

**T.C.**  
**FIRAT ÜNİVERSİTESİ**  
**SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**  
**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**İŞİTEN VE İŞİTME ENGELLİ**  
**FUTBOLCULARDA**  
**OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME**  
**KORKUSUNUN**  
**ANNE BABA TUTUMLARI AÇISINDAN**  
**DEĞERLENDİRİLMESİ**

**DOKTORA TEZİ**

**Tamer KARADEMİR**

**2011**

ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Emine ÜRSALDI

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bu tez Doktora Tezi standartlarına uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Bülent ŞEN

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Başkanı

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇOBAN

Danışman

Doktora Sınavı Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Ali Ahmet DOĞAN

Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇOBAN

Yrd. Doç. Dr. Oktay KAYA

Yrd. Doç. Dr. Erkan GALIŞKAN

Yrd. Doç. Dr. Cemal GÜRÜDOĞDU

## TEŞEKKÜR

Doktora eğitimim boyunca, bu tezin yürütölmesi ve ortaya çıkarılması aşamasında bilgi ve tecrübelerinden yararlanarak varlığından büyük keyif aldığım değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇOBAN'a,

Tez çalıŐmamın verilerini elde edebilmem için bana büyük destek olan başta kıymetli arkadaşım Mahmut AAK'a sonra işitme engelli futbolculara ve onlarla iletişimi sağlayan tercüman arkadaşlarıma,

ÇalıŐmalarımın yoğun olduğu ve zaman zaman zorlandığım anlarda bana manevi destek olan mesai arkadaşlarıma,

Son olarak bu güne kadar hep yanımda olan ve beni sabırla destekleyen sevgili ailem; eşim Nadire, kızım Gizem ve oğlum Mert'e sonsuz teşekkürler.

# İÇİNDEKİLER

## Sayfa No

<b>TEŞEKKÜR .....</b>	<b>iii</b>
<b>İÇİNDEKİLER .....</b>	<b>iv</b>
<b>TABLO LİSTESİ .....</b>	<b>vi</b>
<b>ŞEKİL LİSTESİ .....</b>	<b>xxii</b>
<b>1. ÖZET .....</b>	<b>1</b>
<b>2. ABSTRACT .....</b>	<b>3</b>
<b>3. GİRİŞ .....</b>	<b>6</b>
3.1. Araştırmanın Konusu .....	9
3.2. Araştırmanın Amacı .....	10
3.3. Araştırmanın Önemi .....	10
3.4. Varsayımlar .....	11
3.5. Sınırlılıklar .....	11
<b>4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE .....</b>	<b>12</b>
4.1. Engel ve Engelli Kavramı .....	12
4.2. İşitme Engelliler .....	15
4.2.1. Türkiye’de Özürlülük Durumu .....	15
4.3. İşitme Engeli Kavramı ve Sınıflamalar .....	19
4.3.1. Sınıflamalar .....	21
4.3.1.1. İşitme Kaybının Derecesine Göre Sınıflandırma .....	21
4.3.1.2. İşitme Engelinin Oluş Zamanına Göre Sınıflandırma .....	23
4.3.1.3. İşitme Engelinin Oluş Yerine Göre Sınıflandırma .....	23
4.3.1.4. İşitme Kaybı Nedenleri .....	25
4.4. İşitme Engelli Bireylerde Gelişimsel Özellikler .....	26
4.4.1. Bilişsel Gelişim .....	26
4.4.2. Sosyal ve Duygusal Gelişim .....	27
4.5. Beden Eğitimi ve Sporun İşitme Engellilere Gelişimsel Katkıları .....	29
4.6. Anne Baba Tutumları .....	33
4.6.1. Otoriter Tutum .....	37
4.6.2. Koruyucu Tutum .....	37
4.6.3. Demokratik Tutum .....	38

4.7. Sosyal Kaygı .....	39
4.7.1. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu .....	43
4.8. Anne Baba Tutumu ve Sosyal Kaygı İlişkisi .....	44
<b>5. GEREÇ VE YÖNTEM .....</b>	<b>48</b>
5.1. Araştırmanın modeli.....	48
5.2. Verilerin Elde Edilmesi.....	49
5.2.1. Kişisel Bilgi Formu .....	51
5.2.2. Anne Baba Tutum Ölçeği .....	51
5.2.2.1. Anne Baba Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik	
Çalışmaları .....	52
5.2.3. Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği .....	54
5.2.3.1. Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeğinin Güvenirlik	
ve Geçerlik Çalışmaları.....	54
5.3. İstatistiki Değerlendirmeler.....	55
<b>6. BULGULAR .....</b>	<b>57</b>
<b>7. TARTIşMA .....</b>	<b>153</b>
<b>8. KAYNAKLAR .....</b>	<b>196</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>208</b>
<b>ÖZ GEÇMİş.....</b>	<b>212</b>

## TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
<b>Tablo 1.</b> Araştırma Grubunun Eğitim Durumu Dağılımları.....	57
<b>Tablo 2.</b> Araştırma Grubunun Spor Yaşı Dağılımları .....	58
<b>Tablo 3.</b> Araştırma Grubunun Kardeş Sayısı Dağılımları .....	58
<b>Tablo 4.</b> Araştırma Grubunun Anne Eğitim Durumu Dağılımları .....	59
<b>Tablo 5.</b> Araştırma Grubunun Anne Mesleği Dağılımları .....	59
<b>Tablo 6.</b> Araştırma Grubunun Baba Eğitim Durumu Dağılımları.....	60
<b>Tablo 7.</b> Araştırma Grubunun Baba Mesleği Dağılımları .....	60
<b>Tablo 8.</b> Araştırma Grubunun Anne Baba Evlilik Durumu Dağılımları .....	61
<b>Tablo 9.</b> Araştırma Grubunun Ailede Engelli Durumu Dağılımları .....	61
<b>Tablo 10.</b> Araştırma Grubunun Ailedeki Engelli Kişi Dağılımları .....	62
<b>Tablo 11.</b> Araştırma Grubunun Ailesindeki Engellinin Engel Türü Dağılımları .....	62
<b>Tablo 12.</b> İşitme Engelli Futbolcuların Dudak Okumayı Bilme Dağılımları.....	63
<b>Tablo 13.</b> İşitme Engelli Futbolcuların İşitme Cihazı Kullanım Dağılımları.....	63
<b>Tablo 14.</b> İşitme Engelli Futbolcuların Konuşabilme Yetisi Dağılımları .....	63
<b>Tablo 15.</b> İşitme Engelli Futbolcuların İşaret Dilini Bilme Dağılımları .....	64
<b>Tablo 16.</b> İşitme Engelli Futbolcuların Ailesindeki İşaret Dilini Bilenlerin Dağılımları .....	64
<b>Tablo 17.</b> İşitme Engelli Futbolcuların İletişimde Kullandıkları Yöntemlerin Dağılımları .....	65
<b>Tablo 18.</b> İşiten futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	66

<b>Tablo 19.</b> İşiten futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>66</b>
<b>Tablo 20.</b> İşiten futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>67</b>
<b>Tablo 21.</b> İşiten futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>68</b>
<b>Tablo 22.</b> İşiten futbolcuların spor yaşı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>68</b>
<b>Tablo 23.</b> İşiten futbolcuların spor yaşı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>69</b>
<b>Tablo 24.</b> İşiten futbolcuların spor yaşı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>69</b>
<b>Tablo 25.</b> İşiten futbolcuların spor yaşı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>70</b>
<b>Tablo 26.</b> İşiten futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>70</b>
<b>Tablo 27.</b> İşiten futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>71</b>
<b>Tablo 28.</b> İşiten futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>72</b>
<b>Tablo 29.</b> İşiten futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>73</b>
<b>Tablo 30.</b> İşiten futbolcuların anne eğitim durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>73</b>

<b>Tablo 31.</b> İşiten futbolcuların anne eğitim durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>74</b>
<b>Tablo 32.</b> İşiten futbolcuların baba eğitim durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>74</b>
<b>Tablo 33.</b> İşiten futbolcuların baba eğitim durumu değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>75</b>
<b>Tablo 34.</b> İşiten futbolcuların anne mesleği değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>75</b>
<b>Tablo 35.</b> İşiten futbolcuların anne mesleği değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>76</b>
<b>Tablo 36.</b> İşiten futbolcuların baba mesleği değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>77</b>
<b>Tablo 37.</b> İşiten futbolcuların baba mesleği değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>78</b>
<b>Tablo 38.</b> İşiten futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>78</b>
<b>Tablo 39.</b> İşiten futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>79</b>
<b>Tablo 40.</b> İşiten futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>80</b>
<b>Tablo 41.</b> İşiten futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre baba tutumlarına ilişkin analiz sonuçları .....	<b>80</b>



<b>Tablo 42.</b> İşiten futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre baba tutumlarına bağlı olarak ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>81</b>
<b>Tablo 43.</b> İşiten futbolcuların ailede engelli var mı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>81</b>
<b>Tablo 44.</b> İşiten futbolcuların ailede engelli var mı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>82</b>
<b>Tablo 45.</b> İşiten futbolcuların ailede engelli var mı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>83</b>
<b>Tablo 46.</b> İşiten futbolcuların ailede engelli var mı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>83</b>
<b>Tablo 47.</b> İşiten futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>84</b>
<b>Tablo 48.</b> İşiten futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>85</b>
<b>Tablo 49.</b> İşiten futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>85</b>
<b>Tablo 50.</b> İşiten futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>86</b>
<b>Tablo 51.</b> İşiten futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>87</b>

<b>Tablo 52.</b> İşiten futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>88</b>
<b>Tablo 53.</b> İşiten futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>88</b>
<b>Tablo 54.</b> İşiten futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>89</b>
<b>Tablo 55.</b> İşiten futbolcuların anne tutumları ve ODK düzeylerine ilişkin korelasyon sonuçları .....	<b>90</b>
<b>Tablo 56.</b> İşiten futbolcuların anne reddedicilik boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti.....	<b>90</b>
<b>Tablo 57.</b> İşiten futbolcuların anne reddedicilik boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA) .....	<b>91</b>
<b>Tablo 58.</b> İşiten futbolcuların anne duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti.....	<b>91</b>
<b>Tablo 59.</b> İşiten futbolcuların anne duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>92</b>
<b>Tablo 60.</b> İşiten futbolcuların anne aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti.....	<b>92</b>
<b>Tablo 61.</b> İşiten futbolcuların anne aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>92</b>

<b>Tablo 62.</b> İşiten futbolcuların anne tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti .....	<b>93</b>
<b>Tablo 63.</b> İşiten futbolcuların anne tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>93</b>
<b>Tablo 64.</b> İşiten futbolcuların anne tutumu alt boyutlarının ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları .....	<b>93</b>
<b>Tablo 65.</b> İşiten futbolcuların baba tutumları ve ODK düzeylerine ilişkin korelasyon sonuçları .....	<b>94</b>
<b>Tablo 66.</b> İşiten futbolcuların baba reddedicilik boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti.....	<b>95</b>
<b>Tablo 67.</b> İşiten futbolcuların baba reddedicilik boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA) .....	<b>95</b>
<b>Tablo 68.</b> İşiten futbolcuların baba duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti.....	<b>95</b>
<b>Tablo 69.</b> İşiten futbolcuların baba duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>96</b>
<b>Tablo 70.</b> İşiten futbolcuların baba aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti.....	<b>96</b>
<b>Tablo 71.</b> İşiten futbolcuların baba aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>97</b>
<b>Tablo 72.</b> İşiten futbolcuların baba tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti .....	<b>97</b>
<b>Tablo 73.</b> İşiten futbolcuların baba tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>97</b>

<b>Tablo 74.</b> İşiten futbolcuların baba tutumu alt boyutlarının ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları .....	<b>98</b>
<b>Tablo 75.</b> İşitme engelli futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>99</b>
<b>Tablo 76.</b> İşitme engelli futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>100</b>
<b>Tablo 77.</b> İşitme engelli futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>100</b>
<b>Tablo 78.</b> İşitme engelli futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>101</b>
<b>Tablo 79.</b> İşitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>101</b>
<b>Tablo 80.</b> İşitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>102</b>
<b>Tablo 81.</b> İşitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>102</b>
<b>Tablo 82.</b> İşitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>103</b>
<b>Tablo 83.</b> İşitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>104</b>
<b>Tablo 84.</b> İşitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>105</b>
<b>Tablo 85.</b> İşitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>105</b>

<b>Tablo 86.</b> İşitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>106</b>
<b>Tablo 87.</b> İşitme engelli futbolcuların anne eğitim durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>107</b>
<b>Tablo 88.</b> İşitme engelli futbolcuların anne eğitim durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>108</b>
<b>Tablo 89.</b> İşitme engelli futbolcuların baba eğitim durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>108</b>
<b>Tablo 90.</b> İşitme engelli futbolcuların baba eğitim durumu değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>109</b>
<b>Tablo 91.</b> İşitme engelli futbolcuların anne mesleği değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>109</b>
<b>Tablo 92.</b> İşitme engelli futbolcuların anne mesleği değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>110</b>
<b>Tablo 93.</b> İşitme engelli futbolcuların baba mesleği değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>111</b>
<b>Tablo 94.</b> İşitme engelli futbolcuların baba mesleği değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>112</b>
<b>Tablo 95.</b> İşitme engelli futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>112</b>
<b>Tablo 96.</b> İşitme engelli futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>113</b>

<b>Tablo 97.</b> İşitme engelli futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>113</b>
<b>Tablo 98.</b> İşitme engelli futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>114</b>
<b>Tablo 99.</b> İşitme engelli futbolcuların ailede başka engelli var mı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri .....	<b>115</b>
<b>Tablo 100.</b> İşitme engelli futbolcuların ailede başka engelli var mı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>115</b>
<b>Tablo 101.</b> İşitme engelli futbolcuların ailede başka engelli var mı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>116</b>
<b>Tablo 102.</b> İşitme engelli futbolcuların ailede başka engelli var mı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>117</b>
<b>Tablo 103.</b> İşitme engelli futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>117</b>
<b>Tablo 104.</b> İşitme engelli futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>118</b>
<b>Tablo 105.</b> İşitme engelli futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>119</b>

<b>Tablo 106.</b> İşitme engelli futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>120</b>
<b>Tablo 107.</b> İşitme engelli futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>120</b>
<b>Tablo 108.</b> İşitme engelli futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>121</b>
<b>Tablo 109.</b> İşitme engelli futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>122</b>
<b>Tablo 110.</b> İşitme engelli futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>123</b>
<b>Tablo 111.</b> İşitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>123</b>
<b>Tablo 112.</b> İşitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>124</b>
<b>Tablo 113.</b> İşitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>125</b>

<b>Tablo 114.</b> İşitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>125</b>
<b>Tablo 115.</b> İşitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>126</b>
<b>Tablo 116.</b> İşitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>127</b>
<b>Tablo 117.</b> İşitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>127</b>
<b>Tablo 118.</b> İşitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>128</b>
<b>Tablo 119.</b> İşitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>128</b>
<b>Tablo 120.</b> İşitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>129</b>
<b>Tablo 121.</b> İşitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>130</b>
<b>Tablo 122.</b> İşitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>130</b>
<b>Tablo 123.</b> İşitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>131</b>



<b>Tablo 124.</b> İşitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>132</b>
<b>Tablo 125.</b> İşitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>132</b>
<b>Tablo 126.</b> İşitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>133</b>
<b>Tablo 127.</b> İşitme engelli futbolcuların ailede işaret dilini bilen değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>134</b>
<b>Tablo 128.</b> İşitme engelli futbolcuların ailede işaret dilini bilen değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>135</b>
<b>Tablo 129.</b> İşitme engelli futbolcuların ailede işaret dilini bilen değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>135</b>
<b>Tablo 130.</b> İşitme engelli futbolcuların ailede işaret dilini bilen değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları .....	<b>136</b>
<b>Tablo 131.</b> İşitme engelli futbolcuların iletişimde kullanılan yöntemler değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{x}$ , Ss, N değerleri.....	<b>137</b>
<b>Tablo 132.</b> İşitme engelli futbolcuların iletişimde kullanılan yöntemler değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>138</b>

<b>Tablo 133.</b> İşitme engelli futbolcuların iletişimde kullanılan yöntemler değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri $\bar{X}$ , Ss, N değerleri.....	<b>139</b>
<b>Tablo 134.</b> İşitme engelli futbolcuların iletişimde kullanılan yöntemler değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları.....	<b>140</b>
<b>Tablo 135.</b> İşitme engeli futbolcuların anne tutumları ve ODK düzeylerine ilişkin korelasyon sonuçları.....	<b>141</b>
<b>Tablo 136.</b> İşitme engelli futbolcuların anne reddetme boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti .....	<b>141</b>
<b>Tablo 137.</b> İşitme engelli futbolcuların anne reddetme boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA) .....	<b>142</b>
<b>Tablo 138.</b> İşitme engelli futbolcuların anne duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti.....	<b>142</b>
<b>Tablo 139.</b> İşitme engelli futbolcuların anne duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>143</b>
<b>Tablo 140.</b> İşitme engelli futbolcuların anne aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti.....	<b>143</b>
<b>Tablo 141.</b> İşitme engelli futbolcuların anne aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>143</b>
<b>Tablo 142.</b> İşitme engelli futbolcuların anne tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti .....	<b>144</b>

<b>Tablo 143.</b> İşitme engelli futbolcuların anne tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>144</b>
<b>Tablo 144.</b> İşitme engelli futbolcuların anne tutumu alt boyutlarının ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları .....	<b>144</b>
<b>Tablo 145.</b> İşitme engelli futbolcuların baba tutumları ve ODK düzeylerine ilişkin korelasyon sonuçları.....	<b>145</b>
<b>Tablo 146.</b> İşitme engelli futbolcuların baba reddetme boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti .....	<b>146</b>
<b>Tablo 147.</b> İşitme engelli futbolcuların baba reddetme boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA) .....	<b>146</b>
<b>Tablo 148.</b> İşitme engelli futbolcuların baba duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti.....	<b>146</b>
<b>Tablo 149.</b> İşitme engelli futbolcuların baba duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>147</b>
<b>Tablo 150.</b> İşitme engelli futbolcuların baba aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti.....	<b>147</b>
<b>Tablo 151.</b> İşitme engelli futbolcuların baba aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>148</b>
<b>Tablo 152.</b> İşitme engelli futbolcuların baba tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti .....	<b>148</b>

<b>Tablo 153.</b> İşitme engelli futbolcuların baba tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA).....	<b>148</b>
<b>Tablo 154.</b> İşitme engelli futbolcuların baba tutumu alt boyutlarının ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları .....	<b>149</b>
<b>Tablo 155.</b> İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan anne tutumu reddetme alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları .....	<b>149</b>
<b>Tablo 156.</b> İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan anne tutumu duygusal sıcaklık alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları.....	<b>150</b>
<b>Tablo 157.</b> İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan anne tutumu aşırı korumacılık alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları.....	<b>150</b>
<b>Tablo 158.</b> İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan baba tutumu reddetme alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları .....	<b>150</b>
<b>Tablo 159.</b> İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan baba tutumu duygusal sıcaklık alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları.....	<b>151</b>
<b>Tablo 160.</b> İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan baba tutumu aşırı korumacılık alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları.....	<b>151</b>

<b>Tablo 161.</b> İşiten ve işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları.....	<b>151</b>
---	------------

## ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Kulağın Yapısal Bölümleri.....	23
Şekil 2. Kulağın Yapısal Organları.....	25
Şekil 3. Tamer Karademir Tarafından Geliştirilen Kavram Haritası.....	49
Şekil 4. İşiten futbolcuların ODK düzeylerinin anne baba tutumlarından etkilenme durumu .....	152
Şekil 5. İşitme engelli futbolcuların ODK düzeylerinin anne baba tutumlarından etkilenme durumu.....	152

## 1. ÖZET

Bireylerin doğumundan itibaren ilk iletişim kurdukları anne ve babalarının tutum ve davranışları çocuğun ileriki yıllarda ortaya koyacağı davranış ve tutumlarına şekil verebilmektedir. Anne-baba ile çocuk arasında yaşanan iletişim biçimi, çocuğun duygusal gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden biridir.

Bu çalışmanın amacı da, işiten ve işitme engelli futbolcuların anne ve baba tutumlarını bireylerin algıladığı biçimiyle inceleyerek, olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiyi değerlendirerek, işiten ve işitme engelli futbolcular arasında karşılaştırma yapmaktır.

Bu amaçla evreni temsil eden büyüklüğe uygun olarak, 380 işiten ve 124 işitme engelli olmak üzere toplam 504 futbolcu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırma için gerekli verileri toplamada, kişisel bilgi formu, Anne Tutum Ölçeği, Baba Tutum ölçeği ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği olmak üzere dört tür araç kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, SPSS programı kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmaya katılan işiten futbolcuların, anne baba tutum algılamaları ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasında; Spor yaşı, anne baba eğitim durumu, anne mesleği değişkenlerinde puan ortalamaları arasında fark olsa da istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı ( $p>0.05$ ), Kardeş sayısı değişkenine göre; anne reddetme, anne baba evlilik durumu değişkeninde; anne aşırı korumacılık ve baba reddetme boyutları, ailede engelli var mı değişkeninde;

olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $p<0.05$ ).

Araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların, anne baba tutum algılamaları ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasında; Eğitim durumu, spor yaşı, anne baba eğitim durumu, anne baba evlilik durumu, ailedeki engelli kişi, işaret dili bilme değişkenlerinin puan ortalamaları arasında fark olmasına rağmen bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ( $p>0.05$ ), kardeş sayısı değişkeninde; anne reddetme algısı, baba duygusal sıcaklık algısı ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $p<0.05$ ).

Sonuç olarak işiten ve işitme engelli futbolcuların anne baba tutum algılamalarında fark olduğu bunun da kendi anne babalarının işitme engelini kabullenip kabullenmedikleri ile ilgili olduğu fakat sosyal kaygı düzeylerinde fark olmadığı, bunda etkili olan faktörün her iki grubun sosyal yönlerinin spor ile iyileşme gösterdiği ve işitme engelli bireylerin kendi durumları hakkındaki değerlendirmelerini işiten bireylerle değil, kendi içinde yaşadıkları topluluğun bireyelerine göre kıyas yapmalarından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Anne Tutumu, Baba Tutumu, İşitme Engelli, Sosyal Kaygı, Spor.



## 2. ABSTRACT

Attitudes and behaviors of parents with whom individuals firstly establish communication as from their births may shape the behaviors and attitudes to be displayed by children in the coming years. Form of communication between parents and the child is one of the most important factors influencing emotional development of the child.

The purpose of this study is to make a comparison between normally hearing football players and hearing impaired football players by examining attitudes of parents of normally hearing football players and hearing impaired football players as perceived by the individuals and by evaluating the relationship between their fear of negative evaluation levels.

To this end, sample of the study contains a total of 504 football players, 380 of whom hear normally and 124 of whom are hearing impaired, in accordance with the size representing the universe.

Personal information form, Mother Attitude Scale, Father Attitude Scale and Fear of Negative Evaluation Scale were used for data collection in the present study. Data obtained in the study were analyzed via SPSS program.

It was found out that there was no significant relationship between parental attitude perceptions and fear of negative evaluation levels of normally hearing football players participating in the study although there is a difference between mean scores of them in the variables of training age, educational status of parents and profession of the mother ( $p>0.05$ ), but the difference between fear of negative evaluation levels is statistically significant in the variable of the number of

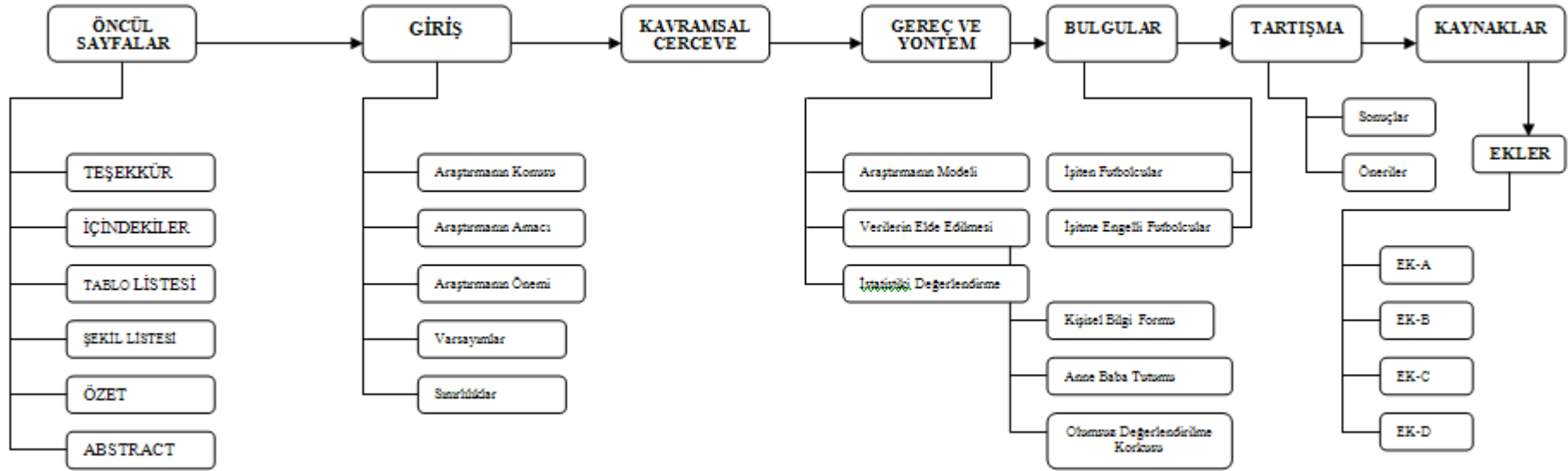
siblings; variables of maternal rejection, marriage status of parents; dimensions of maternal over-protectiveness and paternal rejection, variable of presence or absence of any disabled person in the family ( $p<0.05$ ).

It was realized that there was no significant relationship between parental attitude perceptions and fear of negative evaluation levels of hearing impaired football players participating in the study although there is a difference between mean scores of them in the variables of educational status, training age, educational status of parents, presence or absence of any disabled person in the family and knowing sign language ( $p>0.05$ ), but the difference between fear of negative evaluation levels and maternal rejection perception and paternal emotional warmth perception is statistically significant in the variable of the number of siblings ( $p<0.05$ ).

As a conclusion, it was found out that there is a difference between parental attitude perceptions of normally hearing and hearing impaired football players, that is about whether their parents accept hearing disability; but there is no difference between their social anxiety levels, that is because social aspects of both groups have developed thanks to sport and hearing impaired individuals make evaluations about their situations according to the individuals of the society where they live rather than according to the normally hearing individuals.

**Key Words:** Maternal Attitude, Paternal Attitude, Hearing impaired, Social Anxiety, Sport.

## DOKTORA TEZİ HARİTASI



### 3. GİRİŞ

İnsanın hem fiziksel hem de psikolojik ve ruhsal yönden gelişimi doğumundan itibaren uzun bir dönemde gerçekleşmektedir. Bu gelişim süreci içerisindeki bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik aşamaları bireyin, duygusal gelişimleri, kendini-başkalarını tanıma ve değerlendirme ve sosyalleşme gibi kazanımlarda önemli bir süreçtir.

Toplumda bir arada yaşarken, karşılıklı olarak sağlıklı ilişkiler kurma yetenekleri, toplumsal düzen için önemli bir gerekliliktir. Bu ilişkilerin sağlıklı kurulabilmesi için gerekli olan davranış şekillerini sosyal beceriler olarak ifade etmek mümkündür. Tanışma, kendini-başkasını tanıma, randevu isteme, selamlama, soru sorma, cevap verme, dinleme, rahatsızlık belirtme, belirtilen rahatsızlığa karşılık verme, saldırganlığa karşılık verme, çatışma çözümüleme, şikâyet etme gibi birçok davranış sosyal becerilerin ortaya konduğu davranışlardır (102).

Bireylerin kişiler arası ilişkileri ve bu ilişkilerinde takındıkları tavır ve davranışları insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. İlişkilerinde pozitif algılar yaşaması, karşılıklı hakların korunması ve saygı duyulması ile gerçekleşir. Başkalarının hak ve düşüncelerine saygı duyarak kendi hak ve düşüncelerini ortaya koyup savunmak, yani atılgan olmak, bireyin sosyal becerilerini uygun şekilde kullanmasında etkili olabilmektedir. Sosyal beceriler (social skills) denilen bu yeterlikler, kişinin olumlu ya da olumsuz duygularını uygun bir biçimde anlatabilmesini, kişisel haklarını savunabilmesini, gerektiğinde başkalarından

yardım isteyebilmesini, kendine ters gelen istekleri geri çevirebilmesini kolaylaştırır (159).

Sosyal yaşamın gereği olarak insanlar, birbirleriyle etkileşim halindedirler. Bu etkileşimler sayesinde, insanlar birbirlerine duygularını, düşüncelerini, isteklerini aktarabilmektedirler. Kişilerarası olumlu ilişkilerin kurulabilmesi, sürdürülmesi ve bu ilişkiden doyum sağlanabilmesi için bireylerin birbirlerine duygu, düşünce ve isteklerini belirtmesi gerekir (159).

Günümüzde iletişim sorunları olarak da değerlendirilen duygu ve düşünceleri rahatlıkla anlatamamak, arkadaşlık ilişkileri kuramamak, karşı cinsle ilişkilerde çekingenlik, kaygı; okul, iş, aile ve benzeri ortamlarda yaşanan sosyal iletişim ve etkileşim kısıtlılıkları, son yıllarda sosyal bilimcileri, eğitimcileri ve psikologları konunun önemi üzerinde durmaya yöneltmiştir. Atılganlık, özellikle insanlar arası ilişkilerin nitelik ve niceliğinin iyileştirilmesinde temel uyum ögesi olarak değerlendirilirken (175) sosyal kaygı, bu iletişim ve etkileşimlere olumsuz yansımaktadır. Bu durum bireylerde, sosyal yalıtıma ve akranları tarafından kabul edilmemeye neden olabilmektedir (56).

Bütün bu iletişim ve etkileşimde topluma uyum sağlamada gerekli olan sosyal deneyimlerin temelini aldığı yer ailedir. Anne ve babanın, sağlıklı birer kişilik yapısına ve psikolojisine sahip olması, çocuklarına olan davranışlarına da sağlıklı yansımalar gösterebilecektir. Çocuğun ileriki yaşamında ailesi ve toplumla iyi ilişkiler kurmasında, ailesinde yaşadığı deneyimlerin ve anne babasının tutum ve davranışlarının önemli etkileri olabilmektedir. Çocuk böylece topluma uyumun temellerini atar, ailenin bir üyesi olduğunun bilincine varır.

Birey, ilk sosyal deneyimlerini ailesinde edinir, kararlar almada ve tercihler yapmada, etkin bir şekilde rol alarak doğru karar vermeyi de öğrenir (52).

Aile çocuğun duygusal gelişimini sağlar, onun hissettiklerini ifade ve kontrol etmeyi öğrenmesini kolaylaştırır, stresle uğraşmasını, limitleri kabul etmesini ve bir yeteneğiyle ilgili olumlu duygulara sahip olmasını sağlar. Anne-baba-çocuk ilişkileri gelecek ilişkilerin ilk örneklerini oluşturur (87).

Çocuğun sosyalleşme süreci ailede başlar. Sosyalleşme, çocuğu toplumun etkin bir üyesi haline getirmektir (86). Aile, çocuğuyla yakın, sıcak, duygusal bir ilişki sağlayarak, sonraki ilişkilerin güçlü bir öncüsü olma yanında, yeterli bir sosyalleşme için duygusal gelişimin de sağlayıcısıdır. Aile, çocuğun ilişki kurduğu ilk birim ve sosyalleşme kalıplarının geliştiği bir çevredir. Çocuğun diğer insanlarla iletişimi, kısmen annesi, babası ve diğer yakınlarıyla başlayan ilk ilişkilerince belirlenir (49).

Aileye bir bebek katıldığında mutluluk duyulur fakat bu bebeğin engelli olduğunun öğrenilmesi ile mutluluk yerini büyük bir şaşkınlık, şok ve üzüntüye bırakır. Engelli çocuğu olan aileler genellikle sağlıklı çocuğu olan ailelerin karşılaşmayacağı sorunlarla uğraşmak ve farklı sorumluluklar üstlenmek durumunda kalmaktadır.

Sağlıklı bir çocuğun doğumuna bile uyum sağlamak anne-baba için zorlayıcı olabilirken, özellikle de engelli bir çocuğun aileye katılımı aile yapısında, işleyişinde ve aile üyelerinin rollerinde önemli değişiklikler yapmaktadır (121).

Herhangi bir sakatlığı, fonksiyonel eksikliği ya da sağlık sorunu olmayan çocukların dahi gelişim dönemlerinde bir takım psikolojik ve sosyal sorunlar

yaşadıkları düşünüldüğünde, fiziksel ve fonksiyonel yetersizliklerle karşı karşıya olan engelli çocukların ise içinde buldukları durumdan kaynaklanan sorunlara ve ruhsal örselenmelere karşı daha duyarlı oldukları kaçınılmaz bir gerçektir (119). Bu yüzden uzun yıllar korunup kollanması, desteklenmesi ve yönlendirilmeleri gerekmektedir (3).

Yapılan araştırmalar engelli çocuğa sahip ailelerde çocuğun bakımına yönelik sorumluluğun büyük bir kısmını anneler üstlendiği için, annelerin sahip oldukları diğer rollerden vazgeçtikleri, sosyal aktivitelere katılım ve sosyal yaşamlarında azalma olduğunu göstermektedir (121).

Engelli bir çocuğa sahip olma babalar için de bir stres kaynağı olabilmektedir. Bu strese yol açan nedenlerin başında parasal zorluklar, duygusal gerilim ve sosyal etkinliklerde sınırlamalar sayılabilir (100, 135). Anne babanın bu olumsuz etkilenmelerden kaynaklı davranışlarının çocuklarına yansımaları ise zaten hassas olan çocuğun psiko-sosyal gelişimlerinde olumsuz izler bırakabilmektedir.

Bütün bunlardan yola çıkarak bu çalışmada; çocukların psikolojik ve sosyal gelişimlerinde önemli rol oynayan ve ileriki yetişkinlik dönemlerinde de tutum ve davranışlarını etkileyebilen algılanan anne ve baba tutumlarının, işiten ve işitme engelli bireylerin sosyal davranışlarında ortaya çıkan olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri ile ilişkileri üzerinde durulacaktır.

### **3.1. Araştırmanın Konusu**

Bu Araştırmanın Konusu; “işiten ve işitme engelli futbolcularda algılanan anne ve baba tutumlarının olumsuz değerlendirilme korku düzeylerine etkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi ” dir.

### **3.2. Araştırmanın Amacı**

Bireylerin doğumundan itibaren ilk iletişim kurdukları anne ve babalarının tutum ve davranışları çocuğun ileriki yıllarda ortaya koyacağı davranış ve tutumlarına Şekil verebilmektedir. Anne-baba ile ocuk arasında yaşanan iletişim biçimi, çocuğun duygusal gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden biridir.

Bu çalışmanın amacı, işiten ve işitme engelli futbolcuların anne ve baba tutumlarını bireylerin algıladığı biçimiyle inceleyip, olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiyi değerlendirerek, işiten ve işitme engelli futbolcular arasında karşılaştırma yapmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki denenceler geliştirilmiştir:

1. Anne tutumları işiten ve işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma (sosyal kaygı) düzeylerini etkilemektedir.
2. Baba tutumları işiten ve işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma (sosyal kaygı) düzeylerini etkilemektedir.
3. İşiten ve işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasında fark vardır.

### **3.3. Araştırmanın nemi**

İşiten toplumun işitme engelli toplumunda yer alan bireyleri tanınması anlaması ve kabul etmesi önemlidir. nk işitme engelli birey diğer engel gruplarına sahip bireyler gibi toplumumuzun gerçekleridir. Onlara engelli, sakat, mağdur veya özrü olan acınacak durumdaki bireyler olarak yaklaşım göstermenin dışında, kendilerine ait kültürlerinin, yaşamlarının, dillerinin olduğunun kabul edilmesi de önemli bir konudur. Bu anlamda aile bireyelerine ve topluma işitme



engellilere yönelik tutum ve davranışlarında sağlıklı yön verebilecek çalışmalarda önem arz etmektedir.

Araştırmanın sonucunda elde edilecek bulgular, işiten ve işitme engelli bireylerin psiko-sosyal gelişimlerine katkı sağlamada önemli rol oynayan anne ve baba tutumlarının çocuklarına yönelik yaklaşımlarında yeni bakış açısı sağlayarak bu alanda yeni araştırmaların yapılması noktasında yardımcı olacaktır. Türkiye’de işitme engelli bireyler ile ilgili bu alanda yapılan araştırmaların çok sınırlı sayıda olduğu görülmüş, çalışmanın bu konuyla ilgili literatüre ve ileride yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

#### **3.4. Varsayımlar**

1. Araştırma grubundaki denekler ölçek ve envanteri içtenlikle yanıtlamışlardır.

#### **3.5. Sınırlılıklar**

1. Araştırma, araştırmaya katılan denek sayısı ile sınırlıdır.
2. Araştırmaya katılan denek grubu, futbol oynayan işiten ve işitme engelli erkek sporcular ile sınırlıdır. İşiten ve İşitme engelli bayanlara genellenemez.
3. Araştırma grubu spor yapan işiten ve işitme engellileri içerdiğinden spor yapmayan işiten ve işitme engellilere genellenemez.
4. Araştırma, kullanılan ölçek ve envanterin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.
5. Araştırma, deneklerin kullanılan ölçek ve envanterdeki sorulara verdiği cevapların doğruluğu ile sınırlıdır.

## 4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Toplumda, eğitim ve akademik çalışma alanlarında çoğu zaman özürlü, yetersizlik, engelli, sakat, ayrıcalıklı kavramları birbirinin yerine sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Engellilere yönelik birçok kavram bulunmakta ve bu kavramlarla ilgili değişik tanımlamalar yapılmaktadır. Öncelikle, engellilerle ilgili kavramlara bakmak gerekir.

### 4.1. Engel ve Engelli Kavramı

Orhon (1981) engel ve engelliği şu şekilde tanımlamıştır: Bedensel, zihinsel, ruhsal özelliklerinde belirli bir oranda ve sürekli işlev kaybına neden olan organ yokluğu sonucu normal yaşam gereklerine uymama durumu “engel”, bu durumdaki kişiye “engelli” denir (122).

Engel, bedensel, anlıksal ya da davranıştaki bir bozukluk ve başarıyı güçleştiren her tür yetersizliktir. Engel bir küme özelliği olmayıp bireysel bir durumdur. Engel, bir yetersizliğin etkisini, bu yüzden bireyin, toplumun kendisinden beklenenden daha düşük bir başarı düzeyinde kalmasını belirtir (124).

Bireyin yaşadığı sürece, yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak oynaması gereken roller vardır. Birey yetersizlik yüzünden bu rolleri gereği gibi oynayamaz durumda kalırsa buna “engel-özür” denir (131).

1983 yılında, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nun kabul etmiş olduğu, Engellilerin Meslekî Rehabilitasyon ve İstihdamı hakkında 159 sayılı Sözleşme’nin ‘birinci’ bölümünde yer alan tanıma göre; engelli olgusu, “insana yaraşır bir iş imkânı, muhafazası ve işinde ilerlemesi noktasındaki beklentileri, kabul edilmiş fiziksel ya da zihinsel bir özür [engel] neticesi önemli nispette azalmış olan ferdi tasvir etmede” kullanılmıştır (66).

1.7.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un ilgili maddesinde engelli kavramı, "doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi" şeklinde betimlenmiştir (201). Bu noktadan hareketle engellilik olgusu da; doğuştan veya sonradan olma herhangi bir hastalık ya da kaza sebebiyle bireyin bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve toplumsal işlevlerinde spesifik bir nispette sürekli azalma ve kayıplara neden olan, uzuv eksikliği ya da bozukluğu neticesinde yaşama gereklerine adapte olma ve günlük gereksinimlerini karşılamada zorluk çekme hâli biçiminde tanımlanabilmektedir (50).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun İnsan Hakları Bildirgesi'ne ek 3447 sayılı sakat kişilerin hakları bildirisinin 1. maddesine göre özürlülük ya da sakatlık; "Normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki kalıtımsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar sakattır" şeklinde tanımlanmaktadır (39).

Türkiye'de üzerinde anlaşılmış bir genel tanım ya da içerik çalışması bulunmamaktadır. Aynı zamanda engelli ve engelliliğe ilişkin birden fazla kavram kullanılmaktadır. Özellikle son zamanlarda "özel ihtiyaç grupları" kavramı kullanılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu kavram yoksul, korunmaya muhtaç,

engelli, istismara uğramış bütün ihtiyaçları da kapsadığı için çok büyük bir genelleme yapılmış olmaktadır (37).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 1980 yılında deneme amacı ile sakatlıkla ilgili terimleri standartlaştırmak ve ortak bir dil oluşturmak amacıyla Bozukluklar, Yetiyitimi ve Engellilerin Uluslararası Sınıflandırılması (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps, ICIDH) isimli bir sınıflama sistemini ortaya koymuştur (25, 84).

Bu sisteme göre:

**Yetersizlik ya da özürlülük:** “Kişinin fizyolojik, psikolojik, anatomik yapı ya da işlevlerindeki geçici ya da kalıcı herhangi bir eksiklik ya da anormalliktir” (94, 178).

**Sakatlık (Disability):** “Yetersizlik sonucu oluşan ve normal bir insanın başarı ile sonuçlandırabileceği herhangi bir aktiviteyi gerçekleştirmede ortaya çıkan eksiklik ya da sınırlamadır” (94, 178).

**Engellilik (Handicapped):** “Yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel etmenlere bağlı olarak özürlülük ve sakatlık sonucu oluşan, o birey için normal olarak bir işlevin yerine getirilememesi ya da eksik kalmasıdır” (94, 178).

2001 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) “İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması” adıyla ICF’i yayınlanmıştır. ICF’e göre “engelli” (handicap) terimi küçük düşürücü iması nedeni ile tümden çıkarılmış bunun yerine daha geniş kapsamlı bir terim olan “yetiyitimi” kelimesinin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu sınıflandırmaya göre, örneğin “zihinsel engelli” kişi yerine “öğrenme güçlüğü olan kişi” ifadesi kullanılmıştır (45).

Engel kavramı sadece bireyi ilgilendirmez. Çünkü engelli biri sosyal ortamda (Okulda, caddede ve spor alanlarında) sürekli başka engellerle karşılaşır. Dolayısıyla engel bir sosyal sorun olmasından dolayı toplumun da bir sorunu durumuna gelir. Çünkü bireyler çok değişik nedenlerden ötürü engelli hale düşebilmektedirler (131).

Sosyal, duygusal, davranışsal ve bilişsel yönden büyüme ve gelişmeye engel teşkil eden ya da gelişimi yavaşlatan durumları sınıflandırmak mümkündür.

1. Zihinsel Engelliler
2. Fiziksel Engelliler
3. İşitme Engelliler
4. Görme Engelliler
5. Öğrenme Engelliler
6. Davranış Bozukluğu
7. Kronik Hastalıklar (131, 189)

## **4.2. İşitme Engelliler**

### **4.2.1. Türkiye’de Özürlülük Durumu**

Türkiye’de özürlülerin hakları ve özürlüler ile ilgili yapılan çalışmalarda diğer dünya ülkelerinin büyük bir etkisi mevcuttur ve özürlülerle ilgili yapılan çalışmaları Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olmak üzere iki grupta incelemek mümkündür.

Cumhuriyet öncesi dönemde Tanzimat’a kadar özürlülere yönelik faaliyetler daha çok tıbbî bakım konusunda olmuştur. Özellikle fiziksel ve ruhsal açıdan özürlü olan kişilerin sağlık evlerinde bakım ve tedavileri yapılmıştır. Bu anlamda akıl ve ruh hastalarının tedavilerine yönelik bakım evlerinin dünyadaki

ilk örnekleri teşkil ettiği söylenebilir. Ayrıca bu dönemde hayır amaçlı kurulmuş vakıflar da özürllürlere yönelik hizmetler yürütmüşlerdir.

Tanzimat'tan sonraki dönemde de özürllürlerin korunmasına yönelik kapsamlı düzenlemelere rastlanmaz. Ancak getirilen düzenlemelerde sınırlı ve kısmî birkaç hüküm vardır (134).

1. 1923 yılında Atatürk tarafından kabul edilen ve uluslararası nitelikte olan ve engelli çocuklardan da bahseden Cenevre Sözleşmesi imzalanmış, 1930 yılında Umumi Hıfzısıhha Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun özürllü olanları kabul edecek yurt veya müesseseler tesis etme ve idare etme görevini Sağlık Bakanlığı'na vermiştir.
2. 1949 yılında "Korumaya Muhtaç Çocuklar Yasası" çıkarılmış ve yatılı özel eğitim kurumları için yasal koşullar hazırlanmıştır
3. 1950 yılında Altı Nokta Körler Derneği kurulmuş, 1951'de çıkarılan yasayla özel eğitim kurumları, Sağlık Bakanlığı'ndan Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Aynı yıl özel eğitim, örgün eğitim hizmetleri içinde yer almıştır.
4. 1952 yılında zihinsel özürllürlerin eğitim ve öğretim çalışmaları için Gazi Eğitim Enstitüsü'nde "Özel Eğitim Bölümü" açılmıştır.
5. 1955'te Ankara'da Demirlibahçe İlkokulu'nda özel eğitime muhtaç çocukların teşhisi ve rehberlik çalışmaları için "Psikolojik Servis Merkezi" açılmıştır.
6. 1958 yılında Ankara'da Lepira Hastanesi'nde kurulan ve sonra Ankara Tıp Fakültesi'ne bağlanan "Rehabilitasyon Merkezi" açılmıştır.

7. 1962 yılında ilk defa eğitilebilir düzeydeki zihinsel engelliler için normal ilkokullarda özel sınıf uygulamasına başlanmıştır. 1965'te Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde "Özel Eğitim Bölümü" kurulmuştur.
8. 1971'de 1475 sayılı İş Kanunu düzenlemesiyle kota sistemi gereği özürllüler için 50'nin üzerinde işçi çalıştıran fabrikalarda % 2 kontenjan ayrılmıştır. 6.6.1997 tarih ve 572 sayılı kanun hükmünde kararname gereğince özürllüler için ayrılan % 2'lik kontenjan % 3'e çıkarılmıştır.

1982 yılında yeniden düzenlenen T.C. Anayasası'nda da üç ana konuda özürllüler için özel hükümlere yer verilmiştir;

1. Eğitim ve Öğretim Hakkı,
2. Çalışma Hakkı,
3. Sosyal Güvenlik Hakkı.

Özürllülere Yönelik Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri; Sağlık sistemimiz 1961 yılında kabul edilen ve ilk kez 1963 yılında Muş ilinde uygulamaya konulan 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun ile şekillenmiştir. Bu kanuna göre yapılanan sağlık sisteminin en önemli unsurları sağlık ocaklarıdır. Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Yönerge ile sağlık ocakları tarafından özürllülere yönelik olarak yapılması gereken görevler belirtilmiştir. Sağlık ocakları özürllülere yönelik olarak okullarda zaman zaman taramalar yapmak, 65 yaş ve üzeri kişilerin özürllülük açısından risk altında olduğunu kabul ederek bu kişileri tespit etmek, izlemlerini yapmak ve özürllüler ilgili diğer kurumlar ile işbirliği içerisinde ruh sağlığı hizmetlerini belirlemek,

planlamak ve uygulamak gibi görevleri üstlenmiştir (182). 25 Mart 1997 tarih ve 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile de Başbakanlığa bağlı olarak Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur.

Türkiye’de 01.07.2005 tarihinde “Özürlüler Kanunu” olarak da bilinen 5378 sayılı “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu düzenleme özürlülere yönelik yapılan en son düzenleme sayılmaktadır. Bu kanunla, farklı olarak, özürlülere, bazı şartlar dahilinde aylık bağlanması, konuşma, işitme ve görme özürlülerin noterdeki işlerinin nasıl yapılacağı, işitme ve konuşma özürlü kimselere gerek görüldüğü hallerde tercümanlık yapmak üzere illerde işaret dili bilen personel görevlendirilebileceği gibi hususlar düzenlenmiştir (134).

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve Özürlüler İdaresi Başkanlığının 2002 yılında yaptığı “Türkiye Özürlüler Araştırması” sonuçlarına göre Türkiye’de özürlü nüfusun toplam nüfus içindeki oranı % 12.29 olarak tespit edilmiştir. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlülerin oranı % 2.58, süreğen hastalığı olanların oranı ise % 9.70 olarak bulunmuştur (41).

DSÖ 2005 yılı tahminlerine göre Dünya çapında 278 milyon kişide işitme ile ilgili bir bozukluk olduğu ve bunların % 80.0’inin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bulunduğu bildirilmiştir (38). Türkiye Özürlülük Araştırmasında ise işitme bozukluğunun görülme sıklığı % 0.4 olarak bulunmuştur (41).



## Türkiye 2002 Özürlülük Araştırmasına Göre Özur Türü ve Özürlü Nüfus Oranı

	<b>Ortopedik Özürlü</b>	<b>Görme Özürlü</b>	<b>İşitme Özürlü</b>	<b>Dil ve Konuşma Özürlü</b>	<b>Zihinsel Özürlü</b>
<b>Türkiye (%)</b>	1.25	0.60	0.37	0.38	0.48
<b>Yaş grubu</b>					
0-9	0.64	0.33	0.20	0.46	0.42
10-19	0.77	0.36	0.29	0.43	0.58
20-29	1.21	0.45	0.32	0.42	0.65
30-39	1.26	0.46	0.35	0.31	0.54
40-49	1.39	0.62	0.35	0.26	0.39
50-59	1.79	0.91	0.41	0.30	0.26
60-69	2.80	1.56	0.77	0.41	0.27
70+	3.94	2.98	1.70	0.39	0.31
<b>Yerleşim yeri</b>					
Kent	1.09	0.52	0.32	0.33	0.38
Kır	1.49	0.73	0.45	0.46	0.64
<b>Cinsiyet</b>					
Erkek	1.48	0.70	0.41	0.48	0.58
Kadın	1.02	0.50	0.33	0.28	0.38
<b>Bölge</b>					
Marmara	1.11	0.53	0.37	0.33	0.37
Ege	1.19	0.61	0.36	0.38	0.53
Akdeniz	1.22	0.58	0.34	0.38	0.55
İç Anadolu	1.27	0.63	0.37	0.38	0.50
Karadeniz	1.60	0.66	0.45	0.46	0.63
Doğu Anadolu	1.27	0.57	0.31	0.40	0.44
G.D. Anadolu	1.25	0.70	0.36	0.45	0.45

Kaynak: DİE (2004) Türkiye Özürlüler Araştırması 2002. Ankara.

Bulgular incelediğinde, özürlülüğün yaşa göre dağılımında yaş ilerledikçe özürlülük oranının arttığı sonucuna varılmıştır. Türkiye’de en fazla ortopedik özürlülerin bulunduğu ve bunların en çok 70 yaş ve üzeri nüfusta görüldüğü, özürlülüğün daha çok kırsal yaşama alanlarında meydana geldiği, en fazla Karadeniz Bölgesinde olduğu ve ülke genelinde erkeklerde daha fazla ortaya çıktığı bulunmuştur.

Türkiye’deki bu genel bilgilerden sonra işitme engeli ile kavram ve tanımlamalara aşağıda yer verilmiştir.

### 4.3. İşitme Engeli Kavramı ve Sınıflamalar

İşitme engeli tanımı medikal bir durum olarak değerlendirilip, o perspektiften bakıp sınıflanabileceği gibi aynı zamanda sosyal ve kültürel bir

durum olarak da değerlendirilip işitme engelini yaşayanlar yönünden de sınıflandırılabilir. Bu nedenle işitme engeli her zaman birçok faktörden etkilenen çok yönlü bir durum olarak değerlendirilmelidir. Temel olarak işitme engeli terimi kullanıldığında, sağır olanlar ve ağır işitenler (şiddetli işitme yetersizliği ) kastedilmektedir (80).

Milli Eğitim Bakanlığı, zel Eğitim Kursları Yönetmeliğine göre, işitme yetersizliği, işitme duyarlılığının kısmen veya tamamen yetersizliğinden dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlük nedeniyle bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumu ifade eder (111).

“*İşitme engeli*”, bireyin işitme duyarlılığının gelişim, sosyal uyum, özellikle de iletişim kurmadaki görevlerini yeterince yerine getirememesi sonucunda ortaya çıkan durumdur. Bir başka deyişle; işitme engeli, çok hafif dereceden, çok ileri dereceye kadar farklılık gösterebilen işitme yetersizliği şeklinde tanımlanabilir (13, 76, 171).

“*İşitme kaybı*” ise, konuşma ve çevresel seslerle ilgili akustik bilgileri algılamadaki yetersizliktir. Bu yetersizlik işitme kaybının derecesine, tipine ve oluş zamanına göre gelişim alanlarını belirli ölçülerde etkilemektedir (138, 190).

Bir bireyin işitme eşik düzeyinin, herhangi bir frekansta odyogram üzerindeki sıfır eşiğinden belirli derecede sapması (15-20 dB) bir işitme engeli gösterir. İşitme testi sonucunda belli bir bireyin aldığı sonuçlar kabul edilen normal işitme eşiklerinden belirli derecede farklı olup, bu kaybın derecesi bireyin dil edinmesini ve eğitimini engelleyici derecede ise işitme engelinin varlığından söz edilir.

İşitme engeli özel eğitim gerektirecek kadar işitme yetersizliği hali olarak tanımlanacak olursa, bu tanım işitme engeli olan iki grubu kapsar. Bunlar sağır ve ağır işitenlerdir. Bu ikili ayrıma göre sağır; bütün düzeltmelere rağmen işitme kaybı 70 desibelden fazla olan ve eğitim-öğretim çalışmalarında işitme gücünden yararlanamayan bireylerdir. Ağır işitenler ise bütün düzeltmelere rağmen, işitme kaybı 25-70 desibel arasında olan ve yardımcı araçlarla eğitim-öğretim çalışmalarından yararlananlardır (130).

İşitmenin değerlendirilmesi için bebeklik döneminde objektif ve subjektif testlerin kullanımı değişiklik göstermektedir. İlk aylarda objektif değerlendirme yöntemleri kullanılırken, bir yaşından sonra işitme eşiklerinin tespiti için davranışsal testler tercih edilmektedir. 2-5 yaş grubu çocuklarda davranışsal test tercihi şekil değiştirerek oyun odyometrisi kullanılmaktadır. Özellikle 3 yaş ve sonrası çocuklarda oyun odyometrisi ile güvenilir ve geçerli cevaplar elde edilmektedir. 5-16 yaş grubu çocuklarda ise davranım odyometrisi ile eşik tespiti, konuşma odyometrisi ve gerekirse ayırıcı testler kullanılmaktadır (154).

#### **4.3.1. Sınıflamalar**

İşitme ve işitme engeli değişik faktörler dikkate alınarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma, işitme kaybının derecesine, işitme kaybının oluş zamanına, oluş yerine, nedenine, oluş biçimine ve süreğenliğine göre yapılabilmektedir (112).

##### **4.3.1.1. İşitme Kaybının Derecesine Göre Sınıflandırma**

1. Normal işitme (-10 dB- 15 dB HL)

2. Çok hafif derecede işitme kaybı (16 dB- 25 dB HL): Bazı sesleri (yaprak hışırtısı, çağılayan sesi gibi) duymada ve ayırt etmede güçlükleri vardır.
3. Hafif derecede işitme kaybı (26 dB- 40 dB HL): Konuşma seslerinin bazılarını duyabilmede ve karşılıklı konuşmaları takip etmekte güçlükleri vardır.
4. Orta derecede işitme kaybı (41 dB- 55 dB HL): Karşılıklı konuşmaları anlamada güçlük çekerler. Var olan işitme kaybı nedeni ile bazı artikülasyon ve ses bozuklukları gösterebilirler. İşitme cihazı kullanımından yarar görürler.
5. Orta - ileri derecede işitme kaybı (56 dB- 70 dB HL): Ancak yüksek sesle yapılan konuşmaları duyabilirler. Konuşmada, lisan bozukluğu gözlenir. Karşılıklı ve kalabalık ortamlarda işitsel algılama yetersizliği nedeniyle konuşmayı öğrenme güçlükleri vardır. İşitme cihazı kullanımından yüksek düzeyde yarar sağlamaktadırlar.
6. İleri derecede işitme kaybı (71 dB- 90 dB HL): Normal şiddetteki konuşma seslerini ve çevresel sesleri duyamazlar. İşitme cihazı kullanmaları gerekmektedir.
7. Çok ileri derecede işitme kaybı (91 dB HL ve yukarısı): Konuşma seslerini ve çevresel sesleri duyamaz. Konuşmayı anlamamaya bağlı olarak kavramları öğrenmede güçlükleri vardır. Ciddi düzeyde konuşma, lisan ve ses bozuklukları meydana gelmektedir. Cihaza gerek vardır fakat yararı daha kısıtlıdır (117, 154, 190).

#### 4.3.1.2. İşitme Engelinin Oluş Zamanına Göre Sınıflandırma

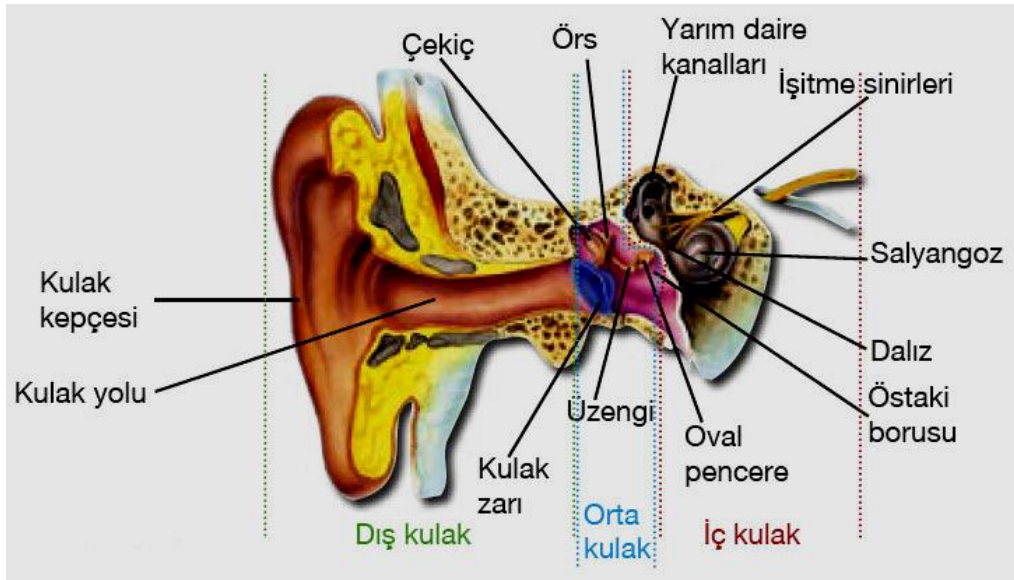
İşitme engelli çocuklarda genel olarak işitme engelinin oluş zamanına göre iki tür işitme kaybı görülür.

1. Dil öncesi işitme kaybı: Sözel dili öğrenmeden önce oluşan işitme kaybıdır.
2. Dil sonrası işitme kaybı: Temel dil becerilerini öğrendikten sonra oluşan işitme kaybıdır (90, 112).

#### 4.3.1.3. İşitme Engelinin Oluş Yerine Göre Sınıflandırma

##### 1. İletim tipi işitme kaybı:

İletim tipi işitme kayıpları, dış kulak ve orta kulakta meydana gelen çeşitli rahatsızlıklarla ortaya çıkar. Dış ortamdan gelen sesin iç kulağa iletilmesini engelleyecek veya kısıtlayacak bütün nedenler bu tip işitme kaybına neden olur. Özellikle erken çocukluk döneminde meydana gelen iletim tipi işitme kayıpları, konuşma ve lisan gelişimini etkileyerek gecikmeye neden olur.



Şekil 1. Kulağın Yapısal Bölümleri

##### 2. Sensörinöral işitme kaybı (Duyusal-sinirsel işitme kaybı):

İç kulak (sensör) ya da işitme sinirlerindeki (nöral) hasarlar sonucu oluşur. Hafiften total işitme kaybına kadar değişik derecelerde görülebilir. Sensör ve nöral tipteki işitme kayıplarının kombinasyonudur.

\* Sensör işitme kaybı: İç kulaktaki patolojiden kaynaklanan işitme kaybıdır. Sesleri algılama, ses sembollerini tanıma, ayırt etme ve sesin kavramsal yapısını öğrenmede güçlükleri vardır.

\* Nöral işitme kaybı: İşitme sinirindeki patolojiden kaynaklanan işitme kaybıdır. Sesleri algılama, ayırt etme ve sesin anlamını öğrenmede güçlükleri vardır.

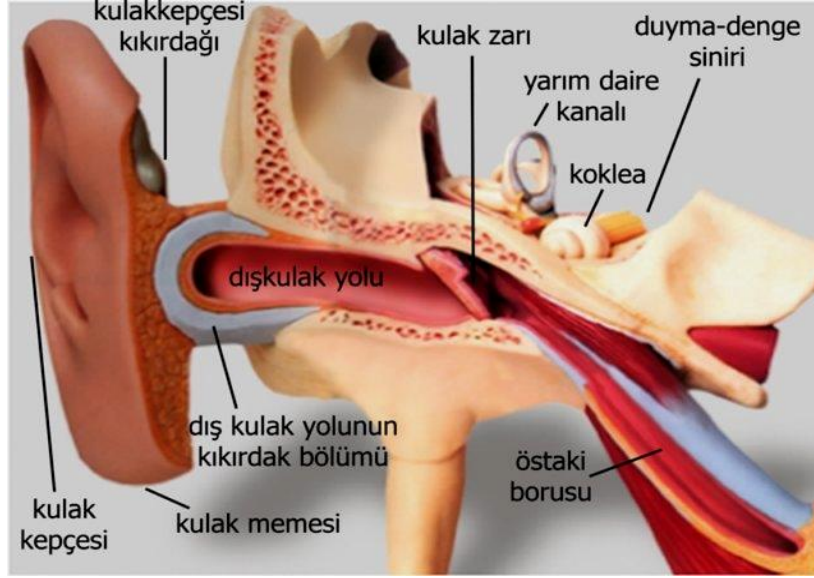
### *3. Karışık (Mixt) tip işitme kaybı:*

İletim tipi ve sensörinöral tip işitme kayıplarının birlikte görülmesiyle oluşan işitme kaybıdır. İşitsel uyarıcıyı algılama, ayırt etmek ve ses kavramını öğrenmede güçlükleri vardır.

İşitme kayıplarının çoğu iletimsel, duyuşal- sinirsel ve karışık tip hasarlar sonucu oluşur. Bununla birlikte bu üç tipte de çocuğun sadece bir kulağı ya da bir kulağı diğerinden daha ciddi olarak etkilenebilir.

### *4. Merkezi tip işitme kaybı:*

Merkezi sinir sisteminde meydana gelen bir zedelenme sonucu ortaya çıkan işitme kaybıdır. Merkezi işitme kaybında kişi iç kulaktan gelen sesleri algılayamaz. Bu tip bozukluğu olan çocuklarda işitsel ayırım ve kavramada, işitsel öğrenmede ve dil gelişiminde problemler görülebilir.



**Şekil 2.** Kulağın Yapısal Organları

#### 5. Psikolojik (işlevsel) işitme engeli:

İşitme organlarının yapısı ve işleyişinde bir bozukluk olmadığı halde işitme gerçekleşmez. Bu tür kayıplara, algılanan ya da gerçek olan psikolojik ve sosyal güçlükler neden olabilir. Çocuklarda psikotik durumlarda, yetişkinlerde psiko nevrozla birlikte görülebilir. Psikolojik işitme kaybı çoğunlukla aniden oluşur (90, 117, 154, 190).

#### 4.3.1.4. İşitme Kaybı Nedenleri

İşitme engelinin nedenleri doğum öncesi, doğum anı, doğum sonrası olmak üzere üç grupta incelenebilir.

Doğum öncesi nedenler (Prenatal grup); kalıtım, hamilelik döneminde annenin geçirdiği enfeksiyon veya hastalıklar, kullandığı ilaçlar, geçirdiği kazalar, anne babanın kan uyumsuzluğu, yapısal bozukluklardır.

Doğum anındaki nedenler (Perinatal grup); kanamalar, doğum sırasında meydana gelen komplikasyonlar (forceps veya vakum gibi alet kullanımı, kordon

dolanması, oksijensiz kalma, doğum anında oluşabilecek zedelenmeler ve çarpmalar, vb.), düşük doğum ağırlığı, erken doğum olabilir.

Doğum sonrası nedenler (Postnatal grup) ise; çocuğun geçirdiği hastalıklar ve kazalardır. Kabakulak, menenjit, kızamık gibi çocuk hastalıkları, ilaçlar, orta kulak enfeksiyonları işitme kaybına neden olabilir.

#### **4.4. İşitme Engelli Bireylerde Gelişimsel Özellikler**

İşitme engelli çocuklar, işitme yetersizliklerinin özelliklerine bağlı olarak gelişim sürecinde; işitme kaybının tipi ve derecesi, kaybın olduğu yaş, çocuğun zekâ düzeyi, ailelerin ve toplumun tutum ve olanakları, işitme engeli ile başa çıkma yeteneği, çocuğun dil ve eğitimsel deneyimlerine bağlı olarak bazı farklılıklar gösterebilir. Bu nedenle işitme kaybı, bireyin gelişimi ve davranışlarının bazı yönlerine daha ağır, bazı yönlerine ise daha az etkili olmakta ya da hiç etkilememektedir (1).

##### **4.4.1. Bilişsel Gelişim**

Bilişsel gelişim sürecinde dil, önemli bir yer tutar (112). Uzun yıllardır yapılan araştırmalar göstermiştir ki, işitme engelli çocuklar öğrenme, problem çözme ve yaratıcılık konularında işitme engeli olmayan akranlarının gerisindedirler. İşitme engelli çocuklarla normal çocuklar arasında bilişsel farklılıklar olmasına rağmen bu farklılıklar onların yeteneklerinden değil, yapılacak eyleme yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır (116).

İşitsel ipuçları bilginin alınmasında önemli bir kaynak oluştururken, işitme engelliler bu tarz bilgi alımından yoksun kalmakta dolayısıyla sosyal etkileşimde de azalma meydana gelmektedir. Bilgiyi doğru olarak algılayamayan işitme engellilerde iletişim güçlükleri yaşanmakta, sosyal olarak kabul edilebilir



davranışlar için gerekli olan kuralları doğru yorumlayamamaları kaçınılmaz olmaktadır (144).

Ergenç (1995)'in aktarmasına göre; işitme engelli bireylerin bilişsel gelişimi konusunda üç görüş vardır (54). Bunlar;

1. Bazı uzmanlara göre, işitme engelli çocuklarda işitememe sonucu zihinsel gelişimlerinde gerilik görülmektedir (Pintner ve Paterson, 1921; Oleron,1950).
2. Bir diğer görüşe göre ise işiten ve işitme engelli çocukların zihni gelişmeleri arasında hiçbir fark yoktur (Brill, 1962; Furth, 1966; Bolton, 1971).
3. Üçüncü görüşte ise işitenlerle işitmeyenler arasında bir fark olduğu ve bu farkın işitme engellilerin işitememeleri sonucu gelişimlerinin yavaşlaması nedeniyle ortaya çıkan bir görüntü olduğu ileri sürülmektedir (Goetzinger ve ark., 1967).

#### **4.4.2. Sosyal ve Duygusal Gelişim**

Dünyaya gelen her çocuk öncelikle ailesiyle iletişime geçer. Aile ile çocuk arasındaki etkileşimin kalitesi, çocuğun gelecekteki düşüncelerinin, toplumsal değerlerinin ve sosyal hayatta paylaşımcılığının kalitesini ve zenginliğini de belirleyecektir. İşitme engelli bir çocuğun kaliteli bir aile etkileşiminden mahrum kalmaması için ailenin, çocuğunun özrünü zaman kaybetmeden kabul etmesi ve aile içi iletişimi en erken dönemde başlatması gerekmektedir. Aile–çocuk etkileşimi, çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde en önemli faktördür (112). Çünkü çocuk, ilk olarak annesinden öğrendiği davranışlarla sosyalleşme

sürecinde yer almaya başlar. Engelli çocuğa başlangıçta ne kadar doğru bir yaklaşım gösterilirse, gelecek süreçlerde de o ölçüde başarı elde edilir (69).

İşitme engelinden kaynaklanan dil ve konuşma becerisindeki yetersizlikler işitme engelli çocukların içinde yaşadıkları toplumun kültürünü algılamalarını ve eğitim olanaklarından tam olarak yararlanmalarını engelleyebilir (64).

Sınırlı bir çevrede büyüyen işitme engelli çocukların pek çoğunun sağlıklı iletişim kuramamaları nedeniyle normal işiten çocuklara göre kişiliklerinde düzensizlik ve uyumsuzluk ortaya çıkabilmektedir (179).

Akranların ve öğretmenlerin engelli çocukla kolay ve etkili iletişime girmesi ile işitme engelli çocuk sosyal kuralları, konuşmadaki kuralları, farklı durumlara uygun tepki vermeyi, kişilerle yakın ilişki kurmayı öğrenebilir (1).

Çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde akranları ile öğretmenleri de önemli rol oynarlar. Sosyal çevrenin engelli çocuğu ve anne babayı kabul etmesi, anne babanın kabul etme süreci ile doğrudan bağlantılı görülmektedir. Çocuğunu kabul eden ve gelişiminde aktif rol alabilen anne babaların çocuklarını sosyal çevreye kabul ettirmeleri daha mümkün olabilmekte, karşılaştıkları sorunları çözmeleri açısından sosyal çevrelerini de duruma dahil etmeleri sonucunu getirebilmektedir (125).

İşitme engellilerin sosyal etkileşimleri incelendiğinde, işiten akranlarına göre, sosyal beceri düzeylerinin düşük olduğu ve çevreleriyle yeterince iletişim kuramadıkları ve bu nedenle uyum ve davranış sorunları gösterdikleri belirtilmektedir. Genel olarak işitme engelliler, iletişim becerileri yetersiz olduğundan, sosyal olarak gelişmemiş ya da sosyal olarak geri olarak

tanımlanmaktadır. İşitme engellilerin sosyal becerilerindeki yetersizlikler nedeniyle aileleri ile etkileşimleri de sınırlı kalmaktadır (6, 7).

#### **4.5. Beden Eğitimi ve Sporun İşitme Engellilere Gelişimsel Katkıları**

Beden eğitimi ve spor faaliyetleri ile fonksiyon kaybına uğramış engelli birey fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal yapısıyla bir bütün olarak değerlendirildiğinde, kendisi ve toplumu ile barışık ve bütünleşmiş bir biçimde yaşam sürmesine katkı sağlayabilmektedir. Dolayısıyla spor, engelli birey için önemli bir etkinliktir. Çünkü spor, günümüz dünyasında engelliler eğitim ve rehabilitasyonunda tedavi aracı olarak kullanılmaktadır. Özürlü bireyin yapacağı sporun olumlu etkileri engelli kişinin kendisine, ailesine, iş çevresine ve topluma doğrudan yansımaktadır. Özürlüler için spor bireyler arası iletişimi artırmak, inisiyatif ve entegrasyonu geliştirmek anlamına gelir (73).

Engel dolayısıyla özürlülerde en sık beklenen olumsuz psikolojik tavır olan aşağılık duygusu ve anksiyeteye karşı ferdi en ideal koruyucu faktör spordur (173). Engel türü ne olursa olsun hareket etme, egzersiz yapma, sportif etkinliklere katılma bireye haz vermekte, hareket etmekten duyulan hazda bireyin yaşam motivasyonunu artırmaktadır (16).

Spor ve beden eğitimi, engelli çocukların, kendisi gibi engelli ve normal gelişim gösteren çocuklarla bir araya gelerek; bir gruba ait olma, paylaşma ve işbirliği yapma becerilerini kazanmasına yardımcı olur. Ayrıca spor çocuğa engeliyle başa çıkma ve hafifletme yollarını öğretirken, kas ve sinir sistemini, zihinsel reaksiyonlarını ve motor gelişimini destekler (19).

İşitme engelli çocukların fiziksel gelişimleri, işiten akranlarından farklı değildir. Çünkü işitme engeli, fiziksel gelişimi etkilememektedir. Yalnız kulak

kepçesinin arkasında yer alan mastoid kemiğinin hasar görmesi sonucu bazı işitme engelli çocuklarda büyüme döneminde denge sorunları görülmektedir (148).

Özürülerin sosyal ve psikolojik durumlarında gözleendiği söylenen geriliğin sporcu olan özürülerde gözlenmemesi, özürü sporcular üzerinde yapılan araştırmalarda normal sporcularla aralarında ruhi ve psikolojik olarak dikkate değer farklılıklar bulunmaması, sporun gördüğü vazifeyi bir kez daha ortaya koymaktadır. Sporun, disiplin, güven, rekabet ve arkadaşlık hislerini uyandırarak sağladığı sosyal ve psikolojik faydalar; ferde toplumla kaynaşma, faydalı olabilme imkânı verdiğiinden, özürüler açısından fiziki faydalarından daha da önemlidir (173).

Engellilerde fiziksel etkinliklere katılmanın faydalarını felsefi açıdan değerlendiren yazarlar daha çok duygusal gelişim ve psiko-motor gelişime katkılarını vurgulamaktadırlar. Sporun hem bedensel ve zihinsel yönden sağlıklı hem de engelli bireyler için son derece değerli olduğu, ancak engelli bireylerin spora olan gereksiniminin daha fazla olduğu sporun engelli bireylerin hareket etmekten haz alma, eğlenme ve başarma gereksinimlerinin karşılanmasında önemli bir araç olduğu bilinmektedir. Yazarlara göre, spor kişilere özrü ile başa çıkmasını ve özrünü hafifletmesini öğretmekte, keyif vermekte, iletişim ve paylaşım sağlamakta, yaşam motivasyonunu artırmakta, dürüstlük, hoşgörü, işbirliği gibi olumlu kişilik özelliklerinin kazanmasını sağlamaktadır (16).

Batı ülkelerinde yapılan araştırmalar; engelli bireylerin öğrenme, uyum sorunlarının büyük bir kısmının beden eğitimi ve spor etkinlikleriyle telafi yoluna gidilmiş ve araştırmalar sonucunda; engel durumu ne olursa olsun bu bireylerin birçok işlerde buna spor etkinlikleri de dahil, normallerden daha başarılı,

toplumsal kurallara daha istekli uyan, sosyal ve uyumlu davranışlar gösterdikleri gözlenmiştir (10).

Sportif faaliyetleri özellikle engelli öğrencinin psiko motor (denge, kuvvet, sürat, esneklik, fiziksel uygunluk) becerilerini olumlu yönde geliştiği, onların yapıcı, yaratıcı ve üretici olmasını sağladığı söylenebilir. Ayrıca sportif faaliyetlerin engelli öğrenciler üzerinde zihinsel gelişim için olanak sağlar, kazanma-kaybetme olgusunu öğrenir ve buna kendini hazırlar (9).

Engelli öğrencilerin beden eğitimi ve spor faaliyetleri ile “biriken enerjisini atarak bir rahatlama sağlar, vücut fonksiyonları daha iyi çalışır, psiko-sosyal gelişimine katkıda bulunur. Araştırmacılara göre; beden eğitimi ve spor etkinliklerinin engelliler için önemi, şu şekilde belirtilmektedir (73, 156).

- Kendi kararlarını verme yeteneğini geliştirerek bağımsızlık duygusunun artmasına yardımcı olur.
- Engelli bireyin sahip olduğu sosyal çevreyi geliştirir ve iletişim becerilerinin artmasını sağlar.
- Engelli bireyin kendi beceri ve yeteneklerine olan inancını artırarak özgüven gelişimine yardımcı olur.
- Tatar'ın (1995) çalışmasına göre ise engelli bireyler için Beden eğitimi ve spor etkinliklerinin önemi şu şekilde açıklanmaktadır:
- Engelli bireyin sahip olduğu engel nedeniyle yaşadığı psikolojik gerginlik ve bunun sonucu olan sosyal sorunları aşmasında önemli rol oynar.

- Engelli bireyin kendini toplumdaki soyutlamasını engeller, hayata bağlanmasına yardımcı olur. Sportif etkinliklerin doğal bir sonucu olarak rahatlamaya, iyi vakit geçirme ve eğlenmeye fırsat verir.
- Sporun mental ve fiziksel kapasitede sağladığı gelişme ile motor beceri, denge, el-göz koordinasyonunda sağladığı iyileşme engellinin eğitiminde ve rehabilitasyonunda olumlu etkiler yapar.
- Engelli bireyin etkinliklerde sergilediği performans kişilik gelişimine yardım ederken toplum tarafından engelli olmanın ötesinde sporcu olarak kabul görmesini sağlar.
- Engelli bireyin entelektüel kapasitesi ve problem çözme yeteneği artar (172).

Bunların yanı sıra işitme engelli bireylerin eğitim süreçlerindeki beden eğitimi ve spora katılım durumları da önemlidir.

Okullar, işitme engelli çocukları yetişkin olarak karşılayacakları işitme engelli toplumuyla ilişkili olaylara katılımı içeren sosyal fırsatlar için hazırlamalıdır. Beden eğitimi üzerine kabul edilmiş ders kitaplarının dışında (157) işitme engelli çocukların spora katılımını sağlamada nadiren beden eğitimi derslerinin bireysel eğitim programlarının temel ögesi olduğundan bahsedilmektedir. İşitme engelli çocuğun genel eğitimini destekleyen ve ders dışı spora olan ilgi eksikliği özellikle devlet okullarında bir sorundur (166).

Belki de işitme engelli çocuklar için devlet okulu programlarının ders dışı spora katılıma az ilgi göstermesi şaşırtıcı olmayabilir. Çünkü eğitim müfredatı dilbilim, eğitim, sosyo kültürel çalışmalar, odyoloji, bilgisayar teknolojisi, tıp ve rehabilitasyonu kapsayan bir dizi alana doğru işitme engelli insanların hayatlarını

değiştirmek için emek tanımlarıyla doludur. Bu çabalar önemlidir ve bunların başarılması spora katılımın niçin öğretmeninin bilinç haritasıyla karıştırılabileceğini göstermesi açısından açıklayıcıdır (167).

Stewart (1991) işitme engelli sporunun sosyal, psikolojik ve eğitim boyutunu detaylı şekilde açıklamıştır. Onun temel önceliği işitme engelli sporunun iletişim, cinsiyet, etnik kimlik, eğitim durumu, siyasi görüşler ve hatta spora ilgi şekli ve derecesi ne olursa olsun bir buluşma yeri olarak işitme engelliler arasında sosyal kimliği kolaylaştırmaktır. Toplumdaki pozisyonuna duyarlı diğer işitme engellilerle bir araya gelme ve sosyalleşme olanağının ötesinde, oyunun örgütsel yönüne katkı sağlayan sporcu olmayan işitme engellileri ve seyirci olarak katılanları da bir araya getirir (165).

Bu anlamda, spor yoluyla işitme engeli olmayan sporcuların toplum içerisinde gördüğü olumlu deneyimlerin, işitme engelli sporcuların da işitme engelli toplum içerisinde aynı deneyimlere sahip olmasını mümkün kılabilecektir.

#### **4.6. Anne Baba Tutumları**

Psikanalitik kuram, kişilik gelişiminde ilk çocukluk yıllarının önemini vurgulayarak, anne-baba disiplin yöntemlerinin ve çocuk yetiştirme biçimlerinin gündemde kalmasını sağlamıştır. Dengeli anne-baba tutumları sağlıklı kişilik oluşumundan sorumlu tutulmaktadır (15).

Anne-baba ile çocuk arasında yaşanan iletişim biçimi, çocuk duygusal gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Anne-babalar elbette çocuğunu bilinçli olarak yanlış yönlendirmek istemeyecektir. Ancak çocuğun sağlıklı bir şekilde duygusal gelişim sağlayabilmesi, öncelikle anne-babanın kendi davranış biçimleri üzerinde bilinçlenmelerini gerekli kılar. Hangi tür aile ilişkisi

içinde, duygusal gelişim daha iyi yapılabilir sorusuna verilebilecek en iyi yanıt, anne-babanın bilinçli bir şekilde düşünce ve duygularını ortaya koydukları ortamdır. Bir başka anlatımla, anne-baba, çocuklarına verecekleri eğitimde sevgi ve hoşgörülerini ne şekilde ifade edeceklerini biliyorlarsa, çocuğun kendisi ile barışık, kendini kabul eden ve duygusal yönden sağlıklı bir kişilik geliştirmesi kolaylaşmaktadır.

Çocuk dünyaya geldiğinde, ilk olarak iletişim kurduğu kimseler anne ve babasıdır. Ailenin diğer bireyleri çocuğun hayatına çok daha sonraları girer. Çocuğun doğumundan itibaren ilk iki yıl içinde anne-çocuk arasındaki duygusal ilişkiler gelişmenin temelini oluşturur. Bebekle annesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, insanın ileride kuracağı kişiler arası ilişkilerin de temelini oluşturur (195). Bu konuda araştırma yapanlardan Bowlby, anne yoksunluğu ile duygusal ilgisizlik arasında bir korelasyon bulmuş, sevgi objesinin kaybedilmesi tüm gelişim geriliklerine ve çocuk suçluluğunu oluşturan anti-sosyal davranışlara neden olur, demiştir (24).

Anne gibi baba da çocuğun sağlıklı gelişiminde önemli konuma sahiptir. Yapılan araştırmalar, baba çocuk ilişkisinin çocuğun bilişsel gelişimi ve okul başarısını büyük ölçüde etkilediğini vurgulamakta, babasıyla yakın ve nitelikli bir ilişkiye sahip olan çocukların okul başarılarıyla, bilişsel gelişimlerinin olumlu açıdan etkilendiği belirtilmektedir. Bütün bunların ötesinde baba, çocuğun kişiliğinin gelişiminde özdeşim modeli olması sebebiyle büyük bir önem taşır. Babanın yokluğu, pasifliği ya da ilgisizliği çocuğun kişilik yapısını, ruh ve beden sağlığını büyük ölçüde etkileyebilir ve bazı uyum ve davranış bozukluklarının nedeni olabilir (195).



İşitme engeli gibi ciddi engeller, çocuğun normal yaşamdan ayrı tutulmasına yol açar. Engelli çocuk diğer çocukların kolaylıkla yararlanabileceği bazı fırsat ve deneyimlerden yoksundur. Bazı şeyleri başarmada diğer çocuklara oranla daha fazla destek ve gayrete ihtiyacı vardır. Okul eğitimi, çocuğun aldığı eğitimin yalnızca bir bölümünü oluşturur. Aile ve çevre eğitimin en önemli öğeleridir. Çocukluk döneminde çocuğun uyanık olduğu zamanın ancak %20'si okulda geçer. Çocuk zamanının %80'ini okul dışında, aile ve çevre ortamında geçirir (180).

Aile içi ilişkiler ve ana baba tutumları, çocuğun psiko-sosyal gelişimini etkileyen en önemli etmenlerden biridir. Bireyin dengeli ve uyumlu bir kişilik yapısına sahip olması, içinde yetiştiği aile ortamının niteliği ile yakından ilgilidir. Doğduğu andan itibaren çocuğun anne-babasıyla kurduğu ilişkinin güvene dayanması onun daha sonraki yıllarda dış dünya ile kuracağı ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Çocukların ve ergenlerin psiko-sosyal gelişimleri için en uygun aile ortamının temelinde sevgi ve saygının olduğu demokratik ebeveyn çocuk ilişkisi olduğu belirtilmektedir (103).

Erken yaşta meydana gelen ileri derecede işitme engeli nedeniyle işitsel duyuda meydana gelen eksiklik, temel engel gibi görülmekte ve bunun sonucunda da iletişim eksikliği ortaya çıkmaktadır. İletişim eksikliğinin etkisi, işitme engelli çocuğun en erken yaştaki ilişkilerinde gözlenmektedir. Benlik hakkında olumlu duygular oluşturmak için gerekli olan anne-çocuk arasındaki bağın erken yaşta gelişimi, işitme engelli çocuğun iletişim eksikliği nedeniyle sık sık engellenmektedir. Çocuğun iletişim seviyesinin düşüklüğü, anne-babayı etkilemekte ve anne baba da kendi iletişim çabaları çocuk tarafından

cevaplandırılmadığında, hayal kırıklığına uğrayabilmektedir. Bu etki daha sonra dairesel bir şekilde dönüşebilmekte ve çocuğu olumsuz yönde etkileyebilmektedir (171).

Engelli olan kişinin uyumsal davranışları farklılık gösteriyorsa, bu doğrudan işitme, görme ya da bedensel yetersizlikten değil, çevrenin yetersizlere karşı tutum ve tepkilerinden, engelin olumsuz etkilerini azaltıcı önlemlerin yeterli olmayışı gibi bir takım sosyal değişkenlerin etkili olmasından kaynaklanmaktadır. İlk çocukluk dönemindeki ana-baba ve kardeş ilişkilerinin, onların engele karşı tutumlarından dolayı olumsuz oluşuna, baskıcı, bağımlı, aşırı hoşgörülü anne-baba tutumlarına bağlı olduğu söylenebilir (2, 169).

Aile içindeki ebeveynlerin birbirlerine karşı tutumları kadar önemli diğer bir husus da ebeveynlerin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarıdır. Genel olarak, farklı anne-baba tutumlarını altı ana başlıkta toplamak mümkündür.

Bunlar Yavuzer (2007)'e göre:

1. Baskılı ve otoriter tutum
2. Gevşek tutum
3. Dengesiz ve kararsız tutum
4. Koruyucu tutum
5. İlgisiz ve kayıtsız tutum
6. Güven verici, destekleyici ve hoşgörülü tutumdur (195).

Anne-baba tutumlarıyla ilgili literatürde kaç çeşit anne-baba tutumu olduğunu belirlemeyi amaçlayan araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların daha çok anne baba tutumlarını ölçen ölçme araçlarını geliştirmeyi amaçlayan çalışmaların olduğu dikkati çekmektedir. Türkiye'de ergenler ve genç yetişkinler

için Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005) üç tür ana baba tutumu belirlemişlerdir (103). Bunlar; Otoriter, Koruyucu ve Demokratik ana baba tutumlarıdır.

#### **4.6.1. Otoriter Tutum**

Otoriter tutumu benimseyen ailelerde anne-babalar, çocuğu kendi tasarladığı bir kalıba göre yoğurma amacını güderler. Çocuk sürekli bir denetim altındadır. En küçük yanlışları ve yaramazlıkları gözden kaçmaz, hemen üstünde durulur ve düzeltme yoluna gidilir (198). Bu tip ana-babalar katı kurallar koyup, bu kuralların uygulanması için çocukları zorlarlar. Sık sık bu zorlama öfke, bağırma ve fiziksel cezalandırmayla yapılır. Bu tutumdaki aşırı davranışlar çocuğun kişiliğine tecavüz etmeye kadar gidebilir (187). Böyle bir ortamda büyüyen çocuk, ileriki yaşamında kendi toplum grubundan kopup çağdaş dünyanın beklentileriyle baş etme durumunda kaldığında ciddi sorunlarla karşılaşabilir. Girişimde bulunmak istediğinde suçluluk duyguları yaşayabilir; seçim yapma güçlüğü, kararsızlık, kendini ortaya koymaktan utanma ve düşüncelerini dile getirmede güçlük çekme gibi çağdaş toplum gereklerine göre davranış kusuru sayılabilecek durumlar ortaya çıkar (62).

#### **4.6.2. Koruyucu Tutum**

Anne-babanın aşırı derecede koruyucu tutumu, çocuğa gereğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir (194).

Bu tip anne-babalar birçok kural koymakla birlikte destek de getirirler. Ancak bunu yaparken, anne-babalarda, uygun olmayan bir duygusal katılım ve kaygı görülür. Bu anne-babalar düşman bir çevreye karşı çocuklarını koruyan anne veya babalar olarak tanımlanır (187).

Bu tutumda yetişen çocuk, diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir. Çocuğun yaşamı boyunca sürebilen bu bağımlılık, psiko-sosyal olgunluğu olumsuz açıdan etkiler ve çocuğun kendi kendisine yetmesine olanak vermez (194).

Toplumumuzda özellikle annelerin koruyucu tutumları sıkça gözlenmektedir. Aşırı koruyucu tutum ise çocuğu bir başkasına bağımlı hale getirebilmekte, amaçlarına ulaşmada sürekli destek bekleyen, problemleri onun yerine bir başkasının çözümlemesini alışkanlık haline getiren bireylerin yetişmesine neden olabilmektedir. Böylece sevgiye dayalı aşırı koruma, çocuğa zarar verici duruma gelebilmektedir (4).

#### **4.6.3. Demokratik Tutum**

Çocuk, kişilik sahibi farklı bir birey olarak tanındığını hissetmekten ve belirli hakları olduğunun kabul edilmesinden mutluluk duyacaktır. Bütün çocuklar, anne-babalarının kendi olanak ve yeteneklerini ortaya çıkarmalarında yardımcı olmalarından, bunların benimsenip onunla iftihar edilmesinden büyük bir güç alırlar (146).

Demokratik aile ortamında, çocuk aile içinde bir birey olarak kabul edilmekte, koşulsuz sevgi ve saygı görmekte, karar vermesi ve deneme yanılma yoluyla öğrenmesi desteklenmektedir. Kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir. Bu kurallar çerçevesinde çocuk özgürdür ve aile içinde söz hakkı vardır. Böyle bir ortamda büyüyen çocuğun içten denetimli bir birey olması beklenmektedir (4).

Demokratik tutuma sahip ailelerde disiplin söz konusudur. Disiplin, kendilerine uygun olmayan davranışlarda çocuğa ceza vermek olarak

düşünülmemelidir. Disiplin, çocuk ve ergenin sosyalleşmesi için erişkinler tarafından uygulanan kuralların, düzenin ve değerlerin genel bir bütünlüğüdür. Demokratik tutuma sahip anne babalar disiplin sağlarken çocukların davranışlarını iyi değerlendirebilmekte, önemsiz hataları görmezden gelirken, sorunu fark edip çözümleyebilmekte ve olumlu davranışları pekiştirmeyi başarabilmektedirler. Özellikle çocuklarına hoşgörü ve sevgi gösterme demokratik ana-babaların temel davranışlarından. Bu anne-babalar da aile içinde sevgi gösterme davranışları açık olarak sergilenir (101).

Yaşamın içinde olan ve kendisini yaşayabilen kişi, diğer insanların da yaşamına saygılıdır. Anne ya da baba olduğunda çocuğunu kendisine özgü dünyası olan bir varlık olarak algılar ve haklarına saygı gösterir. Üstelik çocuğa gerekli olan modeli de sağlamış olur. Çünkü yaşamak iniş ve çıkışları içerir. Anne babasının bu dalgalanmaları yüreklice göğüsleyebildiğini gözlemleyen çocuk da ileriki yaşamındaki inişleri dünyanın sonu gelmişçesine algılamaz (62). Çocukların kendilerini gerçekleştirme, kendini kabul ile kişisel ve sosyal uyum açısından demokratik aile ortamı, etkili karar verme açısından da en uygun aile ortamıdır (48).

#### **4.7. Sosyal Kaygı**

“Sosyal fobi” terimi ilk kez Janet (1903) tarafından, piyano çalarken, konuşurken veya yazı yazarken başkaları tarafından gözlenmekten korkan hastalar için kullanılmış, daha sonra Marks (1969, 1970) sosyal fobi kavramını tekrar değerlendirmiştir (78, 109, 141). Sosyal kaygı farklı isimlerle sınıflandırılmakla birlikte, Amerikan Psikiyatri Birliği tanı ölçütleri el kitabına “sosyal fobi” adı altında ilk kez 1980 yılında yayınlanan 3.baskısında (DSM III) yer almıştır (95).

Sosyal kaygı ile ilgili literatür bilgilerinde tanım ile ilgili tam bir görüş birliği olduğu söylenemez. Çoğu yayında sosyal kaygı, sosyal fobi ve sosyal anksiyete bozukluğu ile aynı anlamda ele alınıp incelenmiş ve aralarındaki farka çok az değinilmiştir. Bu konuya ilişkin sosyal kaygı ve sosyal fobinin arasında büyük ölçüde binişiklik olmasına rağmen, aralarında sadece bir derece farklılığı olduğu ileri sürülmektedir (108).

Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması El Kitabı DSM-IV-TR (2001)'de Sosyal fobi; “Tanımadık insanlarla karşılaştığı ya da başkalarının gözünün üzerinde olabileceği, bir ya da birden fazla toplumsal ya da bir eylemi gerçekleştirdiği durumdan belirgin ve sürekli bir korku duyar. Kişi küçük duruma düşeceği ya da utanç duyacağı bir biçimde davranacağından korkar. Korkulan toplumsal durumla karşılaşma hemen her zaman anksiyete doğurur, bu da duruma bağlı ya da durumsal olarak yatkınlık gösterilen bir panik atağı biçimini alabilir. Kişi, korkusunun aşırı ya da anlamsız olduğunu bilir. Korkulan toplumsal ya da bir eylemin gerçekleştirildiği durumlardan kaçınılır ya da yoğun anksiyete ve sıkıntıyla bunlara katlanılır. Kaçınma, anksiyöz beklenti ya da korkulan toplumsal ya da bir eylemin gerçekleştirildiği durumlarda sıkıntı duyma, kişinin olağan günlük işlerini, mesleki (ya da eğitimle ilgili) işlevselliğini, toplumsal etkinliklerini, ilişkilerini bozar” şeklinde tanımlanmaktadır.

DSM IV- TR' ye göre, sosyal kaygının, sosyal fobi başlığı altında yaygın ve özgül iki alt tipi mevcuttur. Yaygın tip sosyal kaygıda, kişi çok fazla sayıda sosyal durumdan korkmaktadır. Bu tip sosyal kaygıda depresyon, olumsuz değerlendirilme korkusu ve sakınma gibi özellikler daha fazladır ve kaygıya diğer psikiyatrik rahatsızlıkların eşlik etme ihtimali daha yüksektir. Araştırmalar,

yaygın tip sosyal kaygının ergenlik döneminin başında (preadolescence) ortaya çıktığını göstermektedir (92, 155). Özgül (yaygın olmayan) tip sosyal kaygıda ise kişi, topluluk önünde konuşma, yazı yazma, yeni kişilerle tanışma gibi daha özgül korkulara sahiptir ve başlangıç yaşı ergenliğin ortalarına denk gelen 17 yaş civarındadır (92, 150).

Sosyal kaygı bireyin kişilerarası ilişkileri ve bilişsel durumuyla ilişkilidir. Bireylerin sosyal etkileşimleri hakkındaki düşünce ve duyguları onların bilişsel-duygusal-güdüsel yapılarından kaynaklanır (18). Bireyler, gerçeklerden çok hayal unsuru olan şeylerle ilgili sosyal kaygı yaşarlar. Gerçek olmasından endişe duyulan durumlar bireyde kaygı uyandırır. Sosyal kaygının diğer kaygılardan temel farkı, kişilerarası değerlendirmelerden kaynaklanıyor olmasıdır. Beck ve Emery (2006) sosyal kaygıya “değerlendirilme kaygısı” da denebileceğini ifade etmişlerdir (22).

Sosyal anksiyete bozukluğunun bilişsel belirtileri ise sosyal durumlarla ilgili işlevsel olmayan olumsuz düşünceler, aptalca görüneceği korkusu, rezil olacağı ve alay edileceği düşüncesi, başkalarının onayını alamayacağı düşüncesi, çevresindeki uyarıcıları olumsuz olarak değerlendirme, düşüncelerini toparlayamama, olumsuz değerlendirilme korkusuna yönelik düşünceler, çirkinim, yetersizim ve beğenilmiyorum gibi yetersizlik düşünceleri ve kendisine yönelik hoşnutsuzluk düşünceleridir. Bu tür düşüncelerin çocuklarda olmaması, yetişkinlerde olması ise sosyal fobinin bilişsel boyutunu anlamak açısından önemlidir. Sosyal fobinin davranışsal belirtileri ise kaçınma, güven sağlayıcı davranışlar, dona kalma, sesin cılızlaşması veya kaybolması, göz kontağı kurmama gibi davranışlardır (43, 93, 95).

Chartier ve arkadaşları (2001), sosyal fobi ile ilgili risk faktörlerini anne babanın psikiyatrik geçmişi (özellikle sosyal fobi, diğer anksiyete bozuklukları ve depresyon), anne-baba arasında evlilik çatışmaları, aşırı koruyucu ya da reddedici ebeveyn tutumu, çocukluk döneminde istismara uğrama, çocuklukta çok hareketli olma, çocuklukta yetişkinlerle iletişim eksikliği, erkekler için ilk çocuk olmama ve düşük okul performansı olarak açıklamışlardır (32).

Sosyal anksiyetinin epidemiyolojisi ile ilgili çalışmalarda hastalığın ortaya çıkış zamanını, başlangıç yaşını, tespit etmek önemli bir yer tutmaktadır. Pek çok çalışmada sosyal fobinin başlangıcı ergenlik dönemi olarak ifade edilmiştir (5, 113, 152). Sosyal fobi hastası olan bireyler hastalığın başlangıcı ile ilgili olarak çoğu zaman “kendimi bildim bileli bu hastalığa sahibim” şeklinde cevap vermektedirler (163). Sosyal fobinin başlangıç yaşına ilişkin epidemiyolojik çalışmalar bu bozukluğun diğer anksiyete bozukluklarına göre daha erken dönemde başladığını, başlangıç yaşının 13-18 arasında değiştiğini ve 25 yaşının üstünde nadiren başladığını ortaya koymaktadır (14).

Bazen sosyal fobi ve depresyonu ayırt etmek güç olabilmektedir. Çünkü hem depresyonda hem de sosyal fobide sosyal ortamlardan çekilme söz konusudur. Sosyal ortamlardan kaçınmanın nedenleri ise depresyon ve sosyal fobide farklılaşmaktadır. Depresyonda hasta daha çok anhedoni (haz yitimi), ilgi ve istek kaybı gibi nedenlerle sosyal ortamlardan uzaklaşırken, sosyal fobide başkaları tarafından değerlendirileceği, utanacağı, rezil olacağı gibi nedenlerden dolayı sosyal ortamlardan kaçınmaktadır (129, 162).



#### **4.7.1. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu**

Sosyal kaygı, bireyin çeşitli sosyal durumlarda uygun olmayan biçimde davranacağı, kötü bir duruma düşeceği, olumsuz bir izlenim bırakacağı ve başkaları tarafından olumsuz (aptal, zavallı, beceriksiz, yetersiz vs.) bir biçimde değerlendirileceği yönündeki beklentileriyle yaşadığı bir rahatsızlık ve gerilim durumu olarak da tanımlanabilmektedir (71).

Sosyal kaygı, kişilerarası ilişkilerde sosyal incelenme ve olumsuz değerlendirilme korkusu ile kişilerarası yakınlıktan kaçınma, yoğun onaylanma ihtiyacı ve bağımlı davranma gibi fonksiyonel olmayan tutumlarla ilişkilidir (36).

Beck (2005)'e göre sosyal kaygı, kişinin dikkat odağı olmaya ve diğer bir kişi veya kişiler tarafından olumsuz değerlendirilmeye, değersiz sayılmaya karşı olan abartılmış korkusudur (21).

Sosyal kaygı, önceleri sosyal ortamlarda duyulan kaygı, korku ve rahatsızlık yaşantıları; sosyal ortamlardan kasıtlı olarak kaçınma ve başkaları tarafından olumsuz değerlendirilmekten korkma olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda, sosyal kaygının sosyal ortamlardan kaçınma ve huzursuzluk duyma ile olumsuz değerlendirilmekten korkma boyutu bir araya getirilmiştir (184).

Olumsuz değerlendirilme korkusu, sosyal onay alma çabalarıyla ilişkilidir. Olumsuz değerlendirilme korkusu yüksek olan kişilerin, onay alma veya onay almamaktan kaçınma motivasyonları yüksektir (184). Sürekli sosyal kaygı ölçümleriyle, olumsuz değerlendirmekten korkma ölçümleri arasında, orta ve yüksek düzeyde ilişkilerin varlığı, sosyal kaygıda, olumsuz değerlendirilmekten korkmanın önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır (108, 143).

Weeks ve arkadaşlarına (2008) göre sosyal anksiyetenin özünü değerlendirilme korkusu oluşturmaktadır (185). Bu değerlendirilme olumlu olduğunda da (dikkatleri üzerine çektiği için) olumsuz olduğunda da bireyin anksiyete yaşamamasına neden olmaktadır. Yani sosyal fobik birey başka insanlar tarafından incelendiği durumlarda, sosyal ortamlarda ya da performans göstermesi gereken durumlarda rezil olacağı, utanacağı ve utanmasının diğerleri tarafından fark edileceği korkusunu yaşamaktadır. Olumsuz değerlendirilme korkusu içinde eleştiriyi, beğenilmemeyi, reddedilmeyi ve beden diliyle gösterilen hoşnutsuzluğu da barındırır. Doğal olarak da birey tüm bu olumsuz değerlendirilme durumlarından korku ve kaygı duyar (44).

#### **4.8. Anne Baba Tutumu ve Sosyal Kaygı İlişkisi**

İşitme engeli gibi ciddi engeller, çocuğun normal yaşamdan ayrı tutulmasına yol açar. Engelli çocuk diğer çocukların kolaylıkla yararlanabileceği bazı fırsat ve deneyimlerden yoksundur. Bazı şeyleri yerine getirme ve başarmada diğer çocuklara oranla daha fazla destek ve gayrete ihtiyacı vardır.

Genellikle çocuğun öğrenmek için en önemli olan ilk yıllarında ailelerin çok önemli rol oynadıkları bilinmektedir. Bu dönemde yapılacak yardım engelin etkilerini en aza indirgenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu alanda çalışan pediatristler, eğitimciler, psikologlar, terapistler, sağlık personeli ve sosyal çalışmacılar aynı görüş üzerinde birleşmekte ve özellikle bebeklik döneminden itibaren işitme engelli çocuğu ve ailesini kendi doğal çevresi içinde eğitime almanın yararlı olduğu görüşünü paylaşmaktadırlar (28).

Sosyal kaygı ile kendine güven duygusu arasında negatif bir ilişki vardır. Kendine güvenin düşük olmasının öncelikli nedeni, ailenin veya arkadaşlarının

kabul edici veya reddedici olmasıyla ilgilidir. Kabul edici ve sevgi dolu aileler kendine güveni olan çocuklar yetiştirirken, aşırı derecede otoriter, sert ya da hoşgörüsüz ailelerse, kendine güveni düşük çocuklar yetiştirmektedir (108). Çalışmalar, sosyal kaygılı bireylerin, kendi ana-babalarını aşırı koruyucu, ilgisiz, reddedici ve çocuklarını utandırma eğiliminde olduklarını göstermektedir (83).

Olumsuz değerlendirilme korkusu, sadece sosyal kaygının temel nedeni değil, ayrıca çekingen bireylerin de problemidir. Ebeveynlerin, kişilerin dış görünüşlerine ve tavırlarına aşırı önem vermesi, çocuğun devamlı dışarıdan izlendiği ve eleştiriliyormuş hissine kapılmasına neden olabilmektedir. Ayrıca aşırı koruyucu ebeveyn tarzının, anne-babanın kendi güvensizliklerinden ileri geldiği de belirtilmektedir (170).

Sınırlayıcı ve aşırı koruyucu ebeveyn tarzı, çocuğun bağımsızlığını ve yeteneklerini kullanmayı kısıtlar. Bu durum sonuçta, ebeveyne bağımlılık olarak geri döner. Anne babanın ilgisiz ve dışlayıcı tavırları, çocuğun güçlü bir şekilde onaylanma ve kabul görme ihtiyacı duymasına neden olabileceği gibi çocukta yanlış değerlendirilme korkusunun gelişmesine de neden olabilmektedir. İleride bu çocuklar sosyal kaygısı olan bireyler olabilmektedir (170).

Sosyal kaygı yaşayan ergenlerin kişilik özelliklerini inceleyen araştırmalar, çekingen mizaç gösteren, çocukluğunda okul korkusu yaşamış, anne babası sosyal kaygılı ya da ilgisiz, önemli sosyal etkileşimlerin gerektirdiği sosyal becerilerde eksiklik olan, olumsuz sosyal ve bilişsel beklentilere sahip ergenlerin daha fazla sosyal kaygı yaşadığını ortaya koymaktadır (59, 126).

Sosyal kaygının çoğunlukla, anne-baba eğitim düzeyi düşük olan ergenlerde daha fazla görüldüğü saptanmış (97, 149) anne babanın ayrı olmasının ise sosyal kaygıyı arttıran bir neden olduğu belirtilmiştir (133).

Sosyal kaygının nedenlerinin araştırıldığı çalışmalarda genel olarak karşılaşılan durumlar, kişisel yatkınlıklar, aile tutumları, sosyal beceriler ile kültürel ve toplumsal özellikler olduğu görülmektedir. Sosyal kaygıya önceden bir yatkınlığı olabileceği ve kaygının kişilik özellikleri ve erken sosyalleşme süreçlerinin etkileşimiyle ortaya çıkarak, özellikle aile içindeki erken sosyalleşme süreçleri, sosyal kaygının çocuklukta risk faktörlerini arttırmakta ve sonrasındaki tetikleyici nedenlerle (sosyal beceri eğitiminin olmaması, kültürel ve toplumsal özelliklerin desteklemesi) kişinin yaşamına yerleştiği ileri sürülmektedir (59, 85).

Bögels ve arkadaşları (2001) sosyal açıdan kaygılı çocukların ebeveynlerinin, başkalarının değerlendirmelerine daha çok önem verdikleri, çocuklarını sosyal davranışlara daha az teşvik ettiği ve ailelerin daha az sosyalleşebilme özelliğine sahip olduklarını belirtmektedir (29).

Kearney (2005) sosyal kaygıya neden olan anne baba ve aile ortamına ilişkin bazı durumları şu şekilde özetlemiştir (95).

- Çocuğu sosyal aktivitelerden mahrum bırakma,
- Başkalarının fikirlerini ve olumsuz değerlendirmelerini aşırı önemseme,
- Ailenin sosyal ilişkilerinde zayıf olması ve sosyal durumlardan kaçınması,
- Çocuğa karşı aşırı korumacı, sıcaklık ve ilgiden yoksun tutum,

- Çocuğun reddedilmesi,
- Değişkenlik / dengesizlik / istikrarsızlık: yetişkinlerle yakın ilişkilerin yokluğu ebeveynler arası evlilik çatışması, ebeveynde mental bozukluk öyküsü, sık taşınma, kanunlarla sorun yaşama, evden kaçma, fiziksel ve cinsel istismar, okul başarısızlığı, okulu bırakma ve özel eğitim gereksinimi olarak belirtilmiştir.

Özellikle olumlu sosyalleşme sürecini yaşayamayan ergenlerde, gelecek yaşamında karşılaşacağı zor durumlara karşı ayakta durmakta zorluk çekme, özgüven duygusunu geliştirememesi ve kaygı yaşantıları daha sık ortaya çıkabilmektedir (20).

## 5. GEREÇ VE YÖNTEM

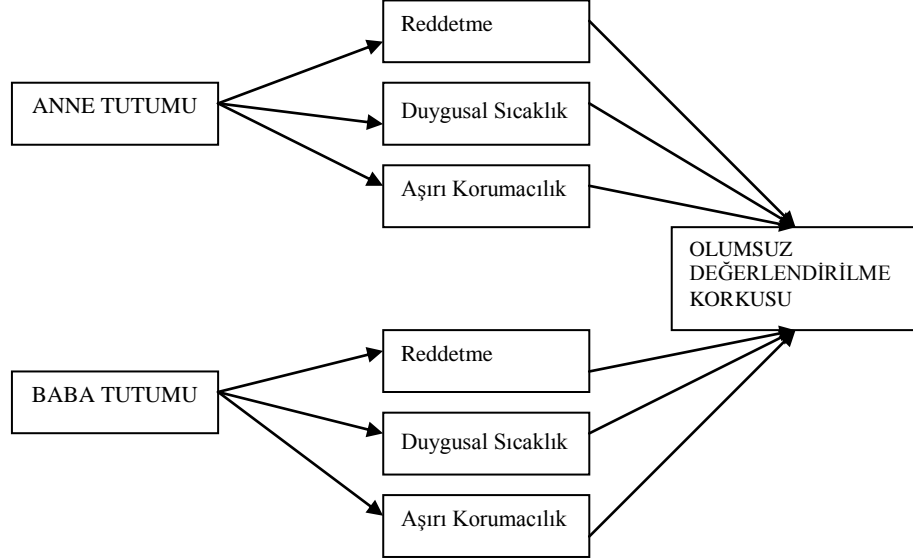
Sosyal kaygıya ilişkin literatür, özellikle de bilişsel, davranışsal ve fizyolojik benzerlikleri nedeniyle sosyal kaygı bozukluğu ile ilgili literatürden farklı olarak ele alınamaz. Sosyal kaygı bozukluğuna ilişkin özellikle bilişsel açıklamalar sosyal kaygıya yönelik çalışmalar için önemli birer çıkış noktası oluşturmaktadır (23, 177).

Söz konusu çalışmada, sosyal kaygının olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) boyutunun ortaya çıkmasında etkili olan faktörler, hem işiten hem de işitme engelli bireylerin yaşadığı sosyal kaygı durumları ve sosyal kaygının kuramsal açıklaması, sosyal kaygı bozukluğu ile ortak literatür çerçevesinde verilmiştir. Sosyal kaygı bozukluğunun tedavisine ilişkin farmakolojik çalışmalar, bu araştırmanın kapsamının tamamen dışında bırakılması nedeniyle, sosyal kaygı bozukluğuna ilişkin değerlendirmeler kuramsal literatüre ait bilgiler çerçevesinde verilmiştir.

### 5.1. Araştırmanın modeli

Araştırma, ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli, “iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını ve / veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli” olarak tanımlanmaktadır. İlişkisel tarama modellerinde, değişkenler arası ilişkiler, korelasyon türü ve karşılaştırma türü olmak üzere iki şekilde incelenir. Korelasyon türü ilişkisel taramalarda, değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini, birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğunu saptamaya çalışır. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinde ise, en az iki değişken bulunur ve bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar

oluşturularak, öteki değişkene (bağımlı değişkene) göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (91).



**Şekil 3.** Tamer Karademir Tarafından Geliştirilen Kavram Haritası

## 5.2. Verilerin Elde Edilmesi

Araştırmanın işitme engelli sporcularına (futbolcu) yönelik çalışma evrenini; Türkiye’de işitme engelli futbol 1. liginde yer alan 32 spor kulübündeki futbolcular (bu sporcular profesyonel olmayıp, amatör sporcu kategorisinde yer almaktadır), işitme engeli olmayanların ise aynı bölgelerden oynayan ve 1. amatör liginde yer alan futbol kulüplerinden seçilen futbolcular oluşturmaktadır. İşitme engelli futbolcuların yarışma kriterlerinin başında işitme kaybı her iki kulakta en az 55 dB olma şartı aranmaktadır (67).

Araştırmaya katılan İşiten futbolcuların yaş ortalamaları  $22.18 \pm 3.81$ , işitme engelli futbolcuların yaş ortalamaları  $23.45 \pm 4.89$  olarak tespit edilmiştir.

Araştırma için gerekli olan verileri işitme engelli futbolculardan toplamak amacıyla işitme engelliler federasyonundan gerekli izin alındıktan sonra iki ayrı

yöntem ile verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Birinci yöntemde anket soruları federasyon aracılığı ile posta yoluyla spor kulüplerine gönderilmiştir. Diğer yöntem araştırmacının, işitme engelliler federasyonunun işaret dilini bilen resmi tercümanı ve sivil tercümanların yardımı ile toplanan verilerdir. Federasyon aracılığı ile kulüplere gönderilen ve gönüllülük esasına dayalı olarak katılım sağlanması istenen açıklamanın da bulunduğu anket formları geri dönüşünden itibaren incelenmeye alınmıştır. İnceleme aşamasında özellikle soyut kavram ve olumsuz yapıdaki cümlelerin oluşturduğu maddelerin anlaşılmadığı için boş bırakıldığı veya yanlış anlaşıldığı, bazı anket formlarının ciddiye alınmadan doldurulduğu (bütün anket maddelerinde yukarıdan aşağıya aynı şıkların işaretlenmesi, aynı maddelere birden çok işaret konması, bazı kulüplerden gelen anket formlarının hepsinin cevaplarının aynı olması gibi) tespit edilmiştir.

Bütün bu aşamalar da dikkate alınarak, anketlerin uygulanması aşamasında işaret dili bilen tercümanların kullanılmasının araştırma için daha faydalı olacağı düşünölmüştür. Dolayısıyla araştırma sürecinde sporcuların anlamadığı veya yorumlayamadığı sorularda işaret dilini bilen tercümanlardan, soruların sporcular tarafından anlaşılmasını sağlamada yardım alınmıştır. Gerektiğinde soru maddelerine yönelik çeşitli örneklemelemlerden de faydalanarak anket maddelerindeki ifadeler anlaşılır hale getirilip uygulama gerçekleştirilmiştir. Böylelikle anlaşılmadan doldurulan hiçbir maddenin olmadığı kanaati oluşmuştur.

Spor kulüplerinden gelen veriler ile araştırmacının işaret dilini bilen tercümanlardan yardım alarak yaptırdığı anket verileri ayrı ayrı SPSS programına yüklenerek geçerlik ve güvenilirliklerine bakılmış ve aralarında çok bariz farklılıkların olduğu, kulüplerden gelen verilerin geçerlik ve güvenilirliklerinin çok



düşük olduğu belirlenmiştir. Bunun sonucunda işitme engelli futbolculardan sadece araştırmacı ve tercümanlar (işaret dilini bilen) tarafından uygulanan ve toplanan toplam 124 adet anket verileri değerlendirilmeye alınmıştır.

İşiten sporculardan elde edilen toplam 380 adet anket verilerine ise yine iki yöntemle (birincisi posta yolu ile anketler gönderilmiş ve tekrar geri dönüşümü sağlanmış, ikincisi araştırmacının kendisinin ve anketörlerin yardımı ile) ulaşılmıştır. Her iki araştırma grubundan elde edilen veriler ( 380+124= 504) aşağıdaki form ve ölçekler kullanılarak yapılmıştır.

### **5.2.1. Kişisel Bilgi Formu**

İşitme engelli bireylerde anne baba tutumlarını ve olumsuz değerlendirilme korku düzeylerini etkileyebileceği düşünülen bazı değişkenlere ait verilerin elde edilmesi amacıyla araştırmacı ve danışmanı tarafından “Kişisel Bilgi Formu” hazırlanmıştır. Bu formda, sporcuların, yaşı, kaç yıldır futbol oynadığı, eğitim durumu, anne baba eğitim durumu, anne baba mesleği, anne baba evlilik durumu, kardeş sayısı, ailede başka engelli olup olmadığı gibi (işiten futbolculara 12, işitme engelli futbolculara 18) sorular sorulmuştur (EK-A).

### **5.2.2. Anne Baba Tutum Ölçeği**

Araştırma kapsamında örneklem grubu olarak seçilen işiten ve işitme engelli futbolcuların anne baba tutumları, “anne baba tutum ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Algılanan anne tutumu için (EK-B) ayrı, baba tutumu için (EK-C) ayrı formlar sunulmuştur.

### **5.2.2.1. Anne Baba Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları**

Perris ve arkadaşları (1980) tarafından geliştirilen bu ölçek (EMBU), geniş ölçüde yetişkinlerin kendi anne babalarının çocukken kendilerine yönelik davranış biçimlerine ilişkin algılarını değerlendiren, çocuk yetiştirme davranışlarının değerlendirilebilmesi amacıyla kullanılmaktadır (136). Bu haliyle ölçek, 4 alt ölçekten oluşmaktadır ve toplam 81 maddeye sahiptir. Bu alt ölçekler, reddetme, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık ve çocuklar arasında ayırım yapmadır. Denekler 81 maddeyi, hem anneleri hem babaları için doldurmaktadırlar. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı tüm alt ölçekler için .72 olarak hesaplanmıştır. Ölçek daha sonra Arrindel ve ark. (1999) tarafından kısa formu oluşturularak kullanılmıştır (11). Bu kısa form, reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık olarak adlandırılabilen 3 alt ölçekten ve toplam 23 maddeden oluşmaktadır. Kısa form; İtalya, Almanya, Yunanistan, Macaristan ve İsveç gibi farklı kültürlerde psikometrik özellikleri sınanmış olup (11, 12), ülkemizde de geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu bulunmuştur. Yapılan çalışmada, baba, duygusal sıcaklık, reddedici tutumlar ve aşırı koruyucu tutum boyutları içsel tutarlılığı sırasıyla 0.79, 0.82 ve 0.79 bulunurken, anne duygusal sıcaklık, reddedici ve aşırı koruyucu tutum alt boyutları tutarlılığı ise yine sırasıyla 0.76, 0.80, 0.76 olarak bulunmuştur (42). Reddetme alt ölçeği, kardeşler arasında ayırım yapmayı, kardeşlerden birini günah keçisi saymayı, suçlamayı ve dayak cezasını ifade eden 8 (1, 4, 7, 10, 13, 15, 16, 21) maddeden; duygusal sıcaklık alt ölçeği, çocuk başarılı olduğunda onunla gurur duymayı, zihinsel açıdan uyarıcı olmayı, huzur vermeyi, sıcaklık ve şefkat göstermeyi ifade eden 7 (2, 6, 9, 12, 14, 19, 23)

maddeden; aşırı korumacılık alt ölçeği ise, özgürlüğü kısıtlama, katı kuralları dayatma ve çocuğu koruma konusunda aşırı derecede kaygı duyma ve müdahale etmeyi içeren 8 (3, 5, 8, 11, 17, 18, 20, 22) maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin cevaplama kâğıdında her bir madde için; “Hayır, hiçbir zaman” (1), “Evet, bazen” (2), “Evet, sıkça” (3) ve “Evet, çoğunlukla” (4) olmak üzere 4 seçenek bulunmaktadır. Alt ölçeklerden alınan puanlar yükseldikçe, anne ve babanın reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık düzeyleri yükselmektedir. Ölçekte ters puanlanan tek madde, aşırı korumacılık alt ölçeğine ait olan 17. maddedir.

İşiten ve İşitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin algılanan anne baba tutumları açısından araştırıldığı bu çalışmada, uygulamada kolaylık, sporcuların sıkılmadan gerçek duygularını ortaya koyabilmeleri ve ölçek maddelerinin örneklem grubu tarafından rahat anlaşılabilmesi ve cevaplanabilmesi açısından, ölçeğin Arrindel ve ark. (1999) tarafından oluşturulan kısa formu kullanılmış ve maddeler, algılanan anne tutumu için ayrı, algılanan baba tutumu için ayrı formlar halinde uygulanmıştır.

Yapılan araştırmada elde edilen verilerin iç tutarlık katsayıları işiten futbolcular için; Anne tutumu Cronbach Alpha değerleri (reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık) sırasıyla 0.85, 0.75 ve 0.74 olarak bulunmuştur. Baba tutumu için Cronbach Alpha değerleri (reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık) sırasıyla 0.85, 0.76 ve 0.81 olarak bulunmuştur. İşitme engelli futbolcular için yapılan analizde; Anne tutumu Cronbach Alpha değerleri (reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık) sırasıyla 0.87, 0.91 ve 0.88 olarak bulunmuştur. Baba tutumu için Cronbach Alpha değerleri (reddetme,

duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık) sırasıyla 0.87, 0.82 ve 0.87 olarak bulunmuştur. Verilerin güvenilirliği için yapılan analizde değerlerin yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla verilerin araştırma için gerekli olan analizlerin yapılabilmesi yönünde uygunluk gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

### **5.2.3. Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği**

Araştırma kapsamında örneklem grubu olarak seçilen işiten ve işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri “Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma (ODK) Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir (EK-D).

#### **5.2.3.1. Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları**

Olumsuz değerlendirilme korkusu, başkalarının değerlendirmelerini göz önünde bulundurma, onların olumsuz değerlendirmelerinin verdiği sıkıntı ve değerlendirilme ortamlarından kaçınma ve başkalarının kendisini olumsuz değerlendireceği beklentisi olarak tanımlanabilir (184).

Sosyal kaygı ve olumsuz değerlendirilmekten korkma konusu, farklı kültürlerde değerlendirilmektedir. Literatür incelemesinde, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği'nin (Fear of Negative Evaluation Scale - FNE) sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma (Fear of Negative Evaluation) ölçeği, pek çok araştırmada kullanılmış ve psikometrik özellikleri açısından yeterli bulunmuştur (123). Başlangıçta 30 madde olarak geliştirilen FNE, daha sonra 12 maddeye indirilerek kısaltılmıştır (Brief Fear of Negative Evaluation Scale- BFNE) (107). Yurt dışında yapılan çalışmalarda BFNE'nin güvenilirliği .97 olarak bulunmuştur (34). Aynı şekilde klinik ve klinik dışı denekler üzerinde yapılan çalışmalarda da güvenilirliği (sırasıyla, Alpha = 0.82

ve 0.90) yüksek bulunmuştur (174). Türkiye’de Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği (ODKÖ), Türkçe uyarlaması geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılarak (58), kısa değerlendirme formu (BFNE) lise ve üniversite öğrencileri üzerinde psikometrik özellikleri test edilmiş ve yurt dışındaki çalışmalara benzer sonuçlara ulaşılmıştır (26, 99).

Ölçeğin cevaplama kâğıdında her bir madde için; Beni hiç yansıtmıyor (1), Beni biraz yansıtıyor (2), Beni orta derecede yansıtıyor (3), Beni çok yansıtıyor (4) ve Beni tamamen yansıtıyor (5) şeklinde beşli Likert tipi derecelendirme vardır. Ölçekte yer alan maddelerden olumsuz ifadeler (1, 3, 5, 6, 8, 9, 11, 12) düz, olumlu ifadeler (2, 4, 7, 10) ters puanlamaya tabi tutulan maddelerdir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanma çalışmalarında 12 maddelik kısa formu 4. maddenin çıkarılması ile 11 madde olarak kabul edilmiştir. Araştırmada da bu şekilde kullanılmıştır. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe, olumsuz değerlendirilmekten korku düzeyleri de yükselmektedir.

Yapılan araştırmada elde edilen verilerin iç tutarlık katsayıları işiten futbolcular için; Cronbach Alpha= 0.81, işitme engelli futbolcular için; Cronbach Alpha= 0.78 olarak bulunmuş ve analiz için uygunluk göstermiştir.

### **5.3. İstatistiki Değerlendirmeler**

Araştırma verilerinin elde edilmesinden sonra, veriler SPSS paket programından yararlanılarak, frekanslar, yüzdeler, dağılımlar, aritmetik ortalama ve standart sapmaları belirlenmiştir. Anne Baba Tutumları ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma düzeylerinin değerlendirilmesinde verilerin normal dağılım gösterip göstermedikleri ve varyansların homojenlik testlerinin sonuçlarına göre; değişkenlerin ikili karşılaştırılmalarında “bağımsız t testi” veya

“Mann Whitney U testi”, gruplar arasındaki farklılıklarda ve çoklu karşılaştırmalarda “ANOVA” veya “Kruskall-Wallis H” testi, araştırma verilerinin birbirleri ile olan ilişki-korelasyon düzeyleri ise “Korelasyon ve Linear-Regression” analizi ile belirlenerek yorumlanmıştır. Yorumlar tablolar ile desteklenmiştir.

## 6. BULGULAR

Araştırma grubundan elde edilen bulgular dört ayrı bölümde verilmiş olup, demografik değişkenlere bağlı olarak frekans, yüzdeler hesaplamalar ve istatistiksel karşılaştırmalar yapılarak tablolar halinde sunulmuştur. Birinci bölümde işiten ve işitme engelli futbolcuların demografik değişkenlerine ait bulgular, ikinci bölümde işiten futbolcuların, üçüncü bölümde işitme engelli futbolcuların uygulanan ölçeklere ait verileri ile ilgili bulgular, dördüncü bölümde ise her iki grubun anne baba tutumlarına ait algılamaları arasındaki farkları ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki istatistiksel karşılaştırmalar yer almaktadır.

Bu bölümde işiten ve işitme engelli futbolcuların, araştırma kapsamına alınan demografik değişkenlere ait bulgularının frekans ve yüzdeler dağılımları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

**Tablo 1.** Araştırma Grubunun Eğitim Durumu Dağılımları

Eğitim Durumu	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
İlkokul	16	4.2	17	13.7
Ortaokul	41	10.8	26	21.0
Lise	223	58.7	73	58.9
Üniversite	100	26.3	8	6.5
Toplam	380	100.0	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların eğitim durumlarının % 4.2'sinin ilköğretim, % 10.8'inin ortaokul, % 58.7'sinin lise ve % 26.3'ünün üniversite mezunu oldukları belirlenmiştir. İşitme engelli futbolcuların ise % 13.7'sinin ilköğretim, % 21'inin ortaokul, % 58.9'unun lise ve % 6.5'inin üniversite mezunu oldukları belirlenmiştir.

**Tablo 2.** Araştırma Grubunun Spor Yaşı Dağılımları

Spor Yaşı	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
1-3 yıl	48	12.6	31	25.0
4-7 yıl	118	31.1	44	35.5
8-11 yıl	134	35.3	24	19.4
12 ve üzeri yıl	80	21.1	25	20.2
Toplam	380	100.0	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların spor yaşları % 12.6 oranında 1-3 yıl, % 31.1 oranında 4-7 yıl, % 35.3 oranında 8-11 yıl ve % 21.1 oranında 12 ve üzeri yıldır futbol oynadıkları belirlenmiştir. İşitme engelli futbolcuların ise % 25.0 oranında 1-3 yıl, % 35.5 oranında 4-7 yıl, % 19.4 oranında 8-11 yıl ve % 20.2 oranında 12 ve üzeri yıldır futbol oynadıkları belirlenmiştir.

**Tablo 3.** Araştırma Grubunun Kardeş Sayısı Dağılımları

Kardeş Sayısı	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
Tek çocuk	39	10.3	15	12.1
1	97	25.5	34	27.4
2	102	26.8	24	19.4
3	60	15.8	18	14.5
4	28	7.4	14	11.3
5 ve üzeri	54	14.2	19	15.3
Toplam	380	100.0	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların kardeş sayılarına göre dağılımlarında % 10.3'ünün tek çocuk (kardeşi olmayan), % 25.5'inin 1 kardeş, % 26.8'inin 2 kardeş, % 15.8'inin 3 kardeş, % 7.4'ünün 4 kardeş ve % 14.2'sinin 5 ve üzeri sayıda kardeş sahibi olduğu belirlenmiştir. İşitme engelli futbolcuların ise % 12.1'inin tek çocuk, % 27.4'ünün 1 kardeş, % 19.4'ünün 2 kardeş, % 14.5'inin 3 kardeş, % 11.3'ünün 4 kardeş ve % 15.3'ünün 5 ve üzeri sayıda kardeşe sahip oldukları tespit edilmiştir.



**Tablo 4.** Araştırma Grubunun Anne Eğitim Durumu Dağılımları

Anne Eğitim Durumu	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
Okur değil	94	24.7	36	29.0
İlkokul-okuryazar	154	40.5	49	39.5
Ortaokul	51	13.4	17	13.7
Lise	58	15.3	16	12.9
Üniversite	23	6.1	6	4.8
Toplam	380	100.0	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların anne eğitim durumları dağılımlarının % 24.7 oranında okuryazar olmayan, % 40.5 oranında ilkokul veya okuryazar, % 13.4 oranında ortaokul, % 15.3 oranında lise ve % 6.1 oranında ise üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. İşitme engelli olan futbolcuların ise % 29.0 oranında okuryazar olmadığı, % 39.5 oranında ilkokul veya okuryazar, % 13.7 oranında ortaokul, % 12.9 oranında lise ve % 4.8 oranında üniversite mezunu oldukları tespit edilmiştir.

**Tablo 5.** Araştırma Grubunun Anne Mesleği Dağılımları

Anne Mesleği	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
Ev hanımı (çalışmıyor)	336	88.4	86	69.4
İşçi	6	1.6	20	16.1
Eğitimci	17	4.5	8	6.5
Memur	15	3.9	4	3.2
Emekli	6	1.6	2	1.6
Esnaf	-	-	4	3.2
Toplam	380	100.0	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların annelerinin mesleki dağılımlarının % 88.4 oranında ev hanımı (çalışmayan), % 1.6 oranında işçi, % 4.5 oranında eğitimci, % 3.9 oranında memur ve % 1.6 oranında emekli oldukları belirlenmiştir. İşitme engelli futbolcuların anne meslekleri ise % 69.4 oranında ev hanımı (çalışmayan), % 16.1 oranında işçi, % 6.5 oranında eğitimci, % 3.2

oranında memur, % 1.6 oranında emekli ve % 3.2 oranında esnaf oldukları belirlenmiştir.

**Tablo 6.** Araştırma Grubunun Baba Eğitim Durumu Dağılımları

Baba Eğitim Durumu	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
Hayatta Değil	12	3.2	-	-
Okur değil	13	3.4	7	5.6
İlkokul -okuryazar	129	33.9	64	51.6
Ortaokul	87	22.9	20	16.1
Lise	102	26.8	25	20.2
Üniversite	37	9.7	8	6.5
Toplam	380	100.0	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların baba eğitim durumları dağılımlarının % 3.2'sinin babalarının hayatta olmadığı, % 3.4'ünün okur yazar olmayan, % 33.9'unun ilkokul veya okur-yazar, % 22.9'unun ortaokul, % 26.8'inin lise ve % 9.7'sinin ise üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. İşitme engelli futbolcuların baba eğitimleri ise % 5.6'sının okuryazar olmayan, % 51.6'sının ilkokul veya okuryazar, % 16.1'inin ortaokul, % 20.2'sinin lise, % 6.5'inin üniversite mezunu oldukları tespit edilmiştir.

**Tablo 7.** Araştırma Grubunun Baba Mesleği Dağılımları

Baba Mesleği	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
Hayatta Değil	12	3.2	-	-
Emekli	65	17.1	38	30.6
Memur	49	12.9	5	4.0
Esnaf	81	21.3	35	28.2
İşçi	74	19.5	21	16.9
Çiftçi	25	6.6	10	8.1
Serbest meslek	58	15.3	8	6.5
Eğitimci	16	4.2	7	5.6
Toplam	380	100.0	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların babalarının mesleki dağılımlarının % 17.1 oranında emekli, % 12.9 oranında memur, % 21.3 oranında esnaf, % 19.5 oranında işçi, % 6.6 oranında çiftçi, % 15.3 oranında serbest meslek ve % 4.2 oranında eğitimci oldukları belirlenmiştir. İşitme engelli futbolcuların babaları ise % 30.6 oranında emekli, % 4.0 oranında memur, % 28.2 oranında

esnaf, % 16.9 oranında işçi, % 8.1 oranında çiftçi, % 6.5 oranında serbest meslek ve % 5.6 oranında eğitimci oldukları belirlenmiştir.

**Tablo 8.** Araştırma Grubunun Anne Baba Evlilik Durumu Dağılımları

Anne Baba Evlilik Durumu	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
Evli	353	92.9	117	94.4
Boşanmış	15	3.9	3	2.4
Dul	12	3.2	-	-
Ayrı yaşıyor	-	-	4	3.2
<b>Toplam</b>	<b>380</b>	<b>100.0</b>	<b>124</b>	<b>100.0</b>

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların anne babalarının % 92.9 oranında evli, % 3.9 oranında boşanmış ve % 3.2 oranında ise dul oldukları tespit edilmiştir. İşitme engelli futbolcuların ise % 94.4'ünün evli, % 2.4'ünün boşanmış, % 3.2'sinin anne babalarının ayrı yaşadıkları tespit edilmiştir.

**Tablo 9.** Araştırma Grubunun Ailede Engelli Durumu Dağılımları

Ailede Engelli Durumu	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
Evet	23	6.1	55	44.4
Hayır	357	93.9	69	55.6
<b>Toplam</b>	<b>380</b>	<b>100.0</b>	<b>124</b>	<b>100.0</b>

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerinde engelli birey olup olmasına % 6.1 oranında evet, % 93.9 oranında hayır cevabının verildiği belirlenmiştir. İşitme engelli futbolcuların ailelerinde ise % 44.4 oranında engelli bireyin olduğu, % 55.6 oranında kendilerinden başka engelli bireyin olmadığı belirlenmiştir.

**Tablo 10.** Araştırma Grubunun Ailedeki Engelli Kişi Dağılımları

Ailedeki Engelli Kişi	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
Annem	2	.5	14	11.3
Babam	2	.5	11	8.9
Kardeşim	18	4.7	27	21.8
Anne -Baba	1	.3	2	1.6
Anne-Baba-Kardeş	-	-	1	.8
Toplam	23	6.1	55	44.4
Kayıp Değer	357	93.9	69	55.6
Toplam	380	100.0	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerinde engelli birey olup olmamasına evet cevabını verenlerin % 0.5 oranında annelerinin, % 0.5 oranında babalarının, % 4.7 oranında kardeşlerinin ve % 0.3 oranında hem anne hem de babalarının engelli oldukları belirlenmiştir. İşitme engelli futbolcuların ise % 11.3 oranında annelerinin, % 8.9 oranında babalarının, % 21.8 oranında kardeşlerinin, % 1.6 oranında hem anne hem babalarının, % 0.8 oranında ise anne-baba-kardeşlerin engelli oldukları belirlenmiştir.

**Tablo 11.** Araştırma Grubunun Ailesindeki Engellinin Engel Türü Dağılımları

Engel Türü	İşiten Futbolcular		İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%	n	%
İşitme	8	2.1	51	41.1
Bedensel	11	2.9	2	1.6
Zihinsel	4	1.1	1	.8
Görme	-	-	1	.8
Toplam	23	6.1	55	44.4
Kayıp Değer	357	93.9	69	55.6
Toplam	380	100.0	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerinde engelli bireylerin engel türlerinin % 2.1 oranında işitme engelli, % 2.9 oranında bedensel engelli ve % 1.1 oranında ise zihinsel engelli oldukları belirlenmiştir. İşitme engelli olan futbolcuların ise % 41.1 oranında işitme engelli, % 1.6 oranında

bedensel engelli, % 0.8 oranında zihinsel engelli ve % 0.8 oranında görme engelli oldukları belirlenmiştir.

**Tablo 12.** İşitme Engelli Futbolcuların Dudak Okumayı Bilme Dağılımları

Dudak Okumayı Bilme	İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%
Evet	16	12.9
Hayır	108	87.1
Toplam	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların % 12.9'unun dudak okumayı bilirken, % 87.1'inin dudak okumayı bilmedikleri belirlenmiştir.

**Tablo 13.** İşitme Engelli Futbolcuların İşitme Cihazı Kullanım Dağılımları

İşitme Cihazı Kullanımı	İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%
Evet	24	19.4
Hayır	100	80.6
Toplam	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların % 19.4'ünün işitme cihazı kullandıkları, % 80.6'sının işitme cihazı kullanmadıkları belirlenmiştir.

**Tablo 14.** İşitme Engelli Futbolcuların Konuşabilme Yetisi Dağılımları

Konuşabilme Yetisi	İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%
Evet	11	8.9
Hayır	113	91.1
Toplam	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların % 8.9'unun iletişimde konuşma yetisine sahip olduğu, % 91.1'inin konuşma yetisi olmadığını ifade ettikleri belirlenmiştir.

**Tablo 15.** İşitme Engelli Futbolcuların İşaret Dilini Bilme Dağılımları

İşaret Dilini Bilen	İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%
Evet	119	96.0
Hayır	5	4.0
Toplam	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların % 96.0 oranında işaret dilini bildikleri, % 4.0 oranında işaret dilini bilmedikleri belirlenmiştir.

**Tablo 16.** İşitme Engelli Futbolcuların Ailesindeki İşaret Dilini Bilenlerin Dağılımları

Ailede İşaret Dilini Bilen	İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%
Bilen yok	41	33.1
Annem	10	8.1
Babam	2	1.6
Kardeşim	29	23.4
Eşim	6	4.8
Anne -baba	22	17.7
Anne -baba-kardeş	14	11.3
Total	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların ailelerinde % 33.1 oranında işaret dili bilen olmadığı, % 8.1 oranında annelerinin, % 1.6 oranında babalarının, % 23.4 oranında kardeşlerinin, % 4.8 oranında eşlerinin, % 17.7 oranında hem anne hem babalarının, % 11.3 oranında ise hem anne ve baba hem de kardeşlerinin işaret dilini bildikleri belirlenmiştir.

**Tablo 17.** İşitme Engelli Futbolcuların İletişimde Kullandıkları Yöntemlerin Dağılımları

İletişimde Kullanılan Yöntemler	İşitme Engelli Futbolcular	
	n	%
İşaret dili	50	40.3
Dudak okuyarak	5	4.0
Yazarak ve okuyarak	4	3.2
Tercüman kullanma	6	4.8
İşaret dili -tercüman	12	9.7
İşaret dili- yazarak	28	22.6
Konuşarak	11	8.9
İşaret-dudak-yazarak	8	6.5
Total	124	100.0

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların günlük hayatta işitme engeli olmayan kişilerle % 40.3 oranında işaret dili kullanarak, % 4.0 oranında dudak okumayı kullanarak, % 3.2 oranında yazarak ve okuyarak, % 4.8 oranında tercüman kullanarak (işitme engeli olmayan bir tanıdığı), % 9.7 oranında işaret dili- tercüman, % 22.6 oranında işaret dili-yazarak, % 8.9 oranında konuşarak, % 6.5 oranında ise işaret dili-dudak okuma ve yazarak iletişim kurmayı kullandıkları tespit edilmiştir.

Bu bölümde işiten futbolcuların algıladıkları anne ve baba tutumları ile olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) düzeylerinin ortalama puan ve standart sapmaları ile değişkenlere bağlı olarak istatistiksel karşılaştırmaları tablolar ve açıklamalarla birlikte sunulmuştur.

**Tablo 18.** İşiten futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Eğitim Durumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
İlkokul	$\bar{x}$ / Ss	12.81 / 3.79	16.81 / 6.53	17.31 / 4.68	31.31 / 9.92
	N	16	16	16	16
Ortaokul	$\bar{x}$ / Ss	13.34 / 4.40	17.19 / 4.65	17.07 / 4.84	28.14 / 8.97
	N	41	41	41	41
Lise	$\bar{x}$ / Ss	12.20 / 4.76	18.17 / 4.08	16.83 / 4.53	28.98 / 8.52
	N	223	223	223	223
Üniversite	$\bar{x}$ / Ss	11.53 / 3.68	18.34 / 4.15	15.14 / 3.71	26.24 / 6.14
	N	100	100	100	100

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre annelerine yönelik algıladıkları anne tutumlarının reddetme alt boyutunda en düşük puan ortalamasını üniversite mezunlarının ( $\bar{x}=11.53$ ), en yüksek reddetme algısını ortaokul mezunlarının ( $\bar{x}=13.34$ ) aldığı belirlenmiştir. Duygusal sıcaklık alt boyutunda alınan en yüksek puanların üniversite mezunu ( $\bar{x}=18.34$ ), en düşük ilkokul mezunları ( $\bar{x}=16.81$ ) olduğu, aşırı korumacılık alt boyutunda ise en düşük puanı üniversite ( $\bar{x}=15.14$ ), en yüksek puanı ilkokul mezunlarının ( $\bar{x}=17.31$ ) aldığı belirlenmiştir. Öğrenim durumlarına göre olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) puanları en yüksek olan grubun ilkokul mezunlarının olduğu ( $\bar{x}=31.31$ ) tespit edilmiştir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 19.** İşiten futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Eğitim Durumu	Anne Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	6.490	3.312	8.874	10.223
Sd	3	3	3	3
P	.090	.346	.031*	.017*



Yapılan analiz sonuçlarına göre eğitim durumu değişkenine bağlı olarak anne tutumunun reddetme alt boyutu ( $x^2=6.490$ ;  $p>0.05$ ) ve duygusal sıcaklık alt boyutu ( $x^2=3.312$ ;  $p>0.05$ ) istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmazken, aşırı korumacılık boyutunda fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ( $x^2=8.874$ ;  $p<0.05$ ). ODK düzeylerindeki fark da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ( $x^2=10.223$ ;  $p<0.05$ ). Farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu durumlarda farkın kaynağını bulmak için yapılan Mann Whitney U testinde, aşırı korumacılık alt boyutu ve ODK düzeyinin üniversite ve ilkokul mezunları arasındaki farktan kaynaklandığı tespit edilmiştir.

**Tablo 20.** İşiten futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Eğitim Durumu	$\bar{x}$ / Ss	14.26 / 4.81	17.13 / 5.81	17.00 / 4.14	31.31 / 9.92
	N	15	15	15	16
İlkokul	$\bar{x}$ / Ss	12.97 / 3.82	18.58 / 4.80	16.68 / 4.24	28.14 / 8.97
	N	41	41	41	41
Ortaokul	$\bar{x}$ / Ss	13.21 / 4.98	17.97 / 4.49	16.76 / 4.18	28.98 / 8.52
	N	218	218	218	223
Lise	$\bar{x}$ / Ss	11.50 / 4.04	19.03 / 3.59	15.00 / 4.25	26.24 / 6.14
	N	94	94	94	100

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme işiten futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre babalarına yönelik algıladıkları baba tutumlarının reddetme alt boyutundaki algılamada en düşük puan ortalamasını üniversite mezunlarının ( $\bar{x}=11.50$ ), en yüksek reddetme algısını ilkokul mezunlarının ( $\bar{x}=14.26$ ) aldığı belirlenmiştir. Duygusal sıcaklık alt boyutunda alınan en yüksek puanların üniversite mezunu ( $\bar{x}=19.03$ ), en düşük ilkokul mezunları ( $\bar{x}=17.13$ ) olduğu, aşırı korumacılık alt boyutunda ise en düşük puanı üniversite ( $\bar{x}=15.00$ ), en

yüksek puanı ilkököl mezunlarının ( $\bar{x}=17.00$ ) aldığı belirlenmiştir. Eğitim durumlarına göre olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) puanları en yüksek olan grubun ilkököl mezunlarının olduğu ( $\bar{x}=31.31$ ) tespit edilmiştir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 21.** İşiten futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Eğitim Durumu	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	10.442	5.224	11.563	10.223
Sd	3	3	3	3
P	.015*	.156	.009*	.017*

Yapılan analiz sonuçlarında eğitim durumu değişkenine göre baba tutumunun duygusal sıcaklık alt boyutunda istatistiksel fark bulunmazken ( $x^2=5.224$ ;  $p>0.05$ ), reddetme, aşırı korumacılık ve ODK düzeylerinde fark anlamlı bulunmuştur. Farkın kaynağını bulmak için yapılan Mann Whitney U testinde, reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutunda üniversite mezunu olanlar ile diğer gruplar arasında, ODK düzeylerinin ise üniversite mezunları ile ilkököl ve lise mezunları arasında fark oluşturduğu, ortaokul ile üniversite mezunları arasında fark oluşturmadığı tespit edilmiştir.

**Tablo 22.** İşiten futbolcuların spor yaşı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

Spor Yaşı	DEĞİŞKEN	ANNE TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
1-3 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	12.62 / 4.76	17.45 / 4.73	16.31 / 4.95	27.43 / 8.70
	N	48	48	48	48
4-7 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	12.29 / 4.99	17.38 / 4.36	17.01 / 4.17	27.18 / 9.04
	N	118	118	118	118
8-11 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	12.19 / 3.80	18.59 / 4.48	16.37 / 4.27	29.42 / 6.87
	N	134	134	134	134
12 ve üzeri yıl	$\bar{x}$ / Ss	11.68 / 4.42	18.51 / 3.36	15.75 / 4.69	28.43 / 8.33
	N	80	80	80	80

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların spor yaşı değişkenine göre annelerine yönelik algıladıkları anne tutumları reddetme alt boyutunda en düşük puan ortalamasını 12 ve üzeri yıldır futbol oynayanların ( $\bar{x}=11.68$ ), duygusal sıcaklık boyutunda 8-11 yıl olanlar ( $\bar{x}=18.59$ ), ařırđ korumacılığı en fazla algılayanlar 4-7 yıl oynayanlar ( $\bar{x}=17.01$ ), ODK düzeyleri en düşük olanlar 4-7 yıl arası futbol oynayanların olduğu tespit edilmiştir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 23.** İşiten futbolcuların spor yaşı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Spor Yaşı	Anne Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Ařırđ Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	4.590	4.404	5.210	3.638
Sd	3	3	3	3
P	.204	.221	.157	.303

Yapılan analiz sonuçlarına göre spor yaşı değişkenine bağlı olarak anne tutumunun alt boyutlarında ve ODK arasında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır.

**Tablo 24.** İşiten futbolcuların spor yaşı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEğİŞKEN		BABA TUTUMU			
Spor Yaşı		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Ařırđ Korumacılık	ODK
1-3 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	13.37 / 4.54	17.97 / 4.69	16.91 / 3.33	27.43 / 8.70
	N	48	48	48	48
4-7 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	13.47 / 4.76	17.51 / 4.01	16.29 / 4.41	27.18 / 9.04
	N	118	118	118	118
8-11 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	12.25 / 4.52	18.73 / 4.65	16.45 / 3.97	29.42 / 6.87
	N	127	127	127	134
12 ve üzeri yıl	$\bar{x}$ / Ss	12.26 / 4.81	18.90 / 4.19	15.72 / 4.94	28.43 / 8.33
	N	75	75	75	80

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların spor yaşı değişkenine göre babalarına yönelik algıladıkları baba tutumları reddetme alt boyutunda en düşük algılamayı 8-11 yıl arası futbol oynayanların ( $\bar{x}=12.25$ ), duygusal sıcaklık 4-7 yıl olanlar ( $\bar{x}=17.51$ ), aşırı korumacılığı en düşük algılayanlar 12 ve üzeri yıl futbol oynayanlar ( $\bar{x}=15.72$ ), ODK en düşük hissedenler 4-7 yıl arası futbol oynayanların ( $\bar{x}=27.18$ ) olduğu tespit edilmiştir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur

**Tablo 25.** İşiten futbolcuların spor yaşı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Spor Yaşı	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	7.173	5.272	3.371	3.638
Sd	3	3	3	3
P	.067	.153	.338	.303

Yapılan analiz sonuçlarına göre spor yaşı değişkenine bağlı olarak baba tutumunun alt boyutlarında ve ODK arasında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır.

**Tablo 26.** İşiten futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{X}$ , Ss, N değerleri

Kardeş Sayısı	DEğİŞKEN	ANNE TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Tek ocuk	$\bar{X}$ / Ss	11.66 / 4.17	18.10 / 5.27	16.00 / 4.40	27.71 / 8.41
	N	39	39	39	39
1 kardeş	$\bar{X}$ / Ss	11.04 / 4.12	18.40 / 4.54	16.02 / 4.42	27.17 / 8.86
	N	97	97	97	97
2 kardeş	$\bar{X}$ / Ss	12.82 / 4.58	17.93 / 4.07	16.09 / 4.82	28.53 / 8.73
	N	102	102	102	102
3 kardeş	$\bar{X}$ / Ss	11.50 / 3.44	19.01 / 4.41	16.41 / 4.23	29.20 / 7.16
	N	60	60	60	60
4 kardeş	$\bar{X}$ / Ss	13.35 / 4.75	17.17 / 3.51	17.07 / 3.76	28.28 / 5.59
	N	28	28	28	28
5 ve üzeri kardeş	$\bar{X}$ / Ss	13.48 / 5.18	17.03 / 3.45	17.81 / 4.08	29.09 / 7.78
	N	54	54	54	54

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre annelerine yönelik algıladıkları anne tutumları reddetme alt boyutunda en düşük algılamayı 1 kardeş sahibi olanlar ( $\bar{x}=11.04$ ), en yüksek reddetme algısını 5 ve üzeri kardeş sayısına sahip olanlar ( $\bar{x}=13.48$ ) almaktadır. Anne duygusal sıcaklığını en yüksek algılayanların 3 kardeşe ( $\bar{x}=19.01$ ), en düşük algılayanların 5 ve üzeri sayıda kardeşe sahip oldukları ( $\bar{x}=17.03$ ), en yüksek aşırı korumacılığı 5 ve üzeri kardeşe sahip olanlar ( $\bar{x}=17.81$ ), en düşük ise ailede tek ocuk olanların algıladıkları tespit edilmiştir ( $\bar{x}=16.00$ ). ODK en az yaşayanların 1 kardeşe sahip olanların olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=27.17$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 27.** İşiten futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Kardeş Sayısı	Anne tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	21.218	10.352	8.248	4.026
Sd	5	5	5	5
P	.001*	.066	.143	.546

Yapılan analiz sonuçlarına göre kardeş sayısı değişkenine bağlı olarak anne tutumunun sadece reddetme alt boyutunda fark istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ( $x^2=21.218$ ;  $p<0.05$ ). Farkın kaynağını bulmak için yapılan ikili karşılaştırmada (Mann Whitney U testi), farkın 1 kardeşi olanla 2, 4 ve 5 kardeşi olanlar arasında olduğu belirlenmiştir. Buna göre kardeş sayısı 1 olanların anne tutumlarına göre reddedilme duygusunu daha az yaşadıkları tespit edilmiştir.

**Tablo 28.** İştien futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	BABA TUTUMU				
	Kardeş Sayısı	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Tek çocuk	$\bar{x}$ / Ss	11.94 / 4.93	18.60 / 4.85	15.65 / 4.26	27.71 / 8.41
	N	38	38	38	39
1 kardeş	$\bar{x}$ / Ss	12.75 / 4.78	18.48 / 3.86	15.67 / 4.69	27.00 / 8.84
	N	97	97	97	97
2 kardeş	$\bar{x}$ / Ss	13.25 / 4.66	18.38 / 4.27	17.10 / 3.89	28.53 / 8.73
	N	98	98	98	102
3 kardeş	$\bar{x}$ / Ss	11.96 / 4.18	18.89 / 4.36	15.79 / 3.18	29.20 / 6.96
	N	59	59	59	60
4 kardeş	$\bar{x}$ / Ss	14.07 / 4.98	18.88 / 5.18	17.07 / 4.50	28.25 / 5.58
	N	26	26	26	28
5 ve üzeri kardeş	$\bar{x}$ / Ss	12.92 / 4.65	16.38 / 4.52	16.74 / 4.26	29.42 / 7.95
	N	50	50	50	54

Tabloya göre araştırmaya katılan iştien futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre babalarına yönelik algıladıkları baba tutumları reddetme alt boyutunda en düşük algılamayı ailede tek çocuk olanlar ( $\bar{x}=11.94$ ), en yüksek reddetme algısını 2 kardeşe sahip olanlar ( $\bar{x}=13.25$ ) almaktadır. Baba duygusal sıcaklığını en yüksek düzeyde algılayanlar 3 kardeş ( $\bar{x}=18.89$ ), en düşük 5 ve üzeri kardeşe sahip olanların ( $\bar{x}=16.38$ ) algıladıkları, aşırı korumacılığı en yüksek 2 kardeşe sahip olanlar ( $\bar{x}=17.10$ ), en düşük algılama düzeyinin ise ailede tek çocuk olanlarda olduğu tespit edilmiştir ( $\bar{x}=15.65$ ). ODK en az yaşayanların 1 kardeşe sahip olanların olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=27.00$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur

**Tablo 29.** İşiten futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Kardeş Sayısı	Baba tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	8.052	10.663	9.303	5.099
Sd	5	5	5	5
P	.152	.058	.098	.404

Yapılan analiz sonuçlarına göre kardeş sayısı değişkenine bağlı olarak baba tutumunun her üç alt boyutunda ve ODK düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ( $\chi^2=5.099$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 30.** İşiten futbolcuların anne eğitim durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Anne Eğitim Durumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Okur değil	$\bar{x}$ / Ss	12.65 / 4.23	17.68 / 4.22	17.25 / 4.66	28.60 / 7.47
	N	94	94	94	94
İlkokul-okuryazar	$\bar{x}$ / Ss	12.14 / 4.67	18.16 / 3.78	16.58 / 3.99	28.75 / 7.80
	N	154	154	154	154
Ortaokul	$\bar{x}$ / Ss	11.88 / 4.77	17.47 / 4.63	15.78 / 5.64	26.96 / 8.44
	N	51	51	51	51
Lise	$\bar{x}$ / Ss	11.89 / 4.01	18.58 / 5.15	15.55 / 3.61	28.31 / 8.58
	N	58	58	58	58
Üniversite	$\bar{x}$ / Ss	11.69 / 4.17	18.86 / 4.70	15.73 / 4.76	26.47 / 11.23
	N	23	23	23	23

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların anne eğitimlerine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında en düşük reddetme puanını annesi üniversite mezunu olanlar ( $\bar{x}=11.69$ ), en düşük aşırı korumacılık puanını anneleri lise mezunu olanlar ( $\bar{x}=15.55$ ), en düşük duygusal sıcaklığı anneleri ortaokul mezunu olanların algıladıkları tespit edilmiştir ( $\bar{x}=17.47$ ). ODK düzeyi en yüksek olan grubun

anne eğitimleri ilkökul-okuryazar olanlar olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=28.75$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 31.** İşiten futbolcuların anne eğitim durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Eğitim Durumu	Anne tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	3.723	5.300	8.941	2.281
Sd	4	4	4	4
P	.445	.258	.063	.684

Yapılan analiz sonuçlarına göre anne eğitimi değişkenine bağlı olarak anne tutumunun her üç alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı ve ODK düzeylerinin de istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $x^2=2.281$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 32.** İşiten futbolcuların baba eğitim durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
Baba Eğitim Durumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Okur değil	$\bar{x}$ / Ss	13.00 / 4.10	16.23 / 4.79	15.53 / 2.50	28.92 / 7.42
	N	13	13	13	13
İlkökul-okuryazar	$\bar{x}$ / Ss	12.95 / 4.35	18.01 / 4.45	16.61 / 3.98	28.58 / 8.46
	N	129	129	129	129
Ortaokul	$\bar{x}$ / Ss	12.42 / 4.42	18.10 / 4.46	15.60 / 4.17	29.20 / 8.55
	N	87	87	87	87
Lise	$\bar{x}$ / Ss	13.31 / 5.38	18.48 / 4.32	17.02 / 4.65	27.60 / 7.66
	N	102	102	102	102
Üniversite	$\bar{x}$ / Ss	11.59 / 4.41	19.78 / 3.74	15.24 / 4.41	27.16 / 8.19
	N	37	37	37	37

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların baba eğitimlerine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında, en düşük reddetme ( $\bar{x}=11.59$ ) ve aşırı korumacılık ( $\bar{x}=15.24$ )



puanını babaları üniversite mezunu olanlar, en düşük duygusal sıcaklık algılamasını babaları okuryazar olmayanların algıladıkları tespit edilmiştir ( $\bar{x}=16.23$ ). ODK düzeyi en düşük olan grup baba eğitimleri üniversite mezunu olanlar ( $\bar{x}=27.16$ ) olduğu belirlenmiştir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 33.** İşiten futbolcuların baba eğitim durumu değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Eğitim Durumu	Baba tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	4.563	8.947	9.202	1.834
Sd	4	4	4	4
P	.335	.062	.056	.766

Yapılan analiz sonuçlarına göre baba eğitimi değişkenine bağlı olarak baba tutumunun her üç alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı ve ODK düzeylerinin de istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $x^2=1.834$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 34.** İşiten futbolcuların anne mesleği değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	Anne Mesleği	$\bar{x}$ / Ss	ANNE TUTUMU		
			Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık
Ev hanımı (çalışmıyor)	$\bar{x}$ / Ss	12.21 / 4.40	18.09 / 4.27	16.52 / 4.32	28.64 / 7.77
	N	336	336	336	336
İşçi	$\bar{x}$ / Ss	13.50 / 7.00	17.33 / 1.96	15.83 / 6.79	28.83 / 12.10
	N	6	6	6	6
Eğitimci	$\bar{x}$ / Ss	11.64 / 4.25	18.70 / 4.45	14.88 / 5.06	26.58 / 11.38
	N	17	17	17	17
Memur	$\bar{x}$ / Ss	12.06 / 4.77	17.26 / 5.53	16.73 / 4.97	23.13 / 9.26
	N	15	15	15	15
Emekli	$\bar{x}$ / Ss	10.33 / 4.76	16.83 / 3.60	15.83 / 5.45	24.33 / 9.26
	N	6	6	6	6

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların anne mesleği değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının, reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında en dūřuk puan ortalamasına sahip olanların, reddetme boyutunda annesi emekli olan grup ( $\bar{x}=10.33$ ), aşırı korumacılık boyutunda anne mesleği eğitimci olan grup olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=14.88$ ). En dūřuk duygusal sıcaklık algılamasını anneleri emekli ( $\bar{x}=16.83$ ), en yūksək duygusal sıcaklığı anne mesleği eğitimci olanların algıladıkları ( $\bar{x}=18.70$ ), ODK dūzeyi en dūřuk olanların anneleri memur olan grup olduğu ( $\bar{x}=23.13$ ), ODK en yūksək olanların anne mesleğinin iřçi olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=28.83$ ). Buna gōre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 35.** İřiten futbolcuların anne mesleđi deđiřkenine gōre anne tutumlarına ve ODK dūzeylerine iliřkin analiz sonuēları

Anne mesleği	Anne tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	3.527	1.690	2.626	8.786
Sd	4	4	4	4
P	.474	.793	.622	.067

Yapılan analiz sonuēlarına gōre anne mesleđi deđiřkenine bađlı olarak anne tutumunun her ūē alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadıđı ve ODK dūzeylerinin de istatistiksel olarak anlamlı fark oluřturmadıđı belirlenmiřtir ( $x^2=8.786$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 36.** İşiten futbolcuların baba mesleği değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	BABA TUTUMU				
	Baba Mesleği	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
	$\bar{x}$ / Ss	11.38 / 3.03	18.44 / 4.48	15.69 / 3.31	28.43 / 7.44
Emekli	N	65	65	65	65
	$\bar{x}$ / Ss	12.12 / 4.84	18.71 / 3.20	16.38 / 4.07	28.67 / 7.44
Memur	N	49	49	49	49
	$\bar{x}$ / Ss	13.67 / 5.14	18.39 / 3.79	17.40 / 4.64	25.64 / 10.15
Esnaf	N	81	81	81	81
	$\bar{x}$ / Ss	13.66 / 5.05	18.20 / 4.91	16.22 / 4.01	30.79 / 8.12
İşçi	N	74	74	74	74
	$\bar{x}$ / Ss	14.16 / 4.84	16.28 / 5.51	18.08 / 4.37	27.08 / 4.09
Çiftçi	N	25	25	25	25
Serbest	$\bar{x}$ / Ss	12.03 / 4.10	18.20 / 4.47	15.10 / 4.33	29.79 / 7.06
Meslek	N	58	58	58	58
	$\bar{x}$ / Ss	12.68 / 5.65	19.43 / 5.03	15.12 / 5.27	25.68 / 7.34
Eğitimci	N	16	16	16	16

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların baba mesleği değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında en düşük puan ortalamasına sahip olan gruplar, reddetme boyutunda babası emekli olanlar ( $\bar{x}=11.38$ ), aşırı korumacılık boyutunda babası serbest meslek ( $\bar{x}=15.10$ ) ve eğitimci olanlar olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.12$ ). En düşük duygusal sıcaklık algılamasını baba mesleği çiftçi olanlar ( $\bar{x}=16.28$ ), en yüksek duygusal sıcaklığı baba mesleği eğitimci olanların algıladıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=19.43$ ). ODK düzeyi en düşük grup, babaları esnaf olan ( $\bar{x}=25.64$ ) ve eğitimci olan ( $\bar{x}=25.68$ ) grup olduğu belirlenmiştir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 37.** İşiten futbolcuların baba mesleği değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Mesleği	Baba tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	12.328	8.457	16.492	18.106
Sd	6	6	6	6
P	.055	.207	.011*	.006*

Yapılan analiz sonuçlarına göre baba mesleği değişkenine bağlı olarak baba tutumunun reddetme ve duygusal sıcaklık boyutlarındaki algılanma düzeylerinin puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, aşırı korumacılık boyutunda farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $\chi^2=16.492$ ;  $p<0.05$ ). Yapılan ikili karşılaştırmalarda aşırı korumacılık boyutunda farkın babası çiftçi olanlar ile diğer meslek grubunda olanlar arasında olduğu (esnaf hariç) belirlenmiştir. Ayrıca baba mesleğine göre sporcuların ODK düzeylerinde oluşan farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $\chi^2=18.106$ ;  $p<0.05$ ). Bu farkın babası işçi olanlarla esnaf ve eğitimci olanlardan kaynaklandığı tespit edilmiştir.

**Tablo 38.** İşiten futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Anne Baba Evlilik Durumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Evlili	$\bar{x}$ / Ss	12.29 / 4.53	18.04 / 4.22	16.58 / 4.40	28.18 / 8.10
	N	353	353	353	353
Boşanmış	$\bar{x}$ / Ss	9.86 / 2.38	18.73 / 5.76	13.66 / 5.28	31.80 / 9.69
	N	15	15	15	15
Dul	$\bar{x}$ / Ss	11.41 / 2.53	17.50 / 4.52	15.58 / 3.05	26.50 / 7.21
	N	12	12	12	12

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların anne baba evlilik durumları değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının, reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında en dūřuk puan ortalamasını, reddetme ( $\bar{x}=9.86$ ) ve aşırı korumacılık ( $\bar{x}=13.66$ ) boyutunda anne babası boşanmış olanların aldığı, en yūksək puan ortalamasını ise, reddetme ( $\bar{x}=12.29$ ) ve aşırı korumacılık ( $\bar{x}=16.58$ ) boyutunda evli grubun aldığı belirlenmiştir. Anne baba evlilik durumu değişkenine gōre duygusal sıcaklık boyutunda en yūksək algılamayı anne babası boşanmış olan grubun aldığı gōrūlmektedir ( $\bar{x}=18.73$ ). ODK dūzeyi en dūřuk grup ise anne baba evlilik durumlarında dul olan grubun olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=26.50$ ). Buna gōre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 39.** İřiten futbolcuların anne baba evlilik durumu deęiřkenine gōre anne tutumlarına ve ODK dūzeylerine iliřkin analiz sonuçları

Anne Baba Evlilik Durumu	Anne tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	4.474	.406	6.360	2.270
Sd	2	2	2	2
P	.107	.816	.042*	.321

Yapılan analiz sonuçlarına gōre anne baba evlilik durumu değişkenine bağlı olarak anne tutumunun reddetme ve duygusal sıcaklık alt boyutlarında farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, aşırı korumacılık boyutunda ise farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $x^2=6.360$ ;  $p<0.05$ ). Farkın kaynağını bulmak için yapılan Mann Whitney U testi sonucu farkın evli ve boşanmış gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir. ODK dūzeylerinde anne ve baba evlilik durumlarının istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $x^2=2.270$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 40.** İşiten futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
Anne Baba Evlilik Durumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Evli	$\bar{x}$ / Ss	12.89 / 4.71	18.29 / 4.32	16.44 / 4.20	28.18 / 8.10
	N	353	353	353	353
Boşanmış	$\bar{x}$ / Ss	10.46 / 3.33	18.00 / 5.87	13.33 / 4.63	31.80 / 9.69
	N	15	15	15	15
Dul	$\bar{x}$ / Ss	–	–	–	26.50 / 7.21
	N	–	–	–	12

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların anne baba evlilik durumları değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında en düşük puan ortalamasını, evli olan gruba göre boşanmış grubun, reddetme ( $\bar{x}=10.46$ ) ve aşırı korumacılık ( $\bar{x}=13.33$ ) aldığı tespit edilmiştir. Anne baba evlilik durumu değişkenine göre duygusal sıcaklık boyutunda en yüksek algılamayı evli olan grubun aldığı görülmektedir ( $\bar{x}=18.29$ ). ODK düzeyi en düşük grup ise anne baba evlilik durumlarında dul olan grubun olduğu ( $\bar{x}=26.50$ ), en yüksek ODK düzeyinin ise boşanmış olan grubun olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=31.80$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 41.** İşiten futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre baba tutumlarına ilişkin analiz sonuçları

Baba Tutumu	Anne Baba Evlilik Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	U test	P
Reddetme	Evli	352	12.89	4.71	-2.199	.028*
	Boşanmış	15	10.46	3.33		
Duygusal Sıcaklık	Evli	352	18.29	4.32	-.077	.939
	Boşanmış	15	18.00	5.87		
Aşırı Korumacılık	Evli	352	16.44	4.20	-2.915	.004*
	Boşanmış	15	13.33	4.63		

Yapılan analiz sonuçlarına göre anne baba evlilik durumu değişkenine bağlı olarak baba tutumunun duygusal sıcaklık boyutunda farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ( $Z = -.077$ ;  $P > 0.05$ ), reddetme ( $Z = -2.199$ ;  $P < 0.05$ ) ve aşırı korumacılık ( $Z = -2.915$ ;  $P < 0.05$ ) alt boyutunda ise farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

**Tablo 42.** İşiten futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre baba tutumlarına bağlı olarak ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Tutumu	Anne Baba Evlilik Durumu	KT	Sd	KO	F	P
	Gruplar arası	227.285	2	113.642		
ODK	Grup içi	25029.797	377	66.392	1.712	.182
	Toplam	25257.082	379			

Baba tutumuna göre ODK düzeylerinde anne ve baba evlilik durumlarının istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $F_{(2,377)} = 1.712$ ;  $p > 0.05$ ).

**Tablo 43.** İşiten futbolcuların ailede engelli var mı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	ANNE TUTUMU				
	Ailede Engelli var mı?	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
	$\bar{x} / Ss$	12.21 / 4.55	17.65 / 4.08	16.47 / 4.50	32.21 / 9.51
Evet	N	23	23	23	23
	$\bar{x} / Ss$	12.17 / 4.44	18.08 / 4.31	16.43 / 4.43	28.01 / 8.01
Hayır	N	357	357	357	357

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerinde engelli birey olup olmasına göre algıladıkları anne tutumlarının, reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında en düşük puan ortalamasını; reddetme ( $\bar{x} = 12.17$ ) ve aşırı korumacılık boyutunda ( $\bar{x} = 16.43$ ) hayır diyen (ailede engelli olmayan) grubun aldığı belirlenmiştir. En yüksek puan ortalamasını ise reddetme

( $\bar{x}$  =12.21) ve aşırı korumacılık ( $\bar{x}$  =16.47) boyutunda evet diyen (ailede engelli olan) grubun aldığı belirlenmiştir. Ailede engelli durumu değişkenine göre duygusal sıcaklık boyutunda ise en yüksek algılamayı hayır diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}$  =18.08). Ailede engelli durumuna göre ODK düzeyi en düşük grubun hayır diyenler (ailede engelli olmayan) olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}$  =28.01). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 44.** İşiten futbolcuların ailede engelli var mı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Tutumu	Ailede Engelli var mı?	N	$\bar{X}$	Ss	t	P
Reddetme	Evet	23	12.21	4.55	.049	.961
	Hayır	357	12.17	4.44		
Duygusal Sıcaklık	Evet	23	17.65	4.08	-.467	.641
	Hayır	357	18.08	3.57		
Aşırı Korumacılık	Evet	23	16.47	4.50	.048	.962
	Hayır	357	16.43	4.43		
ODK	Evet	23	32.21	9.51	2.407	.017*
	Hayır	357	28.01	8.01		

Yapılan analiz sonuçlarına göre ailelerinde engelli birey olup olmamasına göre algıladıkları anne tutumlarının, reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir. Yani ailede engelli bireyin olup olmaması algılanan anne tutumlarında fark oluşturmadığı şeklindedir. Bunun yanı sıra işitme engeli olmayan sporcuların algıladıkları anne tutumlarının ODK düzeylerinde ailede engelli olup olmamasına hayır diyenler lehine istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturduğu belirlenmiştir ( $t_{(1,378)} = 2.407; p < 0.05$ ).



**Tablo 45.** İşiten futbolcuların ailede engelli var mı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
Ailede Engelli var mı?		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
	$\bar{x}$ / Ss	13.13 / 4.27	17.95 / 3.99	16.09 / 4.91	32.21 / 9.51
Evet	N	22	22	22	23
	$\bar{x}$ / Ss	12.77 / 4.71	18.30 / 4.42	16.32 / 4.22	28.01 / 8.01
Hayır	N	346	346	346	357

Tabloya göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerinde engelli birey olup olmamasına göre algıladıkları baba tutumlarının en düşük puan ortalamasını; reddetme boyutunda hayır diyenler ( $\bar{x}=12.77$ ), duygusal sıcaklık boyutunda evet diyenler ( $\bar{x}=17.95$ ) ve aşırı korumacılık boyutunda evet diyenlerin ( $\bar{x}=16.09$ ) aldıkları belirlenmiştir. Ailede engelli durumuna göre algılanan baba tutumunda ODK düzeyi en düşük hayır diyen (ailede engelli olmayan) grubun olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=28.01$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 46.** İşiten futbolcuların ailede engelli var mı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Tutumu	Ailede Engelli var mı?	N	$\bar{X}$	Ss	t	P
Reddetme	Evet	22	13.13	4.27	.354	.724
	Hayır	346	12.77	4.71		
Duygusal Sıcaklık	Evet	22	17.95	3.99	-.358	.721
	Hayır	346	18.30	4.42		
Aşırı Korumacılık	Evet	22	16.09	4.91	-.254	.799
	Hayır	346	16.32	4.22		
ODK	Evet	23	32.21	9.51	2.407	.017*
	Hayır	357	28.01	8.01		

Yapılan analiz sonuçlarına göre ailelerinde engelli birey olup olmamasına göre algıladıkları baba tutumlarının, reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı

korumacılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir. Yani ailede engelli bireyin olup olmaması algılanan baba tutumlarında fark oluşturmadığı şeklindedir. Ancak anne tutum algılamasında olduğu gibi algılanan baba tutumlarının da ODK düzeylerinde ailede engelli olup olmamasına hayır diyenler lehine istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturduğu belirlenmiştir ( $t_{(1,378)} = 2.407; p < 0.05$ ).

**Tablo 47.** İşiten futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{X}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Ailedeki Engelli Kişi	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK	
Annem	$\bar{X}$ / Ss	15.50 / 2.12	14.50 / 3.53	18.00 / 4.24	32.00 / 4.24
	N	2	2	2	2
Babam	$\bar{X}$ / Ss	15.00 / 8.48	17.50 / 4.94	23.00 / 4.24	34.00 / 12.72
	N	2	2	2	2
Kardeşim	$\bar{X}$ / Ss	11.72 / 4.38	18.11 / 4.22	15.72 / 4.22	31.44 / 9.93
	N	18	18	18	18
Anne-Baba	$\bar{X}$ / Ss	9.00 /	16.00 /	14.00 /	43.00 /
	N	1	1	1	1

Tabloya göre, araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerindeki engelli kişi değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının, reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında en düşük puan ortalamasını; reddetme boyutunda ( $\bar{X}=9.00$ ) ve aşırı korumacılık boyutunda ( $\bar{X}=14.00$ ) anne-babası engelli olan grubun aldığı belirlenmiştir. En yüksek puan ortalamasını ise reddetme boyutunda ( $\bar{X}=15.50$ ) annesi engelli olanlar, aşırı korumacılık boyutunda ise babası engelli olanların aldığı belirlenmiştir ( $\bar{X}=23.00$ ). Ailede engelli kişi değişkenine göre duygusal sıcaklık boyutunda en yüksek algılamayı kardeşi engelli olan grubun aldığı görülmektedir ( $\bar{X}=18.11$ ). Algılanan anne tutumuna bağlı olarak, ailede engelli kişi durumuna göre en düşük ODK düzeyi kardeşi engelli olanlarda

( $\bar{x}$  =31.44), en yüksek ise anne-babası engelli olanlarda olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}$  =43.01). Ancak söz konusu değişkende yeterli sayıda örneklem olmamasının istatistiksel olarak bir zafiyet göstereceği göz ardı edilmemelidir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 48.** İşiten futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Engelli kişi	Anne Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	3.615	1.954	4.103	1.633
Sd	3	3	3	3
P	.306	.582	.251	.652

Yapılan analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerindeki engelli kişi değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık alt boyutlarında ve ODK düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir. Yani ailede engelli bireyin engel türünün algılanan anne tutumlarında fark oluşturmadığı şeklinde bir sonuç belirlenmiştir.

**Tablo 49.** İşiten futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
Ailedeki Engelli Kişi		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Annem	$\bar{X}$ / Ss	16.00 /	18.00 /	17.00 /	32.00 / 4.24
	N	1	1	1	2
Babam	$\bar{X}$ / Ss	18.00 / 9.89	19.50 / 2.12	20.00 / 11.31	34.00 / 12.72
	N	2	2	2	2
Kardeşim	$\bar{X}$ / Ss	12.66 / 3.51	17.83 / 4.36	15.61 / 4.50	31.44 / 9.93
	N	18	18	18	18
Anne- Baba	$\bar{X}$ / Ss	9.00 /	17.00 /	16.00 /	43.00 /
	N	1	1	1	1

Tabloya göre, araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerindeki engelli kişi değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme ( $\bar{x}=18.00$ ) ve aşırı korumacılık boyutunda ( $\bar{x}=20.00$ ) en yüksek puan ortalamasını babası engelli olan grup alırken, en düşük puan ortalamasını ise reddetme boyutunda anne-babası engelli olanlar ( $\bar{x}=9.00$ ), aşırı korumacılık boyutunda kardeşi engelli olan grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.61$ ). Duygusal sıcaklık boyutunda algılanan en yüksek puan ortalamasını ise babası engelli olan grubun aldığı görülmektedir ( $\bar{x}=19.50$ ). Algılanan baba tutumuna bağlı olarak, ailede engelli kişi durumuna göre ODK düzeyi kardeşi engelli olanlar en düşük puan ortalamasına ( $\bar{x}=31.44$ ), anne-babası engelli olanlar en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=43.01$ ). Ancak söz konusu değişkende de yeterli sayıda örneklem olmamasının istatistiksel olarak bir zafiyet göstereceği göz ardı edilmemelidir.

**Tablo 50.** İşiten futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Engelli kişi	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	2.934	.602	.344	1.633
Sd	3	3	3	3
P	.402	.896	.952	.652

Yapılan analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerindeki engelli kişi değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık alt boyutlarında ve ODK düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir. Yani ailede engelli bireyin engel türünün algılanan baba tutumlarında fark oluşturmadığı şeklinde bir sonuç belirlenmiştir.

**Tablo 51.** İşiten futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Engel Türü		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
İşitme	$\bar{x}$ / Ss	12.12 / 3.13	16.62 / 4.92	14.62 / 3.62	30.62 / 7.11
	N	8	8	8	8
Bedensel	$\bar{x}$ / Ss	11.45 / 3.88	17.72 / 3.43	17.18 / 4.44	30.72 / 9.22
	N	11	11	11	11
Zihinsel	$\bar{x}$ / Ss	14.50 / 8.34	19.50 / 4.35	18.25 / 6.07	39.50 / 13.30
	N	4	4	4	4

Tabloya göre, araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerindeki engelli kişinin engel türü değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında en yüksek puan ortalamasını; reddetme ( $\bar{x}=14.50$ ) ve aşırı korumacılık boyutunda ( $\bar{x}=18.25$ ) ailede zihinsel engelli olan grup alırken, en düşük puan ortalamasını ise reddetme boyutunda ( $\bar{x}=11.45$ ) bedensel engelli, aşırı korumacılık boyutunda işitme engelli olan grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=14.62$ ). Duygusal sıcaklık boyutunda algılanan en yüksek puan ortalamasını ise ailede zihinsel engelli bulunan grubun aldığı görülmektedir ( $\bar{x}=19.50$ ). Algılanan anne tutumuna bağlı olarak, ODK düzeyinin en düşük puan ortalaması ailedeki engelli kişinin engel türünün işitme engelli olanlar olduğu ( $\bar{x}=30.62$ ), en yüksek puan ortalamasının ise engel türünün zihinsel engelli olanlar olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=39.50$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 52.** İşiten futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Engel Türü	Anne tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	.951	1.713	1.554	1.975
Sd	2	2	2	2
P	.622	.425	.460	.373

Yapılan analiz sonuçlarına göre, ailelerinde engelli kişinin engel türü değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Yani engel türünün algılanan anne tutumlarında fark oluşturmadığı şeklinde sonuç çıkmıştır. Aynı şekilde engel türü değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının ODK düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $\chi^2=1.975$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 53.** İşiten futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	Engel Türü	BABA TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
İşitme	$\bar{x}$ / Ss	13.75 / 2.91	18.00 / 2.56	15.12 / 3.68	30.62 / 7.11
	N	8	8	8	8
Bedensel	$\bar{x}$ / Ss	12.00 / 5.41	18.10 / 4.58	16.10 / 5.85	30.72 / 9.22
	N	10	10	10	11
Zihinsel	$\bar{x}$ / Ss	14.75 / 3.40	17.50 / 5.74	18.00 / 5.22	39.50 / 13.30
	N	4	4	4	4

Tabloya göre, araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerindeki engelli kişinin engel türü değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarından alınan en yüksek puan ortalamasını reddetme boyutunda ( $\bar{x}=14.75$ ) ve aşırı korumacılık boyutunda ( $\bar{x}=18.00$ ) zihinsel engelli olan grup alırken, en düşük puan ortalamasını ise reddetme boyutunda ( $\bar{x}=12.00$ ) bedensel engelli, aşırı

korumacılık boyutunda ( $\bar{x}=15.12$ ) işitme engelli olan grubun aldığı belirlenmiştir. Duygusal sıcaklık boyutunda algılanan en yüksek puan ortalamasını ise bedensel engelli olan grubun aldığı görülmektedir ( $\bar{x}=18.10$ ). Algılanan baba tutumuna bağlı olarak ODK düzeyinde en düşük puan ortalaması ailedeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre işitme engelli olanlar ( $\bar{x}=30.62$ ), en yüksek puan ortalaması ise engel türü zihinsel engelli olanların olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=39.50$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 54.** İşiten futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Engel Türü	Baba tutumu			ODK
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	
Ki-kare ( $x^2$ )	4.245	.282	.892	1.975
Sd	2	2	2	2
p	.120	.869	.640	.373

Yapılan analiz sonuçlarına göre, ailelerinde engelli kişinin engel türü değişkenine bağlı olarak algılanan baba tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir. Yani engel türünün algılanan baba tutumlarında fark oluşturmadığı şeklinde sonuç çıkmıştır. Aynı şekilde engel türü değişkenine bağlı olarak algılanan baba tutumlarının ODK düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $x^2=1.975$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 55.** İşiten futbolcuların anne tutumları ve ODK düzeylerine ilişkin korelasyon sonuçları

Anne Tutumu		Reddedicilik	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Reddedicilik	r	1.000			
	p	.			
	N	380			
Duygusal Sıcaklık	r	-.443(**)	1.000		
	p	.000	.		
	N	380	380		
Aşırı Korumacılık	r	.658(**)	-.240(**)	1.000	
	p	.000	.000	.	
	N	380	380	380	
ODK	r	.153(**)	.055	.177(**)	1.000
	p	.003	.286	.001	.
	N	380	380	380	380

\*\* p<0.01

Tabloya göre, araştırmaya katılan işiten futbolcuların anne tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık alt boyutlarının olumsuz değerlendirilme korkusu (ODK) ile korelasyon düzeylerine bakıldığında; reddedicilik boyutu için pozitif yönde doğrusal, rastlantısal olmayan ama düşük düzeyde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki gösterdiği tespit edilmiştir ( $r = .153$ ;  $p < 0.01$ ). Anne duygusal sıcaklık boyutu ile olumsuz değerlendirilme korkusu (ODK) arasındaki korelasyon düzeylerine bakıldığında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ( $r = .055$ ;  $p > 0.05$ ). Anne aşırı korumacılık boyutunda ise pozitif yönde doğrusal ve rastlantısal olmayan ama düşük düzeyde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki gösterdiği belirlenmiştir ( $r = .177$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 56.** İşiten futbolcuların anne reddedicilik boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Reddedicilik	.153	.023	.021	8.07772



Model özeti tablosuna göre işiten futbolcuların algıladıkları anne tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “anne reddedicilik” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 2.3 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 2.3 ünün anne reddediciliğine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 57.** İşiten futbolcuların anne reddedicilik boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	592.737	1	592.737		
Reddedicilik	Residual	24664.345	378	65.250	9.084	.003
	Toplam	25257.082	379			

Tabloya göre anne reddedicilik ve ODK değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(1,378)} = 9.084$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 58.** İşiten futbolcuların anne duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Duygusal Sıcaklık	.055	.003	.000	8.16189

Model özeti tablosuna göre işiten futbolcuların algıladıkları anne tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “anne duygusal sıcaklık” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 0.3 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 0.3’ünün anne duygusal sıcaklığına bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 59.** İşiten futbolcuların anne duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	76.094	1	76.094		
Duygusal	Residual	25180.988	378	66.616	1.142	.286
Sıcaklık	Toplam	25257.082	379			

Tabloya göre anne duygusal sıcaklık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ( $F_{(1,378)} = 1.141$ ;  $p > 0.05$ ).

**Tablo 60.** İşiten futbolcuların anne aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Aşırı Korumacılık	.177	.031	.029	8.04485

Model özeti tablosuna göre işiten futbolcuların algıladıkları anne tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “anne aşırı korumacılık” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 3.1 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 3.1’inin anne aşırı korumacılığına bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 61.** İşiten futbolcuların anne aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	793.052	1	793.052		
Aşırı	Residual	24464.029	378	64.720	12.254	.001
Korumacılık	Toplam	25257.082	379			

Tabloya göre anne aşırı korumacılık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(1,378)} = 12.254$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 62.** İşiten futbolcuların anne tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Anne Tutumu	.225	.051	.043	7.98607

Model özeti tablosuna göre işiten futbolcuların algıladıkları anne tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “reddedicilik”, “duygusal sıcaklık” ve “aşırı korumacılık” alt boyutlarının birlikte ele alındığında, bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 5.1 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 5.1’inin anne tutumuna (reddedicilik, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık) bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 63.** İşiten futbolcuların anne tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	1276.784	3	425.595		
Anne Tutumu	Residual	23980.298	376	63.777	6.673	.000
	Toplam	25257.082	379			

Tabloya göre işiten futbolcuların anne tutumunun reddedicilik, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık alt boyutları ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(3,376)} = 6.673$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 64.** İşiten futbolcuların anne tutumu alt boyutlarının ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları

Model (anne tutumu)	B	Standart Hata	$\beta$	t	P
1 (Sabit)	16.540	2.882		5.739	.000
Reddedicilik	.252	.133	.137	1.895	.059
Duygusal Sıcaklık	-.276	.107	-.145	2.579	.010*
Aşırı Korumacılık	.224	.123	.122	1.818	.070

Tabloya göre işiten futbolcuların anne tutumu alt boyutlarının birlikte ele alınarak olumsuz değerlendirilmekten korkma değişkeni üzerindeki etkilerine bakıldığında, reddedicilik boyutunun ( $t=1.895$ ;  $p>0.05$ ) ve aşırı korumacılık boyutunun ( $t= 1.818$ ;  $p>0.05$ ) anlamlı etki yapmadığı, duygusal sıcaklık boyutunun ise ODK değişkeni üzerine anlamlı etki yaptığı tespit edilmiştir ( $t= 2.579$ ;  $p<0.05$ ). Anne tutumu alt boyutları içerisinde en fazla etkiyi negatif yönde “duygusal sıcaklık” boyutunun yaptığı belirlenmiştir.

**Tablo 65.** İşiten futbolcuların baba tutumları ve ODK düzeylerine ilişkin korelasyon sonuçları

Baba tutumu		Reddedicilik	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Reddedicilik	r	1			
	p				
	N	368			
Duygusal Sıcaklık	r	-.321(**)			
	p	.000			
	N	368			
Aşırı Korumacılık	r	.675(**)	-.123(*)		
	p	.000	.018		
	N	368	368		
ODK	r	.154(**)	-.003	.228(**)	1
	p	.003	.957	.000	
	N	368	368	368	380

\*\* $p<0.01$

Tabloya göre, araştırmaya katılan işiten futbolcuların baba tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık alt boyutlarının olumsuz değerlendirilme korkusu (ODK) ile korelasyon düzeylerine bakıldığında; reddedicilik boyutu için pozitif yönde doğrusal ve rastlantısal olmayan ama düşük düzeyde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki gösterdiği tespit edilmiştir ( $r= .154$ ;  $p<0.01$ ). Baba duygusal sıcaklık boyutu ile olumsuz değerlendirilme korkusu (ODK) arasındaki korelasyon düzeylerine bakıldığında istatistiki açıdan anlamlı

bir ilişkiye rastlanmamıştır ( $r = -.003$ ;  $p > 0.05$ ). Baba aşırı korumacılık boyutunda ise pozitif yönde doğrusal ve rastlantısal olmayan ama düşük düzeyde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki gösterdiği belirlenmiştir ( $r = .228$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 66.** İşiten futbolcuların baba reddedicilik boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Reddedicilik	.154	.024	.021	8.10850

Model özeti tablosuna göre işiten futbolcuların algıladıkları baba tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “baba reddedicilik” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 2.4 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 2.4’ünün baba reddediciliğine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 67.** İşiten futbolcuların baba reddedicilik boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
Reddedicilik	Regression	581.554	1	581.554	8.845	.003
	Residual	24063.661	366	65.748		
	Toplam	24645.215	367			

Tabloya göre baba reddedicilik ve ODK değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(1,366)} = 8.845$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 68.** İşiten futbolcuların baba duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Duygusal Sıcaklık	.003	.000	-.003	8.20586

Model özeti tablosuna göre işiten futbolcuların algıladıkları baba tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “baba duygusal sıcaklık” boyutunun

tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 0 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin baba duygusal sıcaklığına bağlı olmadığı anlaşılmaktadır.

**Tablo 69.** İşiten futbolcuların baba duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	.192	1	.192		
Duygusal	Residual	24645.023	366	67.336	.003	.957
Sıcaklık	Toplam	24645.215	367			

Tabloya göre baba duygusal sıcaklık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ( $F_{(1,366)} = .003$ ;  $p > 0.05$ ).

**Tablo 70.** İşiten futbolcuların baba aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Aşırı Korumacılık	.228	.052	.049	7.98947

Model özeti tablosuna göre işiten futbolcuların algıladıkları baba tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “baba aşırı korumacılık” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 5.2 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 5.2’sinin baba aşırı korumacılığına bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 71.** İşiten futbolcuların baba aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	1282.857	1	1282.857		
Aşırı	Residual	23362.358	366	63.832	20.098	.000
Korumacılık	Toplam	24645.215	367			

Tabloya göre baba aşırı korumacılık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(1,366)} = 20.098$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 72.** İşiten futbolcuların baba tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Baba Tutumu	.230	.053	.045	8.00835

Model özeti tablosuna göre işiten futbolcuların algıladıkları baba tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “reddedicilik”, “duygusal sıcaklık” ve “aşırı korumacılık” alt boyutlarının birlikte ele alındığında, bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 5.3 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 5.3’ünün baba tutumuna (reddedicilik, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık) bağlı olduğu anlaşılmaktadır

**Tablo 73.** İşiten futbolcuların baba tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	1300.566	3	433.522		
Baba	Residual	23344.648	364	64.134	6.760	.000
Tutumunu	Toplam	24645.215	367			

Tabloya göre işiten futbolcuların baba tutumunun reddedicilik, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık alt boyutları ve olumsuz değerlendirilmekten korkma

(ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(3,364)} = 6.760$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 74.** İşiten futbolcuların baba tutumu alt boyutlarının ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları

Model (Baba Tutumu)	B	Standart		t	P
		Hata	$\beta$		
1 (Sabit)	20.070	2.668		7.522	.000
Reddedicilik	.021	.128	.012	.161	.873
Duygusal Sıcaklık	.053	.101	.029	.525	.600
Aşırı Korumacılık	.430	.134	.224	3.207	.001*

Tabloya göre işiten futbolcuların baba tutumu alt boyutlarının birlikte ele alınarak olumsuz değerlendirilmekten korkma değişkeni üzerindeki etkilerine bakıldığında; reddedicilik boyutunun ( $t = .161$ ;  $p > 0.05$ ) ve duygusal sıcaklık boyutunun ( $t = .525$ ;  $p > 0.05$ ) olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkeni üzerine anlamlı etki yapmadığı, aşırı korumacılık boyutunun ise ( $t = 3.207$ ;  $p < 0.05$ ) olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkeni üzerine anlamlı etki yaptığı tespit edilmiştir. Baba tutumu alt boyutları içerisinde en fazla etkiyi “aşırı korumacılık” boyutunun yaptığı belirlenmiştir.

Bu bölümde işitme engelli futbolcuların algıladıkları anne ve baba tutumları ile olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) düzeylerinin ortalama puan ve standart sapmaları ile değişkenlere bağlı olarak istatistiksel karşılaştırmaları tablolar ve açıklamalarla birlikte sunulmuştur.



**Tablo 75.** İşitme engelli futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Eğitim Durumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
İlkokul	$\bar{x}$ / Ss	12.82 / 3.12	16.29 / 6.22	15.88 / 6.05	29.52 / 6.55
	N	17	17	17	17
Ortaokul	$\bar{x}$ / Ss	13.61 / 5.36	15.84 / 6.14	16.42 / 5.20	27.61 / 6.22
	N	26	26	26	26
Lise	$\bar{x}$ / Ss	13.26 / 4.42	17.34 / 6.33	16.78 / 5.14	27.71 / 7.54
	N	73	73	73	73
Üniversite	$\bar{x}$ / Ss	12.12 / 3.64	18.25 / 5.11	18.12 / 2.03	33.37 / 7.20
	N	8	8	8	8

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre annelerine yönelik algıladıkları anne tutumlarının reddetme alt boyutunda en düşük puan ortalamasını üniversite mezunlarının ( $\bar{x}=12.12$ ), en yüksek reddetme algısını ortaokul mezunlarının aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=13.61$ ). Duygusal sıcaklık alt boyutunda alınan en yüksek puanın üniversite mezunlarının ( $\bar{x}=18.25$ ), en düşük puanın ortaokul mezunlarının olduğu ( $\bar{x}=15.84$ ), aşırı korumacılık alt boyutunda ise en düşük puanın ilkokul mezunlarının ( $\bar{x}=15.88$ ), üniversite mezunlarının ise en yüksek puanı aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=18.12$ ). Öğrenim durumlarına göre olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) puanları en yüksek olan grubun üniversite mezunlarının olduğu tespit edilmiştir ( $\bar{x}=33.37$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 76.** İşitme engelli futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Eğitim Durumu	Anne Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	.479	1.880	2.473	3.135
Sd	3	3	3	3
P	.924	.598	.480	.371

Yapılan analiz sonuçlarına göre eğitim durumu değişkenine bağlı olarak anne tutumunun reddetme alt boyutu ( $\chi^2=.479$ ;  $p>0.05$ ), duygusal sıcaklık alt boyutu ( $\chi^2=1.880$ ;  $p>0.05$ ) ve aşırı korumacılık boyutlarında ( $\chi^2=2.473$ ;  $p>0.05$ ) fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ODK düzeylerindeki fark da istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ( $\chi^2=3.135$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 77.** İşitme engelli futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	Eğitim Durumu	BABA TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
İlkokul	$\bar{x}$ / Ss	12.94 / 5.65	18.29 / 5.25	13.23 / 5.71	29.52 / 6.55
	N	17	17	17	17
Ortaokul	$\bar{x}$ / Ss	13.84 / 6.27	18.53 / 5.18	15.23 / 5.36	27.61 / 6.22
	N	26	26	26	26
Lise	$\bar{x}$ / Ss	13.95 / 5.15	18.27 / 5.36	16.01 / 5.56	27.71 / 7.54
	N	73	73	73	73
Üniversite	$\bar{x}$ / Ss	15.75 / 6.58	16.62 / 2.87	18.25 / 5.80	33.37 / 7.20
	N	8	8	8	8

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre babalarına yönelik algıladıkları baba tutumlarının reddetme alt boyutundaki algılamada en düşük puan ortalamasını ilkökul mezunlarının ( $\bar{x}=12.94$ ), en yüksek reddetme algısını üniversite mezunlarının aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.75$ ). Duygusal sıcaklık alt boyutunda alınan en yüksek puanı ortaokul mezunlarının ( $\bar{x}=18.53$ ), en düşük puanı üniversite mezunlarının

aldığı ( $\bar{x}=16.62$ ), aşırı korumacılık alt boyutunda ise en düşük puanı ilköğretim mezunlarının ( $\bar{x}=13.23$ ), en yüksek puanı üniversite mezunlarının aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=18.25$ ). Eğitim durumlarına göre olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) puanları en yüksek olan grubun üniversite mezunlarının olduğu tespit edilmiştir ( $\bar{x}=33.37$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 78.** İşitme engelli futbolcuların eğitim durumu değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Eğitim Durumu	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	1.758	1.318	5.501	3.135
Sd	3	3	3	3
P	.624	.725	.139	.371

Yapılan analiz sonuçlarına göre eğitim durumu değişkenine bağlı olarak baba tutumunun reddetme alt boyutu ( $x^2=1.758$ ;  $p>0.05$ ), duygusal sıcaklık alt boyutu ( $x^2=1.318$ ;  $p>0.05$ ) ve aşırı korumacılık boyutlarında ( $x^2=5.501$ ;  $p>0.05$ ) fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ODK düzeylerindeki fark da istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ( $x^2=3.135$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 79.** İşitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Spor Yaşı		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
1-3 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	14.12 / 3.81	17.09 / 6.26	16.35 / 5.87	30.09 / 6.43
	N	31	31	31	31
4-7 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	12.79 / 4.78	16.29 / 6.74	16.20 / 4.91	28.79 / 7.37
	N	44	44	44	44
8-11 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	12.79 / 3.75	17.45 / 5.46	17.54 / 4.83	26.33 / 8.38
	N	24	24	24	24
12 +	$\bar{x}$ / Ss	13.16 / 5.34	17.40 / 5.93	17.04 / 4.93	27.12 / 6.29
	N	25	25	25	25

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre annelerine yönelik algıladıkları anne tutumları reddetme alt boyutunda en düşük puan ortalamasını 4-7 yıl ve 8-11 yıl futbol oynayanların ( $\bar{x}$  =12.79), en yüksek puanı 1-3 yıl arası futbol oynayanların aldığı ( $\bar{x}$  =14.12), duygusal sıcaklık boyutunda en yüksek puanı 8-11 yıl futbol oynayanlar ( $\bar{x}$  =17.45), aşırı korumacılığı en fazla algılayanlar 8-11 yıl futbol oynayanlar oldukları belirlenmiştir ( $\bar{x}$  =17.54). ODK düzeyleri en düşük olanlar ise 8-11 yıl arası futbol oynayanların olduğu tespit edilmiştir ( $\bar{x}$  =26.33). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 80.** İşitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Tutumu				
Spor Yaşı	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	3.997	.815	1.669	4.304
Sd	3	3	3	3
P	.262	.846	.644	.230

Yapılan analiz sonuçlarına göre spor yaşı değişkenine bağlı olarak anne tutumunun alt boyutlarında ve ODK arasında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır.

**Tablo 81.** İşitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEğİŞKEN		BABA TUTUMU			
Spor Yaşı		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
1-3 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	15.61 / 6.06	18.83 / 5.06	16.77 / 5.93	30.09 / 6.43
	N	31	31	31	31
4-7 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	13.18 / 5.51	18.02 / 5.55	14.86 / 5.60	28.79 / 7.37
	N	44	44	44	44
8-11 Yıl	$\bar{x}$ / Ss	14.12 / 4.87	17.25 / 4.76	16.12 / 5.39	26.33 / 8.38
	N	24	24	24	24
12 +	$\bar{x}$ / Ss	12.88 / 5.25	18.76 / 5.02	15.00 / 5.47	27.12 / 6.29
	N	25	25	25	25

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre babalarına yönelik algıladıkları baba tutumları reddetme alt boyutunda en düşük algılamayı 12 ve üzeri yıl futbol oynayanların ( $\bar{x}=12.88$ ), duygusal sıcaklık boyutunda en yüksek puanı 1-3 yıl futbol oynayanlar ( $\bar{x}=18.83$ ), aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı 4-7 yıl futbol oynayanların aldığı belirlenirken ( $\bar{x}=14.86$ ), ODK düzeyleri en düşük olanlar ise 8-11 yıl arası futbol oynayanların olduğu tespit edilmiştir ( $\bar{x}=26.33$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 82.** İşitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Spor Yaşı	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	4.682	1.364	2.637	4.304
Sd	3	3	3	3
P	.197	.714	.451	.230

Yapılan analiz sonuçlarına göre spor yaşı değişkenine bağlı olarak baba tutumunun alt boyutlarında ve ODK arasında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır.

**Tablo 83.** İşitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Kardeş Sayısı		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
	$\bar{x}$ / Ss	13.53 / 4.38	17.06 / 6.95	18.00 / 5.31	36.26 / 6.43
Tek çocuk	N	15	15	15	15
	$\bar{x}$ / Ss	12.82 / 4.40	17.97 / 6.82	17.73 / 5.17	29.17 / 6.74
1 kardeş	N	34	34	34	34
	$\bar{x}$ / Ss	15.83 / 5.41	16.45 / 5.31	17.79 / 4.55	28.16 / 6.13
2 kardeş	N	24	24	24	24
	$\bar{x}$ / Ss	10.88 / 2.80	18.83 / 5.69	14.33 / 5.09	23.44 / 7.50
3 kardeş	N	18	18	18	18
	$\bar{x}$ / Ss	12.42 / 3.47	15.00 / 6.21	15.50 / 4.68	26.35 / 5.77
4 kardeş	N	14	14	14	14
	$\bar{x}$ / Ss	13.05 / 4.18	15.26 / 5.61	15.36 / 5.27	26.68 / 5.52
5 ve üzeri kardeş	N	19	19	19	19

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre annelerine yönelik algıladıkları anne tutumları reddetme alt boyutunda en düşük puan ortalamasını 3 kardeş sahibi olanlar ( $\bar{x}=10.88$ ), en yüksek reddetme puanını ailede 2 kardeşe sahip olanların aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.83$ ). Anne duygusal sıcaklığını en yüksek algılayanların 3 kardeşe ( $\bar{x}=18.83$ ), en düşük 4 kardeşe sahip oldukları ( $\bar{x}=15.00$ ), en yüksek aşırı korumacılığı ailede tek çocuk olanlar ( $\bar{x}=17.81$ ), en düşük ise 3 kardeşe sahip olanların algıladıkları tespit edilmiştir ( $\bar{x}=14.33$ ). ODK düzeyi en az olanların 3 kardeşe sahip olduğu ( $\bar{x}=23.44$ ), en fazla olanların ise ailede tek çocuk olanlar olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=36.26$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 84.** İşitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Tutumu				
Kardeş Sayısı	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	12.200	4.997	9.672	28.177
Sd	5	5	5	5
P	.032*	.416	.085	.000*

Yapılan analiz sonuçlarına göre kardeş sayısı değişkenine bağlı olarak anne tutumunun sadece reddetme alt boyutunda fark istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ( $\chi^2=12.200$ ;  $p<0.05$ ). Kardeş sayısı değişkenine bağlı ODK düzeyleri arasındaki fark da istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ( $\chi^2=28.277$ ;  $p<0.05$ ). Reddetme alt boyutundaki farkın kaynağını bulmak için yapılan ikili karşılaştırmada (Mann Whitney U testi), farkın 2 kardeşi olanla 1, 3, 4, kardeşi olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. 2 kardeşi olanların daha fazla reddetme algısına sahip oldukları belirlenmiştir. ODK düzeylerindeki farkın kaynağına bakıldığında, tek çocuk olanla diğerleri arasında ve 3 kardeşi olanla 1 ve 2 kardeşi olanlar arasında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

**Tablo 85.** İşitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
Kardeş Sayısı		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Tek çocuk	$\bar{x}$ / Ss	14.80 / 6.37	20.40 / 4.42	16.93 / 7.34	36.26 / 6.43
	N	15	15	15	15
1 kardeş	$\bar{x}$ / Ss	13.97 / 5.97	19.73 / 5.08	16.08 / 6.05	29.17 / 6.74
	N	34	34	34	34
2 kardeş	$\bar{x}$ / Ss	15.33 / 5.98	17.95 / 5.10	17.25 / 5.61	28.16 / 6.13
	N	24	24	24	24
3 kardeş	$\bar{x}$ / Ss	11.05 / 4.47	18.88 / 4.29	13.05 / 3.76	23.44 / 7.50
	N	18	18	18	18
4 kardeş	$\bar{x}$ / Ss	14.00 / 4.27	15.85 / 5.85	15.14 / 5.14	26.35 / 5.77
	N	14	14	14	14
5 ve üzeri kardeş	$\bar{x}$ / Ss	13.94 / 4.73	15.26 / 4.59	14.42 / 4.47	26.68 / 5.52
	N	19	19	19	19

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre babalarına yönelik algıladıkları baba tutumları reddetme alt boyutunda en düşük algılamayı 3 kardeşe sahip olanlar ( $\bar{x}=11.05$ ), en yüksek reddetme puanını 2 kardeşe sahip olanların aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.33$ ). Baba duygusal sıcaklığını en yüksek düzeyde algılayanlar ailede tek çocuk olanların olduğu ( $\bar{x}=20.40$ ), en düşük düzeyin ise 5 ve üzeri kardeşe sahip olanların olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.26$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en yüksek puanı 2 kardeşe sahip olanlar ( $\bar{x}=17.25$ ), en düşük puanın ise 3 kardeşe sahip olanlar olduğu tespit edilmiştir ( $\bar{x}=13.05$ ). ODK düzeyi en az olanlar 3 kardeşi olanlar ( $\bar{x}=23.44$ ), en yüksek ise ailede tek çocuk olanların olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=36.26$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 86.** İşitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Kardeş Sayısı	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	7.707	14.135	7.250	28.177
Sd	5	5	5	5
P	.173	.015*	.203	.000*

Yapılan analiz sonuçlarına göre kardeş sayısı değişkenine bağlı olarak baba tutumunun reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında istatistiksel fark bulunmazken, duygusal sıcaklık boyutunda fark istatistikî olarak anlamlı bulunmuştur ( $\chi^2=14.135$ ;  $p<0.05$ ). Kardeş sayısı değişkenine göre ODK düzeyleri arasındaki farkın da istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $\chi^2=28.177$ ;  $p<0.05$ ). Duygusal sıcaklık alt boyutundaki farkın kaynağını bulmak için yapılan ikili karşılaştırmada (Mann Whitney U testi), ailede tek çocuk olanla 4, 5 ve üzeri kardeşe sahip olanlar arasında, 5 ve üzeri kardeşi olanla 1 ve 3



kardeşi olanlar arasında fark olduğu tespit edilmiştir. ODK düzeylerindeki farkın kaynağına bakıldığında, tek çocuk olanla diğerleri arasında ve 3 kardeşi olanla 1 ve 2 kardeşi olanlar arasında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

**Tablo 87.** İşitme engelli futbolcuların anne eğitim durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Anne Eğitim Durumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Okur değil	$\bar{x}$ / Ss	13.00 / 3.70	16.75 / 5.66	16.44 / 5.16	29.47 / 6.30
	N	36	36	36	36
İlkokul-okuryazar	$\bar{x}$ / Ss	13.32 / 4.50	15.71 / 6.31	16.65 / 5.21	28.46 / 6.69
	N	49	49	49	49
Ortaokul	$\bar{x}$ / Ss	13.41 / 4.73	17.76 / 6.12	17.94 / 5.09	27.52 / 7.93
	N	17	17	17	17
Lise	$\bar{x}$ / Ss	13.25 / 4.64	20.06 / 5.88	17.00 / 4.80	26.56 / 9.22
	N	16	16	16	16
Üniversite	$\bar{x}$ / Ss	12.66 / 8.11	17.50 / 7.63	13.66 / 5.42	26.83 / 9.36
	N	6	6	6	6

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların anne eğitimlerine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme alt boyutunda en düşük puanı üniversite mezunu olanlardan ( $\bar{x}$ =12.66), en yüksek puanı ortaokul mezunu olanlardan aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =13.41). Duygusal sıcaklık boyutunda alınan en yüksek puan anneleri lise mezunu olanlardan ( $\bar{x}$ =20.06), en düşük puan ilkokul-okuryazar olanların aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =15.71). Aşırı korumacılık boyutunda en yüksek puanı anneleri ortaokul mezunu olanlar ( $\bar{x}$ =17.94), en düşük puanı üniversite mezunu olanların algıladıkları tespit edilmiştir ( $\bar{x}$ =13.66). ODK düzeyi en yüksek olan grubun anne eğitimleri okuryazar olmayanların olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =29.47). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 88.** İşitme engelli futbolcuların anne eğitim durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Eğitim Durumu	Anne Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	1.633	6.953	3.204	2.791
Sd	4	4	4	4
P	.803	.138	.524	.593

Yapılan analiz sonuçlarına göre anne eğitimi değişkenine bağlı olarak anne tutumunun her üç alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı ve ODK düzeylerinin de istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $\chi^2=2.791$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 89.** İşitme engelli futbolcuların baba eğitim durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	Baba Eğitim Durumu	BABA TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Okur değil	$\bar{x}$ / Ss	15.85 / 4.63	17.28 / 5.76	18.14 / 5.75	28.57 / 3.35
	N	7	7	7	7
İlkokul-okuryazar	$\bar{x}$ / Ss	13.81 / 5.81	18.40 / 4.89	15.31 / 5.51	28.70 / 6.59
	N	64	64	64	64
Ortaokul	$\bar{x}$ / Ss	13.45 / 4.87	17.75 / 6.35	15.85 / 5.21	26.95 / 9.01
	N	20	20	20	20
Lise	$\bar{x}$ / Ss	13.12 / 5.05	18.56 / 4.46	14.60 / 5.98	27.76 / 7.30
	N	25	25	25	25
Üniversite	$\bar{x}$ / Ss	16.62 / 6.88	17.75 / 6.51	18.37 / 5.97	30.00 / 9.84
	N	8	8	8	8

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların baba eğitimlerine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme alt boyutunda en düşük puanı babaları lise mezunu olanlardan ( $\bar{x}=13.12$ ), en yüksek puanı babaları üniversite mezunu olanlardan aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=16.62$ ). Duygusal sıcaklık boyutunda alınan en yüksek puan babaları lise mezunu olanlardan ( $\bar{x}=18.56$ ), en düşük puanı babaları okuryazar olmayanların aldığı

belirlenmiştir ( $\bar{x}=17.28$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en yüksek puanı babaları üniversite mezunu olanlar ( $\bar{x}=18.37$ ), en düşük puanı babaları lise mezunu olanların algıladıkları tespit edilmiştir ( $\bar{x}=14.60$ ). ODK düzeyi en yüksek olan grubun baba eğitimleri üniversite mezunu olanların olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=30.00$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 90.** İşitme engelli futbolcuların baba eğitim durumu değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Eğitim Durumu	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	3.286	.799	4.697	1.437
Sd	4	4	4	4
P	.511	.939	.320	.838

Yapılan analiz sonuçlarına göre baba eğitimi değişkenine bağlı olarak baba tutumunun her üç alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı ve ODK düzeylerinin de istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $x^2=1.437$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 91.** İşitme engelli futbolcuların anne mesleği değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ev hanımı (çalışmıyor)	$\bar{x}$ / Ss	13.48 / 4.37	16.53 / 6.14	16.81 / 5.03	29.05 / 6.78
	N	86	86	86	86
İşçi	$\bar{x}$ / Ss	12.95 / 4.17	15.00 / 5.19	16.30 / 5.05	29.50 / 5.89
	N	20	20	20	20
Eğitimci	$\bar{x}$ / Ss	13.50 / 7.32	19.62 / 5.62	16.12 / 5.08	25.87 / 10.96
	N	8	8	8	8
Memur	$\bar{x}$ / Ss	11.50 / 2.64	22.00 / 8.83	15.25 / 5.31	24.25 / 6.44
	N	4	4	4	4
Emekli	$\bar{x}$ / Ss	11.50 / 4.94	25.50 / 2.12	20.50 / 9.19	21.50 / 12.02
	N	2	2	2	2
Esnaf	$\bar{x}$ / Ss	10.25 / 3.30	20.75 / 4.64	16.00 / 7.95	18.50 / 3.69
	N	4	4	4	4

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların anne mesleği değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının, reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında en dūřuk puan ortalamasına sahip olanların, reddetme boyutunda annesi esnaf olan grup ( $\bar{x}=10.25$ ), aşırı korumacılık boyutunda anne mesleği memur olan grup olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.25$ ). En dūřuk duygusal sıcaklık algılamasını anneleri iřçi olanların ( $\bar{x}=15.00$ ), en yūksək duygusal sıcaklığı anne mesleği emekli olanların algıladıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=25.50$ ). ODK dūzeyi en dūřuk olanların anneleri esnaf olan grup olduğu ( $\bar{x}=18.50$ ), ODK en yūksək olanların anne mesleğinin iřçi olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=29.50$ ). Buna gōre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 92.** İřitme engelli futbolcuların anne mesleđi deđiřkenine gōre anne tutumlarına ve ODK dūzeylerine iliřkin analiz sonuēları

Anne Mesleği	Anne Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	4.098	12.027	1.536	11.511
Sd	5	5	5	5
P	.535	.034*	.909	.042*

Yapılan analiz sonuēlarına gōre anne mesleği değişkenine bağlı olarak anne tutumunun reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında istatistiksel farka bulunmazken, duygusal sıcaklık boyutunda fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ( $\chi^2=12.027$ ;  $p<0.05$ ). Farkın kaynağını bulmak iēin yapılan analizde, anne mesleği emekli olan grup ile ev hanımı ve iřçi olan grup arasında, anne mesleği iřçi olanla esnaf olan arasında fark anlamlı bulunmuştur. ODK dūzeylerinin de anne mesleği değişkenine gōre istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturduğu belirlenmiştir ( $\chi^2=11.511$ ;  $p<0.05$ ). Bu farkın anne mesleği esnaf olanla ev hanımı ve iřçi olan gruplardan kaynaklandığı tespit edilmiştir.

**Tablo 93.** İşitme engelli futbolcuların baba mesleği değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Baba Mesleği	$\bar{x}$ / Ss	14.00 / 5.26	17.02 / 5.39	16.02 / 5.02	30.10 / 6.31
	N	38	38	38	38
Emekli	$\bar{x}$ / Ss	11.80 / 2.77	19.40 / 4.09	17.00 / 6.20	34.60 / 10.76
	N	5	5	5	5
Memur	$\bar{x}$ / Ss	12.68 / 4.90	17.62 / 5.10	13.25 / 4.41	25.77 / 6.06
	N	35	35	35	35
Esnaf	$\bar{x}$ / Ss	15.28 / 7.17	19.09 / 4.95	16.71 / 6.51	30.38 / 6.71
	N	21	21	21	21
İşçi	$\bar{x}$ / Ss	14.60 / 5.85	18.80 / 5.02	16.00 / 6.28	24.30 / 5.90
	N	10	10	10	10
Çiftçi	$\bar{x}$ / Ss	15.25 / 4.55	20.62 / 5.26	18.12 / 6.91	26.62 / 6.47
	N	8	8	8	8
Serbest Meslek	$\bar{x}$ / Ss	14.42 / 6.65	20.71 / 4.88	17.42 / 6.82	28.14 / 12.03
	N	7	7	7	7
Eğitimci	$\bar{x}$ / Ss				
	N				

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların baba mesleği değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme alt boyutunda alınan en düşük puanı baba mesleği memur olanların aldığı ( $\bar{x}$ =11.80), en yüksek puanı ise işçi olan grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =15.28). Aşırı korumacılık alt boyutunda en düşük puan ortalamasına sahip olan grup baba mesleği esnaf olanlar ( $\bar{x}$ =13.25), en yüksek puanı ise babası serbest meslek ile uğraşanlar olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =18.12). Duygusal sıcaklık boyutunda en düşük puanı baba mesleği emekli olan grup alırken ( $\bar{x}$ =17.02), en yüksek duygusal sıcaklığı baba mesleği eğitimci olanların algıladıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =20.71). ODK düzeyi en düşük grup, babaları çiftçi olan ( $\bar{x}$ =24.30), en yüksek puanı alan grup ise baba mesleği memur olanların olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =34.60). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 94.** İşitme engelli futbolcuların baba mesleği değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Mesleği	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	3.612	5.323	9.207	16.027
Sd	6	6	6	6
P	.729	.503	.162	.014*

Yapılan analiz sonuçlarına göre baba mesleği değişkenine bağlı olarak baba tutumunun her üç alt boyutunda da istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır. Baba mesleğine göre futbolcuların ODK düzeyleri arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $\chi^2=16.027$ ;  $p<0.05$ ). Bu farkın babası esnaf olanlarla emekli, işçi ve memur olanlardan, babası çiftçi olanlarla emekli ve işçi olanlar arasındaki farktan kaynaklandığı tespit edilmiştir.

**Tablo 95.** İşitme engelli futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Anne Baba Evlilik Durumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Evli	$\bar{x} / Ss$	13.19 / 4.57	17.05 / 6.32	16.73 / 5.15	28.24 / 7.37
	N	117	117	117	117
Boşanmış	$\bar{x} / Ss$	13.66 / 3.05	15.33 / 3.21	16.00 / 7.00	29.66 / 3.05
	N	3	3	3	3
Ayrı yaşıyor	$\bar{x} / Ss$	13.00 / 2.94	14.75 / 1.50	15.25 / 3.77	29.00 / 3.91
	N	4	4	4	4

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların anne baba evlilik durumları değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme alt boyutunda en düşük puan ortalamasını anne babası ayrı yaşayanların aldığı ( $\bar{x}=13.00$ ), en yüksek puanı ise anne babası boşanmış olanların aldığı bulunmuştur. ( $\bar{x}=13.66$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı anne babası ayrı yaşayanlar alırken ( $\bar{x}=15.25$ ), en yüksek puanı evli grubun aldığı

belirlenmiştir ( $\bar{x}=16.73$ ). Anne baba evlilik durumu değişkenine göre duygusal sıcaklık boyutunda en yüksek puanı anne babasının evlilikleri devam eden olan grubun aldığı görülmektedir ( $\bar{x}=17.05$ ). ODK düzeyi en düşük grup ise anne baba evlilik durumlarında evlilikleri devam eden grubun olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=28.24$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 96.** İşitme engelli futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Baba Evlilik Durumu	Anne Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	.418	.570	.326	.035
Sd	2	2	2	2
P	.811	.752	.849	.983

Yapılan analiz sonuçlarına göre anne baba evlilik durumu değişkenine bağlı olarak anne tutumunun reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık boyutlarında farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. ODK düzeylerinde de anne ve baba evlilik durumlarının istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $x^2=.035$ ;  $p>0.05$ ). Ancak boşanmış ve ayrı yaşayan gruptaki sayının az olmasının istatistiki açıdan zafiyet gösterebileceği göz önünde tutulmalıdır.

**Tablo 97.** İşitme engelli futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
Anne Baba Evlilik Durumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Evli	$\bar{x}$ / Ss	13.91 / 5.63	18.44 / 5.19	15.60 / 5.70	28.24 / 7.37
	N	117	117	117	117
Boşanmış	$\bar{x}$ / Ss	14.66 / 4.50	16.00 / 2.00	16.00 / 5.56	29.66 / 3.05
	N	3	3	3	3
Ayrı yaşıyor	$\bar{x}$ / Ss	13.25 / 3.20	13.50 / 2.38	15.50 / 3.87	29.00 / 3.91
	N	4	4	4	4

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların anne baba evlilik durumları değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme alt boyutunda en düşük puan ortalamasını anne babası ayrı yaşayanların aldığı ( $\bar{x}=13.25$ ), en yüksek puanı ise anne babası boşanmış olanların aldığı bulunmuştur. ( $\bar{x}=14.66$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı anne babası ayrı yaşayanlar alırken ( $\bar{x}=13.50$ ), en yüksek puanı evli grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=18.44$ ). Anne baba evlilik durumu değişkenine göre duygusal sıcaklık boyutunda en yüksek puanı anne babası boşanmış olan grubun aldığı görölmektedir ( $\bar{x}=16.00$ ). ODK düzeyi en düşük grup ise anne baba evlilik durumlarında evlilikleri devam eden grubun olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=28.24$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 98.** İşitme engelli futbolcuların anne baba evlilik durumu değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Baba Evlilik Durumu	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	.366	4.374	.051	.035
Sd	2	2	2	2
P	.833	.112	.975	.983

Yapılan analiz sonuçlarına göre anne baba evlilik durumu değişkenine bağlı olarak baba tutumunun reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık boyutlarında farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. ODK düzeylerinde de anne ve baba evlilik durumlarının istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $x^2=.035$ ;  $p>0.05$ ). Ancak boşanmış ve ayrı yaşayan gruptaki sayının az olmasının istatistiki açıdan zafiyet gösterebileceği göz önünde tutulmalıdır.



**Tablo 99.** İşitme engelli futbolcuların ailede başka engelli var mı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Ailede Başka Engelli var mı?	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK	
	$\bar{x}$ / Ss	12.41 / 3.98	14.92 / 6.14	14.76 / 4.16	27.43 / 6.09
Evet	N	55	55	55	55
	$\bar{x}$ / Ss	13.82 / 4.78	18.55 / 5.76	18.18 / 5.33	29.00 / 7.96
Hayır	N	69	69	69	69

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların ailelerinde kendilerinden başka engelli birey olup olmamasına göre algıladıkları anne tutumlarının reddetme alt boyutunda en düşük puan ortalamasını evet diyen (ailede başka engelli birey var) grubun aldığı ( $\bar{x}$ =12.41), aşırı korumacılık boyutunda hayır diyen (ailede başka engelli olmayan) grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =18.18). Ailede başka engelli durumu değişkenine göre duygusal sıcaklık boyutunda ise en yüksek algılamayı hayır diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =18.18). Ailede engelli durumuna göre ODK düzeyi en düşük grubun evet diyenler (ailede başka engelli olan) olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =27.43). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 100.** İşitme engelli futbolcuların ailede başka engelli var mı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Tutumu	Ailede Başka Engelli var mı?	N	$\bar{X}$	Ss	U test	P
Reddetme	Evet	55	12.41	3.98	-1.572	.116
	Hayır	69	13.82	4.78		
Duygusal Sıcaklık	Evet	55	14.92	6.14	-3.360	.001*
	Hayır	69	18.55	5.76		
Aşırı Korumacılık	Evet	55	14.76	4.16	-3.830	.000*
	Hayır	69	18.18	5.33		
ODK	Evet	55	27.43	6.09	-.908	.364
	Hayır	69	29.00	7.96		

Yapılan analiz sonuçlarına göre ailelerinde başka engelli birey olup olmamasına göre algıladıkları anne tutumlarının reddetme alt boyutunda fark istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır ( $Z=-1.572$ ;  $p>0.05$ ). Duygusal sıcaklık boyutunda ( $Z=-3.360$ ;  $p<0.05$ ) ve aşırı korumacılık alt boyutunda ( $Z=-3.830$ ;  $p<0.05$ ) farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra ODK düzeylerinde ailede engelli olup olmamasına göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ( $Z=-.908$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 101.** İşitme engelli futbolcuların ailede başka engelli var mı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	BABA TUTUMU				
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK	
Ailede Başka Engelli var mı?	$\bar{x} / Ss$	12.74 / 4.98	17.36 / 5.01	14.18 / 5.17	27.43 / 6.09
Evet	N	55	55	55	55
Hayır	$\bar{x} / Ss$	14.84 / 5.79	18.91 / 5.20	16.75 / 5.73	29.00 / 7.96
	N	69	69	69	69

Tabloya göre araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların ailelerinde başka engelli birey olup olmamasına göre algıladıkları baba tutumlarının en düşük puan ortalamasını; reddetme boyutunda evet diyenler ( $\bar{x}=12.74$ ), duygusal sıcaklık boyutunda evet diyenler ( $\bar{x}=17.36$ ) ve aşırı korumacılık boyutunda evet diyenlerin ( $\bar{x}=14.18$ ) aldıkları belirlenmiştir. Ailede engelli durumuna göre algılanan baba tutumunda ODK düzeyi en düşük evet diyen (ailede başka engelli olan) grubun olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=27.43$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 102.** İşitme engelli futbolcuların ailede başka engelli var mı değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Tutumu	Ailede Başka Engelli var mı?	N	$\bar{X}$	Ss	U test	P
Reddetme	Evet	55	12.74	4.98	-2.099	.036*
	Hayır	69	14.84	5.79		
Duygusal Sıcaklık	Evet	55	17.36	5.01	-1.635	.102
	Hayır	69	18.91	5.20		
Aşırı Korumacılık	Evet	55	14.18	5.17	-2.721	.007*
	Hayır	69	16.75	5.73		
ODK	Evet	55	27.43	6.09	-.908	.364
	Hayır	69	29.00	7.96		

Yapılan analiz sonuçlarına göre ailelerinde başka engelli birey olup olmamasına göre algıladıkları baba tutumlarının duygusal sıcaklık boyutunda farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ( $Z=-1.635$ ;  $p>0.05$ ), reddetme boyutunda ( $Z=-2.099$ ;  $p<0.05$ ) ve aşırı korumacılık alt boyutunda ( $Z=-2.721$ ;  $p<0.05$ ) ise farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Anne tutum algılamasında olduğu gibi algılanan baba tutumlarının da ODK düzeylerinde ailede başka engelli olup olmamasına göre istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $Z=-.908$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 103.** İşitme engelli futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	ANNE TUTUMU				
	Ailedeki Engelli Kişi	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Annem	$\bar{x}$ / Ss	12.14 / 2.56	13.71 / 4.68	14.85 / 3.00	29.21 / 4.02
	N	14	14	14	14
Babam	$\bar{x}$ / Ss	12.72 / 4.67	13.27 / 5.47	15.18 / 5.28	28.09 / 5.20
	N	11	11	11	11
Kardeşim	$\bar{x}$ / Ss	12.66 / 4.51	15.62 / 6.45	15.11 / 4.57	26.96 / 6.80
	N	27	27	27	27
Anne- Baba	$\bar{x}$ / Ss	9.50 / 2.12	24.00 / 5.65	12.50 / 2.12	18.00 / 2.82
	N	2	2	2	2
Anne-Baba- Kardeş	$\bar{x}$ / Ss	10.00	26.00	14.00	19.00
	N	1	1	1	1

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların ailelerindeki engelli kişi değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme boyutunda alınan en düşük puanın anne-babasının engelli olanlar olduğu ( $\bar{x}=9.50$ ), en yüksek puan ortalamasının babası engelli olanlara ait olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=12.72$ ). Aşırı korumacılık boyutunda alınan en düşük puanın anne-babası engelli olanların olduğu ( $\bar{x}=12.50$ ), en yüksek puanın babası engelli olanların olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.18$ ). Duygusal sıcaklık boyutunda ailede engelli kişi değişkenine göre en yüksek puanı ise anne-baba-kardeşi engelli olanların aldığı tespit edilmiştir ( $\bar{x}=26.00$ ). Algılanan anne tutumuna bağlı olarak, ailede engelli kişi durumuna göre en düşük ODK düzeyi anne-babası engelli olanlarda ( $\bar{x}=18.00$ ), en yüksek düzey annesi engelli olanlarda olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=29.21$ ). Ancak söz konusu değişkende özellikle anne-baba ve anne-baba-kardeş grubunda yeterli sayıda örneklem olmamasının istatistiksel olarak bir zafiyet göstereceği göz ardı edilmemelidir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 104.** İşitme engelli futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Engelli Kişi	Anne Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	1.516	7.037	1.169	6.196
Sd	4	4	4	4
P	.824	.134	.883	.185

Yapılan analiz sonuçlarına göre ailedeki engelli kişi değişkenine bağlı olarak anne tutumunun reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık boyutlarında farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. ODK

düzeylerinde de engelli kişi durumlarının istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $\chi^2=6.196$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 105.** İşitme engelli futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	BABA TUTUMU				
	Ailedeki Engelli Kişi	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Annem	$\bar{x}$ / Ss N	13.78 / 4.28 14	15.92 / 4.34 14	14.00 / 4.55 14	29.21 / 4.02 14
Babam	$\bar{x}$ / Ss N	12.36 / 4.47 11	16.09 / 5.46 11	15.00 / 6.81 11	28.09 / 5.20 11
Kardeşim	$\bar{x}$ / Ss N	12.55 / 5.50 27	18.70 / 4.61 27	14.14 / 5.33 27	26.96 / 6.80 27
Anne- Baba	$\bar{x}$ / Ss N	9.50 / 2.12 2	20.00 / 8.48 2	15.50 / 70 2	18.00 / 2.82 2
Anne-Baba- Kardeş	$\bar{x}$ / Ss N	26.00 1	22.00 1	15.00 1	19.00 1

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların ailelerindeki engelli kişi değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme boyutunda alınan en düşük puanın anne-babasının engelli olanlar olduğu ( $\bar{x}=9.50$ ), en yüksek puanın anne-baba-kardeşi engelli olanlara ait olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=26.00$ ). Aşırı korumacılık boyutunda alınan en düşük puanın annesi engelli olanların olduğu ( $\bar{x}=14.00$ ), en yüksek puanın anne-babası engelli olanların olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.50$ ). Duygusal sıcaklık boyutunda ailede engelli kişi değişkenine göre en yüksek puanı ise anne-baba-kardeşi engelli olanların aldığı tespit edilmiştir ( $\bar{x}=22.00$ ). Algılanan baba tutumuna bağlı olarak, ailede engelli kişi durumuna göre en düşük ODK düzeyi anne-babası engelli olanlarda ( $\bar{x}=18.00$ ), en yüksek düzey annesi engelli olanlarda olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=29.21$ ). Ancak söz konusu değişkende özellikle anne-baba ve anne-baba-kardeş grubunda yeterli sayıda örneklem olmamasının istatistiksel

olarak bir zafiyet göstereceği göz ardı edilmemelidir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 106.** İşitme engelli futbolcuların ailedeki engelli kişi değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Engelli Kişi	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	5.608	5.145	.412	6.196
Sd	4	4	4	4
P	.230	.273	.981	.185

Yapılan analiz sonuçlarına göre ailedeki engelli kişi değişkenine bağlı olarak baba tutumunun reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık boyutlarında farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. ODK düzeylerinde de engelli kişi durumlarının istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $\chi^2=6.196$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 107.** İşitme engelli futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	Engel Türü	$\bar{x}$ / Ss	ANNE TUTUMU		
			Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık
İşitme	$\bar{x}$ / Ss	12.39 / 4.06	15.23 / 6.23	15.00 / 4.16	27.15 / 6.20
	N	51	51	51	51
Bedensel	$\bar{x}$ / Ss	13.00 / 5.65	18.00 / 5.65	18.50 / 3.53	27.50 / 4.94
	N	2	2	2	2
Zihinsel	$\bar{x}$ / Ss	13.00	13.00	8.00	27.00
	N	1	1	1	1
Görme	$\bar{x}$ / Ss	10.00	8.00	12.00	34.00
	N	1	1	1	1

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların ailelerindeki engelli kişinin engel türü değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı ailesinde görme engelli olan grubun aldığı ( $\bar{x}=10.00$ ), aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı ailesinde zihinsel engelli

olanların aldığı ( $\bar{x}=8.00$ ) ve duygusal sıcaklık boyutunda en düşük puanı ailede görme engelli olan grubun aldığı tespit edilmiştir ( $\bar{x}=8.00$ ). Algılanan anne tutumuna bağlı olarak, ODK düzeyinin en düşük puan ortalaması ailedeki engelli kişinin engel türünün zihinsel engelli olanlar olduğu ( $\bar{x}=27.00$ ), en yüksek puan ortalamasının ise engel türünün görme engelli olanlar olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=34.00$ ). Ancak söz konusu bu değişkende de bedensel, zihinsel ve görme engelli gruplarda yeterli sayıda örneklem olmamasının istatistiksel olarak bir zafiyet göstereceği göz ardı edilmemelidir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 108.** İşitme engelli futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Engel Türü	Anne Tutumu			ODK
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	
Ki-kare ( $x^2$ )	.585	2.193	5.494	2.050
Sd	3	3	3	3
P	.900	.533	.139	.562

Yapılan analiz sonuçlarına göre, ailelerinde engelli kişinin engel türü değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Yani engel türünün algılanan anne tutumlarında fark oluşturmadığı şeklinde sonuç çıkmıştır. Aynı şekilde engel türü değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının ODK düzeylerinde de istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $x^2=2.050$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 109.** İşitme engelli futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
İşitme	$\bar{x}$ / Ss	12.82 / 5.06	17.49 / 4.99	14.29 / 5.17	27.15 / 6.20
	N	51	51	51	51
Bedensel	$\bar{x}$ / Ss	20.50 / 3.53	18.00 / 4.24	21.00 / .00	27.50 / 4.94
	N	2	2	2	2
Zihinsel	$\bar{x}$ / Ss	10.00	16.00	10.00	27.00
	N	1	1	1	1
Görme	$\bar{x}$ / Ss	8.00	23.00	8.00	34.00
	N	1	1	1	1

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların ailelerindeki engelli kişinin engel türü değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı ailesinde görme engelli olan grubun aldığı ( $\bar{x}=8.00$ ), en yüksek puan ortalamasını bedensel engelli olan grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=20.50$ ). Aşırı korumacılık boyutunda alınan en düşük puanın görme engelli gruba ait olduğu ( $\bar{x}=8.00$ ), en yüksek puanın ise bedensel engelli gruba ait olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=21.00$ ). Duygusal sıcaklık boyutunda algılanan en yüksek puan ortalamasını ise bedensel engelli olan grubun aldığı görülmektedir ( $\bar{x}=18.00$ ). Algılanan baba tutumuna bağlı olarak, ODK düzeyinin en düşük puan ortalaması ailedeki engelli kişinin engel türünün zihinsel engelli olanlar olduğu ( $\bar{x}=27.00$ ), en yüksek puan ortalamasının ise engel türünün görme engelli olanlar olduğu belirlenmiştir ( $\bar{x}=34.00$ ). Ancak söz konusu bu değişkende de bedensel, zihinsel ve görme engelli gruplarda yeterli sayıda örneklem olmamasının istatistiksel olarak bir zafiyet göstereceği göz ardı edilmemelidir. Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.



**Tablo 110.** İşitme engelli futbolcuların ailesindeki engelli kişinin engel türü değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Engel Türü	Baba Tutumu			ODK
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	
Ki-kare ( $x^2$ )	5.111	1.651	6.791	2.050
Sd	3	3	3	3
P	.164	.648	.079	.562

Yapılan analiz sonuçlarına göre, ailelerinde engelli kişinin engel türü değişkenine bağlı olarak algılanan baba tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Yani engel türünün algılanan baba tutumlarında fark oluşturmadığı şeklinde sonuç çıkmıştır. Aynı şekilde engel türü değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının ODK düzeylerinde de istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir ( $x^2=2.050$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 111.** İşitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	ANNE TUTUMU				
	Dudak Okumayı Bilme	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
	$\bar{x}$ / Ss	14.00 / 5.60	19.31 / 3.66	18.25 / 5.51	22.87 / 6.09
Evet	N	16	16	16	16
	$\bar{x}$ / Ss	13.08 / 4.30	16.59 / 6.40	16.43 / 5.04	29.11 / 7.03
Hayır	N	108	108	108	108

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı hayır diyenler (dudak okumayı bilmeyen) aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=13.08$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı hayır diyenlerin aldığı ( $\bar{x}=16.43$ ), duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı yine hayır diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=16.59$ ). İşitme engelli futbolcuların

dudak okumayı bilme değişkenine bağlı olarak ODK düzeylerinde en düşük puanı evet diyen (dudak okumayı bilen) grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}$  =22.87). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 112.** İşitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Tutumu	Dudak Okumayı Bilme	N	$\bar{X}$	Ss	U test	P
Reddetme	Evet	16	14.00	5.60	-.409	.683
	Hayır	108	13.08	4.30		
Duygusal Sıcaklık	Evet	16	19.31	3.66	-1.750	.080
	Hayır	108	16.59	6.40		
Aşırı Korumacılık	Evet	16	18.25	5.51	-1.346	.178
	Hayır	108	16.43	5.04		
ODK	Evet	16	22.87	6.09	-3.280	.001*
	Hayır	108	29.11	7.03		

Yapılan analiz sonuçlarına göre, dudak okumayı bilme değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Yani dudak okumayı bilip bilmeme değişkeni algılanan anne tutumlarında fark oluşturmadığı şeklinde sonuç çıkmıştır. Ancak dudak okumayı bilme değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının ODK düzeylerindeki farkın evet diyenler lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $Z=-3.280$ ;  $p<0.05$ ).

**Tablo 113.** İşitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	BABA TUTUMU				
	Dudak Okumayı Bilme	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Evet	$\bar{x}$ / Ss	14.12 / 5.26	20.43 / 3.84	15.81 / 5.02	22.87 / 6.09
	N	16	16	16	16
Hayır	$\bar{x}$ / Ss	13.87 / 5.58	17.89 / 5.25	15.58 / 5.71	29.11 / 7.03
	N	108	108	108	108

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı hayır diyenler (dudak okumayı bilmeyen) aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=13.87$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı hayır diyenlerin aldığı ( $\bar{x}=17.89$ ), duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı yine hayır diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.58$ ). İşitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine bağlı olarak ODK düzeylerinde en düşük puanı evet diyen (dudak okumayı bilen) grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=22.87$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 114.** İşitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilme değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Tutumu	Dudak Okumayı					U test	P
	Bilme	N	$\bar{x}$	Ss			
Reddetme	Evet	16	14.12	5.26	-.383	.702	
	Hayır	108	13.87	5.58			
Duygusal Sıcaklık	Evet	16	20.43	3.84	-1.666	.096	
	Hayır	108	17.89	5.25			
Aşırı Korumacılık	Evet	16	15.81	5.02	-.450	.653	
	Hayır	108	15.58	5.71			
ODK	Evet	16	22.87	6.09	-3.280	.001*	
	Hayır	108	29.11	7.03			

Yapılan analiz sonuçlarına göre, dudak okumayı bilme değişkenine bağlı olarak algılanan baba tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı

korumacılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Yani dudak okumayı bilip bilmeme değişkeni algılanan baba tutumlarında fark oluşturmadığı şeklinde sonuç çıkmıştır. Ancak dudak okumayı bilme değişkenine bağlı olarak algılanan baba tutumlarının ODK düzeylerindeki farkın evet diyenler lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $Z=3.280$ ;  $p<0.05$ ).

**Tablo 115.** İşitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımı değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
İşitme Cihazı Kullanımı		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
		$\bar{x}$ / Ss	14.08 / 5.30	19.33 / 5.72	18.41 / 5.46
Evet	N	24	24	24	24
	$\bar{x}$ / Ss	12.99 / 4.26	16.37 / 6.17	16.25 / 4.97	27.68 / 7.19
Hayır	N	100	100	100	100

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımı değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı hayır diyenlerin (işitme cihazı kullanmayan) aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=12.99$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı hayır diyenlerin aldığı ( $\bar{x}=16.25$ ), duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı hayır diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=16.37$ ). İşitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımı değişkenine göre ODK düzeylerinde en düşük puanı hayır diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=27.68$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 116.** İşitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımı değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Tutumu	İşitme Cihazı		N	$\bar{x}$	Ss	U test	P
	Kullanımı						
Reddetme	Evet	24	14.08	5.30	-.707	.480	
	Hayır	100	12.99	4.26			
Duygusal Sıcaklık	Evet	24	19.33	5.72	-2.179	.029*	
	Hayır	100	16.37	6.17			
Aşırı Korumacılık	Evet	24	18.41	5.46	-1.913	.056	
	Hayır	100	16.25	4.97			
ODK	Evet	24	30.91	6.80	-1.614	.107	
	Hayır	100	27.68	7.19			

Yapılan analiz sonuçlarına göre, işitme cihazı kullanımı değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının reddetme ve aşırı korumacılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmazken, duygusal sıcaklık boyutunda fark istatistiksel olarak evet diyenler lehine anlamlı bulunmuştur ( $Z=-2.179$ ;  $p<0.05$ ). İşitme cihazı kullanımı değişkenine göre ODK düzeylerindeki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ( $Z=-1.614$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 117.** İşitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımı değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	BABA TUTUMU				
	İşitme Cihazı Kullanımı	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Evet	$\bar{x}$ / Ss	14.45 / 5.09	17.83 / 5.70	16.58 / 5.24	30.91 / 6.80
	N	24	24	24	24
Hayır	$\bar{x}$ / Ss	13.78 / 5.64	18.32 / 5.04	15.38 / 5.70	27.68 / 7.19
	N	100	100	100	100

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımı değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı hayır diyenlerin (işitme cihazı kullanmayan) aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=13.78$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı hayır diyenlerin aldığı ( $\bar{x}=15.38$ ), duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı evet

diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=17.83$ ). İşitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımını değişkenine göre ODK düzeylerinde en düşük puanı hayır diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=27.68$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 118.** İşitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımını değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Tutumu	İşitme Cihazı Kullanımı	N	$\bar{x}$	Ss	U test	P
Reddetme	Evet	24	14.45	5.09	-.987	.324
	Hayır	100	13.78	5.64		
Duygusal Sıcaklık	Evet	24	17.83	5.70	-.353	.724
	Hayır	100	18.32	5.04		
Aşırı Korumacılık	Evet	24	16.58	5.24	-.932	.351
	Hayır	100	15.38	5.70		
ODK	Evet	24	30.91	6.80	-1.614	.107
	Hayır	100	27.68	7.19		

Yapılan analiz sonuçlarına göre, işitme cihazı kullanımını değişkenine bağlı olarak algılanan baba tutumlarının reddetme, aşırı korumacılık ve duygusal sıcaklık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. İşitme cihazı kullanımını değişkenine göre de ODK düzeylerindeki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ( $Z=-1.614$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 119.** İşitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	ANNE TUTUMU				
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Konuşabilme Yetisi	$\bar{x} / Ss$	13.54 / 3.11	18.54 / 4.78	16.74 / 5.71	28.00 / 8.17
Konuşuyor	N	11	11	11	11
Konuşamıyor	$\bar{x} / Ss$	13.16 / 4.60	16.78 / 6.29	16.68 / 5.09	28.33 / 7.14
	N	113	113	113	113

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme boyutunda

en düşük puanı konuşamıyorum diyenlerin aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=13.16$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı konuşabiliyorum diyenlerin aldığı ( $\bar{x}=16.54$ ), duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı konuşamıyorum diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=16.78$ ). İşitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine göre ODK düzeylerinde en düşük puanı ise konuşabiliyorum diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=28.00$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 120.** İşitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Tutumu	Konuşabilme Yetisi	N	$\bar{x}$	Ss	U test	P
Reddetme	Konuşuyor	11	13.54	3.11	-.845	.398
	Konuşamıyor	113	13.16	4.60		
Duygusal Sıcaklık	Konuşuyor	11	18.54	4.78	-.917	.359
	Konuşamıyor	113	16.78	6.29		
Aşırı Korumacılık	Konuşuyor	11	16.74	5.71	-.097	.923
	Konuşamıyor	113	16.68	5.09		
ODK	Konuşuyor	11	28.00	8.17	-.480	.631
	Konuşamıyor	113	28.33	7.14		

Yapılan analiz sonuçlarına göre, konuşabilme yetisi değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının reddetme, aşırı korumacılık ve duygusal sıcaklık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Konuşabilme yetisi değişkenine göre ODK düzeylerindeki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ( $Z=-.480$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 121.** İşitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	BABA TUTUMU				
	Konuşabilme Yetisi	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Konuşuyor	$\bar{x} / Ss$	13.09 / 3.64	19.18 / 4.57	15.00 / 4.49	28.00 / 8.17
	N	11	11	11	11
Konuşamıyor	$\bar{x} / Ss$	13.99 / 5.68	18.13 / 5.21	15.67 / 5.72	28.33 / 7.14
	N	113	113	113	113

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı konuşabiliyorum diyenlerin aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=13.09$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı konuşabiliyorum diyenlerin aldığı ( $\bar{x}=15.00$ ), duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı konuşamıyorum diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=18.13$ ). İşitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine göre ODK düzeylerinde en düşük puanı ise konuşabiliyorum diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=28.00$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 122.** İşitme engelli futbolcuların konuşabilme yetisi değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Tutumu	Konuşabilme Yetisi	N	$\bar{x}$	Ss	U test	P
Reddetme	Konuşuyor	11	13.09	3.64	-.027	.979
	Konuşamıyor	113	13.99	5.68		
Duygusal Sıcaklık	Konuşuyor	11	19.18	4.57	-.711	.477
	Konuşamıyor	113	18.13	5.21		
Aşırı Korumacılık	Konuşuyor	11	15.00	4.49	-.225	.822
	Konuşamıyor	113	15.67	5.72		
ODK	Konuşuyor	11	28.00	8.17	-.480	.631
	Konuşamıyor	113	28.33	7.14		

Yapılan analiz sonuçlarına göre, konuşabilme yetisi değişkenine bağlı olarak algılanan baba tutumlarının reddetme, aşırı korumacılık ve duygusal



sıcaklık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Konuşabilme yetisi değişkenine göre ODK düzeylerindeki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ( $Z=-.480$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 123.** İşitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
İşaret Dilini Bilme	$\bar{x}$ / Ss	13.19 / 4.53	16.73 / 6.14	16.58 / 5.14	28.19 / 7.15
	N	119	119	119	119
Evet	$\bar{x}$ / Ss	13.40 / 3.20	22.00 / 5.09	18.60 / 4.56	31.00 / 8.71
	N	5	5	5	5

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı evet diyenlerin (işaret dilini bilen) aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=13.19$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı evet diyenlerin aldığı ( $\bar{x}=16.58$ ), duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı evet diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=16.73$ ). İşitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine göre ODK düzeylerinde en düşük puanı ise evet diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=28.19$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 124.** İşitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Anne Tutumu	İşaret Dilini		N	$\bar{x}$	Ss	U test	P
	Bilme						
Reddetme	Evet	119	13.19	4.53	-.486	.627	
	Hayır	5	13.40	3.20			
Duygusal Sıcaklık	Evet	119	16.73	6.14	-1.771	.077	
	Hayır	5	22.00	5.09			
Aşırı Korumacılık	Evet	119	16.58	5.14	-.994	.320	
	Hayır	5	18.60	4.56			
ODK	Evet	119	28.19	7.15	-.840	.401	
	Hayır	5	31.00	8.71			

Yapılan analiz sonuçlarına göre, işaret dilini bilme değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının reddetme, aşırı korumacılık ve duygusal sıcaklık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. İşaret dilini bilme değişkenine göre ODK düzeylerindeki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ( $Z=-.840$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 125.** İşitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
İşaret Dilini Bilme		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
		$\bar{x}$ / Ss	13.93 / 5.61	18.15 / 5.14	15.54 / 5.67
Evet	N	119	119	119	119
	$\bar{x}$ / Ss	13.40 / 2.96	20.00 / 5.78	17.20 / 4.08	31.00 / 8.71
Hayır	N	5	5	5	5

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı hayır diyenlerin (işaret dilini bilmeyen) aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=13.40$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı evet diyenlerin aldığı ( $\bar{x}=15.54$ ), duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı evet

diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=18.153$ ). İşitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine göre ODK düzeylerinde en düşük puanı ise evet diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=28.19$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 126.** İşitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Baba Tutumu	İşaret Dilini		N	$\bar{x}$	Ss	U test	P
	Bilme						
Reddetme	Evet		119	13.93	5.61	-.307	.759
	Hayır		5	13.40	2.96		
Duygusal Sıcaklık	Evet		119	18.15	5.14	-.721	.471
	Hayır		5	20.00	5.78		
Aşırı Korumacılık	Evet		119	15.54	5.67	-.830	.406
	Hayır		5	17.20	4.08		
ODK	Evet		119	28.19	7.15	-.840	.401
	Hayır		5	31.00	8.71		

Yapılan analiz sonuçlarına göre, işaret dilini bilme değişkenine bağlı olarak algılanan baba tutumlarının reddetme, aşırı korumacılık ve duygusal sıcaklık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. İşaret dilini bilme değişkenine göre ODK düzeylerindeki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ( $Z=-.840$ ;  $p>0.05$ ).

**Tablo 127.** İşitme engelli futbolcuların ailede işaret dilini bilen değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
Ailede İşaret Dilini Bilen		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Yok	$\bar{x}$ / Ss	14.02 / 3.80	16.80 / 5.56	17.29 / 4.76	32.60 / 6.53
	N	41	41	41	41
Annem	$\bar{x}$ / Ss	12.20 / 2.25	16.80 / 7.22	16.70 / 5.37	28.10 / 5.48
	N	10	10	10	10
Babam	$\bar{x}$ / Ss	14.50 / 7.77	17.00 / 9.89	19.00 / 8.48	26.50 / 4.94
	N	2	2	2	2
Kardeşim	$\bar{x}$ / Ss	12.96 / 4.50	16.24 / 6.39	16.10 / 5.24	26.10 / 6.28
	N	29	29	29	29
Eşim	$\bar{x}$ / Ss	14.66 / 5.75	17.00 / 4.24	17.33 / 7.58	29.66 / 6.77
	N	6	6	6	6
Anne- Baba	$\bar{x}$ / Ss	12.00 / 4.87	17.36 / 7.25	15.40 / 5.45	26.00 / 6.85
	N	22	22	22	22
Anne- Baba- Kardeş	$\bar{x}$ / Ss	13.07 / 5.96	18.21 / 6.25	17.35 / 4.18	23.71 / 7.51
	N	14	14	14	14

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların ailelerinde işaret dilini bilme değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı anne-babası işaret dilini bilenlerin aldıkları ( $\bar{x}$ =12.00), en yüksek puanı ise eşim biliyor diyenlerin aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =14.66). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı anne-babası işaret dilini bilenlerin aldığı ( $\bar{x}$ =15.40), en yüksek puanı ise babam biliyor diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =19.00). Duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı kardeşim biliyor diyenlerin aldığı ( $\bar{x}$ =16.24), en yüksek puanı ise anne-baba-kardeşi işaret dilini bilenlerin aldığı tespit edilmiştir ( $\bar{x}$ =18.21). İşitme engelli futbolcuların ailede işaret dilini bilen değişkenine göre ODK düzeylerinde en düşük puanı anne-baba-kardeş diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =23.71). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 128.** İşitme engelli futbolcuların ailede işaret dilini bilen değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Ailede İşaret Dilini Bilen	Anne Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $\chi^2$ )	6.744	1.284	3.990	24.073
Sd	6	6	6	6
P	.345	.973	.678	.001*

Yapılan analiz sonuçlarına göre, ailede işaret dilini bilen değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının reddetme, aşırı korumacılık ve duygusal sıcaklık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ailede işaret dilini bilen değişkenine göre ODK düzeylerinde ise farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $\chi^2=24.073$ ;  $p<0.05$ ). Farkın kaynağını bulmak için yapılan testte; ailede işaret dilini bilen “yok” diyenlerle “kardeşim”, “anne-baba”, “anne-baba-kardeş” diyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

**Tablo 129.** İşitme engelli futbolcuların ailede işaret dilini bilen değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN	Ailede İşaret Dilini Bilen	BABA TUTUMU			
		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Yok	$\bar{x}$ / Ss	15.14 / 5.54	17.85 / 5.17	16.34 / 5.79	32.60 / 6.53
	N	41	41	41	41
Annem	$\bar{x}$ / Ss	12.90 / 4.50	18.20 / 5.90	14.30 / 4.52	28.10 / 5.48
	N	10	10	10	10
Babam	$\bar{x}$ / Ss	15.00 / 7.07	19.00 / 5.65	20.50 / 13.43	26.50 / 4.94
	N	2	2	2	2
Kardeşim	$\bar{x}$ / Ss	12.68 / 5.27	18.51 / 4.91	15.17 / 5.47	26.10 / 6.28
	N	29	29	29	29
Eşim	$\bar{x}$ / Ss	13.50 / 4.08	16.00 / 3.63	17.16 / 7.44	29.66 / 6.77
	N	6	6	6	6
Anne- Baba	$\bar{x}$ / Ss	14.04 / 6.05	18.27 / 5.68	14.50 / 5.24	26.00 / 6.85
	N	22	22	22	22
Anne-Baba- Kardeş	$\bar{x}$ / Ss	13.35 / 6.42	19.50 / 5.33	15.71 / 5.13	23.71 / 7.51
	N	14	14	14	14

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların ailelerinde işaret dilini bilme değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı kardeşi işaret dilini bilenlerin aldıkları ( $\bar{x}=12.68$ ), en yüksek puanı ise ailede başka işaret dilini bilen yok diyenlerin aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}=15.14$ ). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı annesi işaret dilini bilenlerin aldığı ( $\bar{x}=14.30$ ), en yüksek puanı ise babam biliyor diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=20.50$ ). Duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı eşim biliyor diyenlerin aldığı ( $\bar{x}=16.00$ ), en yüksek puanı ise anne-baba-kardeşi işaret dilini bilenlerin aldığı tespit edilmiştir ( $\bar{x}=19.50$ ). İşitme engelli futbolcuların ailede işaret dilini bilen değişkenine göre ODK düzeylerinde en düşük puanı anne-baba-kardeş diyen grup alırken ( $\bar{x}=23.71$ ), en yüksek puanı ailede başka işaret dili bilen yok diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=32.60$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 130.** İşitme engelli futbolcuların ailede işaret dilini bilen değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

Ailede İşaret Dilini Bilen	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	5.366	2.966	2.698	24.073
Sd	6	6	6	6
P	.498	.813	.846	.001*

Yapılan analiz sonuçlarına göre, ailede işaret dilini bilen değişkenine bağlı olarak algılanan baba tutumlarının reddetme, aşırı korumacılık ve duygusal sıcaklık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ailede işaret dilini bilen değişkenine göre ODK düzeylerinde ise farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $x^2=24.073$ ;  $p<0.05$ ). Farkın kaynağını bulmak için yapılan testte; ailede işaret dilini bilen “yok” diyenlerle “kardeşim”,

“anne-baba”, “anne-baba-kardeş” diyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

**Tablo 131.** İşitme engelli futbolcuların iletişimde kullanılan yöntemler değişkenine göre anne tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		ANNE TUTUMU			
İletişimde Kullanılan Yöntemler		Reddetme	Duygusal	Aşırı	ODK
			Sıcaklık	Korumacılık	
1	$\bar{x}$ / Ss	13.14 / 4.00	17.16 / 6.32	15.90 / 4.85	27.88 / 7.24
	N	50	50	50	50
2	$\bar{x}$ / Ss	15.40 / 8.29	20.00 / 5.04	19.80 / 4.38	28.80 / 5.06
	N	5	5	5	5
3	$\bar{x}$ / Ss	12.75 / 3.86	15.00 / 5.47	15.75 / 3.40	27.50 / 6.55
	N	4	4	4	4
4	$\bar{x}$ / Ss	11.33 / 2.87	16.66 / 8.43	16.00 / 4.85	35.16 / 6.24
	N	6	6	6	6
5	$\bar{x}$ / Ss	14.41 / 5.36	16.33 / 6.38	19.00 / 4.69	31.50 / 3.75
	N	12	12	12	12
6	$\bar{x}$ / Ss	12.89 / 4.96	15.53 / 6.82	15.92 / 5.66	28.67 / 7.03
	N	28	28	28	28
7	$\bar{x}$ / Ss	13.09 / 3.53	18.54 / 4.78	17.18 / 5.67	27.00 / 8.69
	N	11	11	11	11
8	$\bar{x}$ / Ss	13.25 / 4.62	18.50 / 3.46	18.87 / 5.43	21.62 / 7.02
	N	8	8	8	8

1. İşaret dili, 2. Dudak okuma, 3. Yazarak ve okuyarak, 4. Tercüman kullanım, 5. İşaret dili-tercüman. 6. İşaret dili-yazarak, 7. Konuşarak, 8. İşaret dili- dudak okuma-yazarak.

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların işitme engeli olmayan kişilerle sağladıkları iletişim yöntemi değişkenine bağlı olarak algıladıkları anne tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı tercüman kullanım diyenlerin aldıkları ( $\bar{x}$ =11.33), en yüksek puanı ise dudak okuyarak diyenlerin aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =15.40). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı yazarak ve okuyarak diyenlerin aldığı ( $\bar{x}$ =15.75), en yüksek puanı ise dudak okuyarak diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =19.80). Duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı yazarak ve okuyarak diyenlerin aldığı ( $\bar{x}$ =15.00), en yüksek puanı ise dudak okuyarak diyenlerin aldığı tespit edilmiştir ( $\bar{x}$ =20.00).

İşitme engelli futbolcuların iletişim yöntemleri değişkenine göre ODK düzeylerinde en düşük puanı işaret dili- dudak okuma- yazarak iletişim sağlarını diyen grubun aldığı ( $\bar{x}=21.62$ ), en yüksek puanı ise tercüman kullanırım diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=35.16$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 132.** İşitme engelli futbolcuların iletişimde kullanılan yöntemler değişkenine göre anne tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

İletişimde Kullanılan Yöntemler	Anne Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	1.626	4.707	8.634	14.377
Sd	7	7	7	7
P	.978	.696	.280	.045*

Yapılan analiz sonuçlarına göre, iletişim yöntemi değişkenine bağlı olarak algılanan anne tutumlarının reddetme, aşırı korumacılık ve duygusal sıcaklık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. İletişimde kullanılan yöntem değişkenine göre ODK düzeylerinde ise farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $x^2=14.377$ ;  $p<0.05$ ). Farkın kaynağını bulmak için yapılan testte; “işaret dili” kullanırım diyenlerle “tercüman kullanırım” diyenler arasında fark olduğu, “işaret dili- dudak okuma- yazarak” iletişim sağlarını diyenlerle, “işaret dili”, “tercüman kullanma”, “işaret dili-tercüman”, “işaret dili-yazarak” iletişim kurarım diyenler arasında fark olduğu tespit edilmiştir.



**Tablo 133.** İşitme engelli futbolcuların iletişimde kullanılan yöntemler değişkenine göre baba tutumu ve ODK düzeyleri  $\bar{x}$ , Ss, N değerleri

DEĞİŞKEN		BABA TUTUMU			
İletişimde Kullanılan Yöntemler		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
1	$\bar{x}$ / Ss	13.74 / 5.29	18.18 / 5.32	16.02 / 5.71	27.88 / 7.24
	N	50	50	50	50
2	$\bar{x}$ / Ss	17.40 / 5.77	16.60 / 6.18	17.60 / 3.57	28.80 / 5.06
	N	5	5	5	5
3	$\bar{x}$ / Ss	13.50 / 3.10	16.75 / 5.56	16.75 / 4.78	27.50 / 6.55
	N	4	4	4	4
4	$\bar{x}$ / Ss	14.66 / 7.52	19.00 / 4.04	14.00 / 6.78	35.16 / 6.24
	N	6	6	6	6
5	$\bar{x}$ / Ss	14.33 / 4.49	16.91 / 5.28	17.33 / 6.52	31.50 / 3.75
	N	12	12	12	12
6	$\bar{x}$ / Ss	14.00 / 7.03	17.96 / 5.49	13.89 / 5.83	28.67 / 7.03
	N	28	28	28	28
7	$\bar{x}$ / Ss	12.81 / 3.84	19.45 / 4.78	14.81 / 4.62	27.00 / 8.69
	N	11	11	11	11
8	$\bar{x}$ / Ss	13.00 / 4.53	20.87 / 3.44	17.00 / 4.37	21.62 / 7.02
	N	8	8	8	8

1. İşaret dili, 2. Dudak okuma, 3. Yazarak ve okuyarak, 4. Tercüman kullanırım, 5. İşaret dili-tercüman. 6. İşaret dili-yazarak, 7. Konuşarak, 8. İşaret dili- dudak okuma-yazarak.

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların işitme engeli olmayan kişilerle sağladıkları iletişim yöntemi değişkenine bağlı olarak algıladıkları baba tutumlarının reddetme boyutunda en düşük puanı konuşarak diyenlerin aldıkları ( $\bar{x}$ =12.81), en yüksek puanı ise dudak okuyarak diyenlerin aldıkları belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =17.40). Aşırı korumacılık boyutunda en düşük puanı işaret dili-yazarak diyenlerin aldığı ( $\bar{x}$ =13.89), en yüksek puanı ise dudak okuyarak diyenlerin aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}$ =17.60). Duygusal sıcaklık boyutunda ise en düşük puanı dudak okuyarak diyenlerin aldığı ( $\bar{x}$ =16.60), en yüksek puanı ise işaret dili-dudak okuma-yazarak diyenlerin aldığı tespit edilmiştir ( $\bar{x}$ =20.87). İşitme engelli futbolcuların iletişim yöntemleri değişkenine göre ODK düzeylerinde en düşük puanı işaret dili- dudak okuma- yazarak iletişim

sağlarım diyen grubun aldığı ( $\bar{x}=21.62$ ), en yüksek puanı ise tercüman kullanım diyen grubun aldığı belirlenmiştir ( $\bar{x}=35.16$ ). Buna göre yapılan analiz aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 134.** İşitme engelli futbolcuların iletişimde kullanılan yöntemler değişkenine göre baba tutumlarına ve ODK düzeylerine ilişkin analiz sonuçları

İletişimde Kullanılan Yöntemler	Baba Tutumu			
	Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Ki-kare ( $x^2$ )	3.661	4.853	5.938	14.377
Sd	7	7	7	7
P	.818	.678	.547	.045*

Yapılan analiz sonuçlarına göre, iletişim yöntemi değişkenine bağlı olarak algılanan baba tutumlarının reddetme, aşırı korumacılık ve duygusal sıcaklık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. İletişimde kullanılan yöntem değişkenine göre ODK düzeylerinde ise farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $x^2=14.377$ ;  $p<0.05$ ). Farkın kaynağını bulmak için yapılan testte; “işaret dili” kullanım diyenlerle “tercüman kullanım” diyenler arasında fark olduğu, “işaret dili- dudak okuma- yazarak” iletişim sağlarım diyenlerle, “işaret dili”, “tercüman kullanma”, “işaret dili-tercüman”, “işaret dili-yazarak” iletişim kurarım diyenler arasında fark olduğu tespit edilmiştir.

**Tablo 135.** İşitme engeli futbolcuların anne tutumları ve ODK düzeylerine ilişkin korelasyon sonuçları

Anne Tutumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Reddetme	r	1			
	p				
	N	124			
Duygusal Sıcaklık	r	-.013	1		
	p	.883			
	N	124	124		
Aşırı Korumacılık	r	.453(**)	.426(**)	1	
	p	.000	.000		
	N	124	124	124	
ODK	r	.269(**)	-.318(**)	.163	1
	p	.003	.000	.071	
	N	124	124	124	124

\*\* p<0.01

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların anne tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık alt boyutlarının olumsuz değerlendirilme korkusu (ODK) ile korelasyon düzeylerine bakıldığında; reddetme boyutu için pozitif yönde doğrusal, rastlantısal olmayan ama düşük düzeyde ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki gösterdiği tespit edilmiştir ( $r = .269$ ;  $p < 0.01$ ). Anne duygusal sıcaklık boyutu ile olumsuz değerlendirilme korkusu (ODK) arasındaki korelasyon düzeylerine bakıldığında ise; negatif yönde doğrusal, orta düzeyde ve istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ( $r = -.318$ ;  $p < 0.01$ ). Anne aşırı korumacılık boyutunda ise ODK düzeyleri ile aralarında pozitif yönde doğrusal fakat istatistiki olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ( $r = .163$ ;  $p > 0.05$ ).

**Tablo 136.** İşitme engelli futbolcuların anne reddetme boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Reddetme	.269	.072	.065	6.97082

Model özeti tablosuna göre işitme engelli futbolcuların algıladıkları anne tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “anne reddetme” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 7.2 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 7.2’sinin anne reddediciliğine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 137.** İşitme engelli futbolcuların anne reddetme boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
Reddetme	Regression	462.092	1	462.092		
	Residual	5928.263	122	48.592	9.510	.003
	Toplam	6390.355	123			

Tabloya göre anne reddetme ve ODK değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(1,122)} = 9.510$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 138.** İşitme engelli futbolcuların anne duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Duygusal Sıcaklık	.318	.101	.094	6.86051

Model özeti tablosuna göre işitme engelli futbolcuların algıladıkları anne tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “anne duygusal sıcaklık” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 10.1 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 10.1’inin anne duygusal sıcaklığına bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 139.** İşitme engelli futbolcuların anne duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	648.238	1	648.238		
Duygusal Sıcaklık	Residual	5742.117	122	47.067	13.773	.000
	Toplam	6390.355	123			

Tabloya göre anne duygusal sıcaklık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(1,122)} = 13.773$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 140.** İşitme engelli futbolcuların anne aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Aşırı Korumacılık	.163	.026	.018	7.14117

Model özeti tablosuna göre işitme engelli futbolcuların algıladıkları anne tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “anne aşırı korumacılık” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 2.6 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 2.6’sının anne aşırı korumacılığına bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 141.** İşitme engelli futbolcuların anne aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	168.803	1	168.803		
Aşırı Korumacılık	Residual	6221.552	122	50.996	3.310	.071
	Toplam	6390.355	123			

Tabloya göre anne aşırı korumacılık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ( $F_{(1,122)} = 3.310$ ;  $p > 0.05$ ).

**Tablo 142.** İşitme engelli futbolcuların anne tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Anne Tutumu	.472	.223	.203	6.43291

Model özeti tablosuna göre işitme engelli futbolcuların algıladıkları anne tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “reddetme”, “duygusal sıcaklık” ve “aşırı korumacılık” alt boyutlarının birlikte ele alındığında, bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 22.3 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 22.3’ünün anne tutumuna (reddetme, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık) bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 143.** İşitme engelli futbolcuların anne tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	1424.478	3	474.826		
Anne Tutumu	Residual	4965.877	120	41.382	11.474	.000
	Toplam	6390.355	123			

Tabloya göre işitme engelli futbolcuların anne tutumunun reddetme, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık alt boyutları ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(3,120)} = 11.474$ ;  $p < 0.01$ ).

**Tablo 144.** İşitme engelli futbolcuların anne tutumu alt boyutlarının ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları

Model (Anne Tutumu)	B	Standart Hata	$\beta$	t	P
1 (Sabit)	27.410	2.478		11.061	.000
Reddetme	.211	.150	.131	1.407	.162
Duygusal Sıcaklık	-.514	.107	-.441	-4.789	.000*
Aşırı Korumacılık	.409	.145	.291	2.818	.006*

Tabloya göre işitme engelli futbolcuların anne tutumu alt boyutlarının birlikte ele alınarak olumsuz değerlendirilmekten korkma değişkeni üzerindeki etkilerine bakıldığında, reddetme boyutunun anlamlı etki yapmadığı ( $t=1.407$ ;  $p>0.05$ ), aşırı korumacılık boyutunun ( $t= 2.818$ ;  $p<0.05$ ) ve duygusal sıcaklık boyutunun ( $t= -4.789$ ;  $p<0.05$ ) ODK değişkeni üzerine anlamlı etki yaptığı tespit edilmiştir. Anne tutumu alt boyutları içerisinde en fazla etkiyi negatif yönde “duygusal sıcaklık” daha sonra “aşırı korumacılık” boyutunun yaptığı belirlenmiştir.

**Tablo 145.** İşitme engelli futbolcuların baba tutumları ve ODK düzeylerine ilişkin korelasyon sonuçları

Baba Tutumu		Reddetme	Duygusal Sıcaklık	Aşırı Korumacılık	ODK
Reddetme	r	1			
	p				
	N	124			
Duygusal Sıcaklık	r	-.144	1		
	p	.111			
	N	124	124		
Aşırı Korumacılık	r	.577(**)	.050	1	
	p	.000	.584		
	N	124	124	124	
ODK	r	.186(*)	-.173	.213(*)	1
	p	.039	.054	.017	
	N	124	124	124	124

\*\* $p<0.01$  \* $p<0.05$

Tabloya göre, araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların baba tutumlarının reddetme, duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık alt boyutlarının olumsuz değerlendirilme korkusu (ODK) ile korelasyon düzeylerine bakıldığında; reddedicilik boyutu için pozitif yönde doğrusal, rastlantısal olmayan ama düşük düzeyde ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki gösterdiği tespit edilmiştir ( $r= .186$ ;  $p<0.05$ ). Baba duygusal sıcaklık boyutu ile olumsuz değerlendirilme korkusu

(ODK) arasındaki korelasyon düzeylerine bakıldığında ise; negatif yönde doğrusal, düşük düzeyde fakat istatistiki açıdan anlamlı olmayan bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ( $r = -.173$ ;  $p > 0.05$ ). Baba aşırı korumacılık boyutunda ise ODK düzeyleri ile aralarında pozitif yönde doğrusal, düşük düzeyde ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ( $r = .213$ ;  $p < 0.05$ ).

**Tablo 146.** İşitme engelli futbolcuların baba reddetme boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Reddetme	.186	.034	.027	7.11

Model özeti tablosuna göre işitme engelli futbolcuların algıladıkları baba tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “baba reddetme” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 3.4 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 3.4’ünün baba reddediciliğine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 147.** İşitme engelli futbolcuların baba reddetme boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
Reddetme	Regression	220.418	1	220.418		
	Residual	6169.937	122	50.573	4.358	.039
	Toplam	6390.355	123			

Tabloya göre baba reddetme ve ODK değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(1,122)} = 4.358$ ;  $p < 0.05$ ).

**Tablo 148.** İşitme engelli futbolcuların baba duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Duygusal Sıcaklık	.173	.030	.022	7.12805



Model özeti tablosuna göre işitme engelli futbolcuların algıladıkları baba tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “baba duygusal sıcaklık” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 3 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 3’ünün baba duygusal sıcaklığına bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 149.** İşitme engelli futbolcuların baba duygusal sıcaklık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	191.640	1	191.640		
Duygusal Sıcaklık	Residual	6198.715	122	50.809	3.772	.054
	Toplam	6390.355	123			

Ancak tabloya göre baba duygusal sıcaklık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ( $F_{(1,122)} = 3.772$ ;  $p > 0.05$ ).

**Tablo 150.** İşitme engelli futbolcuların baba aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Aşırı Korumacılık	.213	.046	.038	7.07063

Model özeti tablosuna göre işitme engelli futbolcuların algıladıkları baba tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “baba aşırı korumacılık” boyutunun tek başına ele alındığında bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 4.6 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 4.6’sının baba aşırı korumacılığına bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 151.** İşitme engelli futbolcuların baba aşırı korumacılık boyutunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	291.114	1	291.114		
Aşırı	Residual	6099.241	122	49.994	5.823	.017
Korumacılık	Toplam	6390.355	123			

Tabloya göre baba aşırı korumacılık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(1,122)} = 5.823$ ;  $p < 0.05$ ).

**Tablo 152.** İşitme engelli futbolcuların baba tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin model özeti

Model	R	R <sup>2</sup>	Adjusted R <sup>2</sup>	Standart Hata
Baba Tutumu	.284	.081	.058	6.99609

Model özeti tablosuna göre işitme engelli futbolcuların algıladıkları baba tutumuna bağlı olarak bağımsız değişken durumundaki “reddetme”, “duygusal sıcaklık” ve “aşırı korumacılık” alt boyutlarının birlikte ele alındığında, bağımlı değişken durumundaki “olumsuz değerlendirilmekten korkma” değişkenine ait varyansı % 8.1 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinin % 8.1’inin baba tutumuna (reddetme, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık) bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

**Tablo 153.** İşitme engelli futbolcuların baba tutumunun ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin anlamlılık analizi (ANOVA)

Model		KT	Sd	KO	F	P
	Regression	516.930	3	172.310		
Baba	Residual	5873.425	120	48.945	3.520	.017
Tutumu	Toplam	6390.355	123			

Tabloya göre işitme engelli futbolcuların baba tutumunun reddetme, duygusal sıcaklık, aşırı korumacılık alt boyutları ve olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkenleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $F_{(3,120)} = 3.520$ ;  $p < 0.05$ ).

**Tablo 154.** İşitme engelli futbolcuların baba tutumu alt boyutlarının ODK düzeyini açıklama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları

Model (Baba Tutumu)	Standart		B	t	P
	B	Hata			
1 (Sabit)	28.019	3.078		9.102	.000
Reddetme	.063	.143	.048	.440	.661
Duygusal Sıcaklık	-.246	.125	-.176	-1.962	.052
Aşırı Korumacılık	.249	.139	.194	1.788	.076

Tabloya göre işitme engelli futbolcuların baba tutumu alt boyutlarının birlikte ele alınarak olumsuz değerlendirilmekten korkma değişkeni üzerindeki etkilerine bakıldığında; reddetme boyutunun ( $t = .440$ ;  $p > 0.05$ ), aşırı korumacılık boyutunun ( $t = -1.962$ ;  $p > 0.05$ ) ve duygusal sıcaklık boyutunun ( $t = 1.788$ ;  $p > 0.05$ ) olumsuz değerlendirilmekten korkma (ODK) değişkeni üzerine anlamlı etki yapmadığı tespit edilmiştir.

Bu bölümde işiten ve işitme engelli futbolcuların, anne baba tutumlarının “reddetme”, “duygusal sıcaklık”, “aşırı korumacılık” alt boyutları ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki istatistiki karşılaştırmaları aşağıda tablolar ve açıklamalarla birlikte sunulmuştur.

**Tablo 155.** İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan anne tutumu reddetme alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları

Anne Tutumu	Araştırma Grubu	N	$\bar{x}$	Ss	t	P
Reddetme	İşiten Futbolcular	380	12.17	4.44	2.231	.026*
	İşitme Engelli Futbolcular	124	13.20	4.48		

Tabloya göre işiten ve işitme engelli futbolcuların algıladıkları anne tutumu reddetme alt boyutunun puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $t=2.231$ ;  $p<0.05$ ).

**Tablo 156.** İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan anne tutumu duygusal sıcaklık alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları

Anne Tutumu	Araştırma Grubu	N	$\bar{x}$	Ss	U test	P
Duygusal Sıcaklık	İşiten Futbolcular	380	18.05	4.29	-2.208	.027*
	İşitme Engelli Futbolcular	124	16.94	6.17		

Tabloya göre işiten ve işitme engelli futbolcuların algıladıkları anne tutumu duygusal sıcaklık alt boyutunun puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $Z= -2.208$ ;  $p<0.05$ ).

**Tablo 157.** İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan anne tutumu aşırı korumacılık alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları

Anne Tutumu	Araştırma Grubu	N	$\bar{x}$	Ss	U test	P
Aşırı Korumacılık	İşiten Futbolcular	380	16.43	4.43	-.162	.871
	İşitme Engelli Futbolcular	124	16.66	5.12		

Tabloya göre işiten ve işitme engelli futbolcuların algıladıkları anne tutumu aşırı korumacılık alt boyutunun puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ( $Z= -.162$ ;  $p1>0.05$ ).

**Tablo 158.** İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan baba tutumu reddetme alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları

Baba Tutumu	Araştırma Grubu	N	$\bar{x}$	Ss	t	P
Reddetme	İşiten Futbolcular	368	12.79	4.68	2.020	.045*
	İşitme Engelli Futbolcular	124	13.91	5.52		

Tabloya göre işiten ve işitme engelli futbolcuların algıladıkları baba tutumu reddetme alt boyutunun puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $t=2.020$ ;  $p<0.05$ ).

**Tablo 159.** İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan baba tutumu duygusal sıcaklık alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları

Baba Tutumu	Araştırma Grubu	N	$\bar{x}$	Ss	U test	P
Duygusal	İşiten Futbolcular	368	18.27	4.39	-.304	.761
Sıcaklık	İşitme Engelli Futbolcular	124	18.22	5.15		

Tabloya göre işiten ve işitme engelli futbolcuların algıladıkları baba tutumu duygusal sıcaklık alt boyutunun puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ( $Z = -.304$ ;  $p > 0.05$ ).

**Tablo 160.** İşiten ve işitme engelli futbolcuların algılanan baba tutumu aşırı korumacılık alt boyutunun puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları

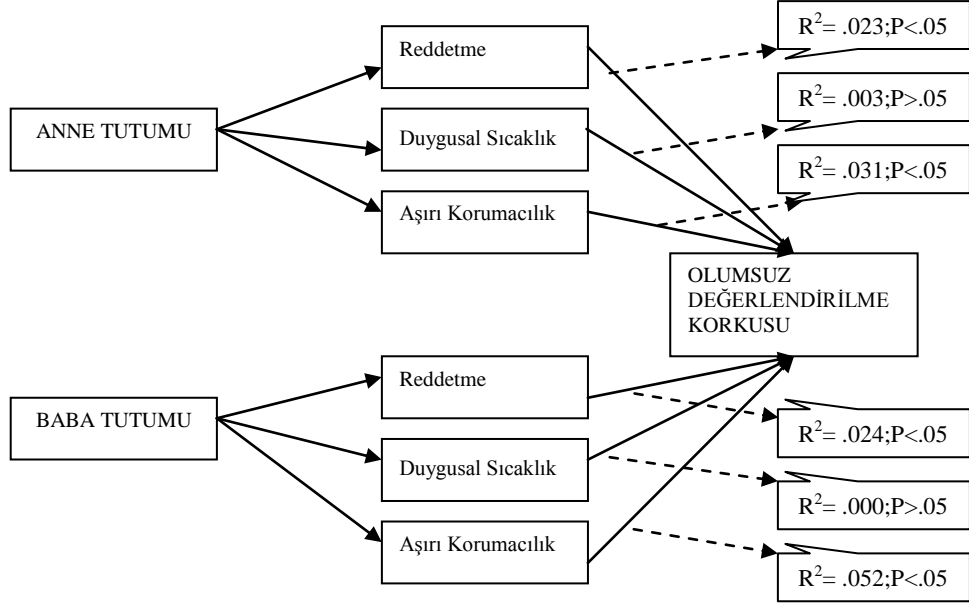
Baba Tutumu	Araştırma Grubu	N	$\bar{x}$	Ss	U test	P
Aşırı	İşiten Futbolcular	368	16.31	4.25	-1.501	.133
Korumacılık	İşitme Engelli Futbolcular	124	15.61	5.61		

Tabloya göre işiten ve işitme engelli futbolcuların algıladıkları baba tutumu aşırı korumacılık alt boyutunun puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ( $Z = -1.501$ ;  $p > 0.05$ ).

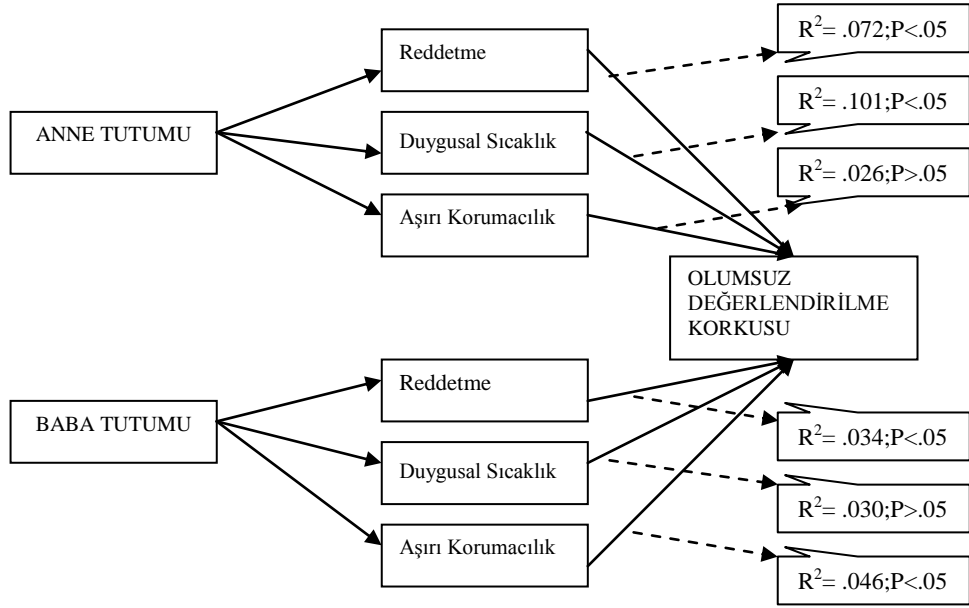
**Tablo 161.** İşiten ve işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri puan ortalamalarının ikili karşılaştırma sonuçları

	Araştırma Grubu	N	$\bar{x}$	Ss	t	P
ODK	İşiten Futbolcular	380	28.27	8.16	.046	.963
	İşitme Engelli Futbolcular	124	28.30	7.20		

Tabloya göre işiten ve işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerine ait puan ortalamalarında işitme engelli futbolcuların puan ortalamaları ( $\bar{x} = 28.30$ ) işiten futbolcuların aldıkları puan ortalamalarından ( $\bar{x} = 28.27$ ) yüksek olmasına rağmen, aralarındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ( $t = .046$ ;  $p > 0.05$ ).



**Şekil 4.** İşiten futbolcuların ODK düzeylerinin anne baba tutumlarından etkilenme durumu



**Şekil 5.** İşitme engelli futbolcuların ODK düzeylerinin anne baba tutumlarından etkilenme durumu

## 7. TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara ilişkin yorumlar yapılarak literatür bilgileri ışında değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırmada işiten ve işitme engelli futbolcuların algıladıkları anne baba tutumlarının ve sosyal kaygı boyutundaki olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin demografik değişkenlere göre nasıl şekillendiği, işiten ve işitme engelli futbolcularda algılanan anne baba tutumlarında ve sosyal kaygının olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasında farklılık olup olmadığı istatistiksel karşılaştırmaların sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. Öncelikle demografik değişkenlere ait frekans ve yüzdeler daha sonra işiten ve işitme engelli futbolculara ait verilerin puan ortalamaları uygun analiz yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Futbolcuların anne baba tutumları ile olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişki düzeyi ve anne baba tutumlarının olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyini açıklayıcı gücü korelasyon ve regresyon analizleri ile değerlendirilmiştir.

Buna göre;

Araştırmaya katılan işiten futbolcuların üniversite mezunu olanları anne ve babalarına karşı daha az reddedici ve korumacı hissettikleri buna paralel sosyal kaygı düzeylerinde de ilkökul mezunu olanlarla aralarında anlamlı farkın olduğu görülmektedir (Tablo 19). Bu durumun işitme engelli futbolcuların üniversite mezunu olanlarında ise aşırı korumacılık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin daha yüksek olduğu (Tablo 75.) ama bunun istatistiksel olarak fark oluşturmadığı görülmektedir (Tablo 76.). Anne babanın çocuklarının otonomisini engellemesine veya çocuğu çevresinden kazanabileceği deneyimlerden izole

etmesine, uzak tutmasına “aşırı koruyuculuk” denilmektedir. Aşırı koruma, sosyal kaygı ile ilişkilidir. Sosyal ortamlara özgü durumlarda ortaya çıkan kaygı, sosyal kaygı olarak adlandırılmaktadır. Sosyal deneyimlerden izole edilme, sosyal becerilerin geliştirilmesinde problem oluşturacaktır. Sosyal girişimlerde engellenme hissi sosyal kaygı oluşumuna temel teşkil edebilir. Anne babalar, çocuğun özerk davranışına, aşırı koruyucu ya da reddedici olarak tepkide bulduklarında, çocuk özerkliğini utangaçlıkla ya da kaygıyla ilişkilendirmeyi öğrenir. Ailenin sosyalleşebilme eksikliği, başkalarının yaptığı değerlendirmelere aşırı önem verme, çocuğu izole etme, aşırı koruma, reddetme ve duygusal destek eksikliği ile ilgili genel yetiştirme davranışları gibi, sosyal yetiştirme davranışının hepsinin sosyal kaygıyla ilişkili olduğu araştırma sonuçlarında da görülmektedir (29). Aşırı korumacılık ve reddetme puanları yüksek olanların olumsuz değerlendirilmekten korkma puanlarının da yüksek oluşu bu görüşü desteklemektedir. Bu anlamda işiten ve işitme engelli bireylerde üniversite eğitimi sürecini sosyal ortamlar, arkadaşlıklar ve sosyal deneyimler ile sosyal becerilerin kazanılmasında uygun ortamlar olarak değerlendirmek mümkün olabilirken, diğer taraftan işitme engeli olanlar için çevre ile işitsel temasın azalması ve bu engele karşı akranların tepkisi, işitme engelli bireylerin sosyal kaygı düzeylerini olumsuz yönde etkilemiş olabilir.

Hariri ve arkadaşları (2009)’nın yaptığı bir çalışmada eğitim düzeyi açısından tüm psikopatoloji bulguları incelendiğinde, okur-yazar olmayanların oranı belirgin olarak düşük bulunmuştur. Hatta okur-yazar olmayanlarda depresyon dışında herhangi bir psikopatolojik bulgu saptanmadığı belirtilmektedir. Bu sonuçlar eğitim düzeyi arttıkça, kişilerin beklenti



düzeylerinin, sorumluluk duygularının ve zorlanmalarının da artacağı, yeti yitimi nedeniyle daha fazla engellenme ve hayal kırıklıkları yaşayabilecekleri, dolayısıyla da kronik stres durumunun ortaya çıkabileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilebileceği bildirilmiştir (77).

Tanju (1995), araştırmaların engelli olmayan akranlarının bulunduğu normal okullara devam eden engelli öğrencilerin, daha yüksek seviyede sosyal reddetme ile karşılaştıklarını gösterdiğini belirtmektedir. İşiten insanların olumsuz tepkileri, işitme engelli çocuğun kendisini yetersiz olarak algılanmasına yol açabilmektedir. İşiten bireylerin, engellerinden dolayı işitme engelli kişilerin davranışlarını yanlış yorumlamaları ve bu konuya ait bilgilerinin yetersiz olması sosyal izolasyonu artırma eğilimindedir (171).

İşitme engelli bireylerin ilkokul, ortaokul ve lise eğitimlerini genelde kendi engelli grupları ile okuduğu (işitme engelliler okulunda), üniversite eğitimlerinde ise normal işiten bireylerle birlikte okumak zorunda oldukları göz önüne alınırsa sosyal kaygının olumsuz değerlendirilme korku puanlarının yüksek olması normal görünmektedir. Çünkü Sosyal kaygı bozukluğunun bilişsel belirtileri; sosyal durumlarla ilgili işlevsel olmayan olumsuz düşünceler, aptalca görüneceği korkusu, rezil olacağı ve alay edileceği düşüncesi, başkalarının onayını alamayacağı düşüncesi, çevresindeki uyarıcıları olumsuz olarak değerlendirme, düşüncelerini toparlayamama, olumsuz değerlendirilme korkusuna yönelik düşünceler, çirkinim, yetersizim ve beğenilmiyorum gibi yetersizlik düşünceleri ve kendisine yönelik hoşnutsuzluk düşünceleridir. Bu tür düşüncelerin çocuklarda olmaması, yetişkinlerde olması ise sosyal kaygının bilişsel boyutunu anlamak açısından önemlidir (43, 93, 95).

Marschark (2007)'a göre, işitme engelli üniversite öğrencileri, işitebilen öğrencilere göre depresyonun hafif şekillerini daha fazla deneyimleme eğilimindedirler. Bu depresyon öğrencilerin annelerinin çocuklar büyürken ve ergenliğe eriştiklerinde depresyona girdikleri zaman çok fazla korumacı olmaları ile alakalı olabilir. Buna ek olarak, araştırmacılara göre, bu öğrenciler tarafından tecrübe edilen depresyon bir okula entegre edilme ve ergen olarak da dışlanma/yalnızlık tecrübe etme ile ilişkilendirilmiş olabilir (115). Bu anlamda literatür bilgileri araştırma bulgularımızla örtüşmektedir.

Araştırmaya katılan işiten ve işitme engelli futbolcuların spor yaşı değişkenine göre anne babalarına yönelik algıladıkları tutumlarda gruplar arasında istatistiksel fark olmaması ne kadar yıldır spor yaptıklarının anne baba tutum algılamasına ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerine etki etmediğini ortaya koymaktadır (Tablo 23.), (Tablo 80.). Genel anlamda düşünüldüğünde spor faaliyetlerine katılım gösterme ve devam etme sürecinin engelli olup olmamasına bakmadan bireye fiziksel duygusal ve ruhsal yönden olumlu etkiler sağladığını söylemek mümkündür. Çünkü spor sosyalleşme sürecinin önemli bir fonksiyonudur.

Çocuklukta başlayan oyun ve hareket deneyimiyle kazanılan özellikler yetişkinlik dönemine de yansır. Özellikle sportif oyunlar içerisinde bireylerin tavırları, değerleri, normları, rolleri ve becerilerinin yetişkinlik çağında da devam ettiği görülmektedir (17).

Spor faaliyetlerine katılan bireyler yapılan aktivitelerle birlikte duygularını ifade etme imkânı bulur. Saldırganlık, öfke, kıskançlık, bencillik gibi duyguların törpülenmesi sağlanır. Spor aktiviteleri ile birlikte baskı ve streslerden uzaklaşma

daha çabuk gerçekleşmektedir. Bireyler spor aktiviteleri ile kendilerini ifade imkânı bulurlar. Bunun sonucu olarak kendine güven duygusu gelişir. Spor kişiliğin gelişimine katkıda bulunur. Aidiyet duygusu, takım ruhu, grup ilişkilerinin gelişmesi bunların genel sonucu olarak da toplumsal birlikteliğin artmasına yardımcı olur (55).

Spor yoluyla bireyler kendilerini yalnızlıktan kurtararak kişinin kendisine güven duymasını geliştirerek, günlük hayattaki monoton ve amaçsızlık durumlarının ortadan kalkmasına yardımcı olur. Spor faaliyetleri fert ve toplum ilişkilerini geliştirip sosyal bütünleşmeye katkıda bulunur (55).

Araştırmaya katılan işiten futbolcuların kardeş sayısı değişkenine göre annelerine yönelik reddediciliği ve olumsuz değerlendirilme korkusunu en az yaşayanların 1 kardeşe sahip oldukları görülürken, reddedilme ve aşırı korumacılık duygusunu en fazla yaşayıp en az duygusal sıcaklık hissedenlerin 5 ve üzeri kardeşe sahip oldukları görülmektedir (Tablo 26.). Baba tutumuna yönelik algılamada ise aşırı korumacılığı en az yaşayanların tek çocuk olanlar, olumsuz değerlendirilme korkusunu en az yaşayanların ise 1 kardeşe sahip olanlar olduğu görülmektedir (Tablo 28). İşitme engelli futbolcularda ise, 2 kardeşe sahip olanlar anne ve babalarını reddedici, tek çocuk olanlar annelerini, 2 kardeşe sahip olanlar babalarını aşırı korumacı olarak algılamakta, olumsuz değerlendirilme korkuları en fazla olanlar ailede tek çocuk olanların olduğu bunun da istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (Tablo 84.), (Tablo 86.). Çıkan sonuçlar bize işiten ve işitme engelli bireyler arasında reddedilme ve sosyal kaygının olumsuz değerlendirilme korkuları arasında ters bir ilişkiyi yansıtmaktadır. İşiten futbolcularda kardeş sayısı azalırken reddedilme algısı ve sosyal kaygı düzeyleri

de azalırken, işitme engelli futbolcularda kardeş sayısının az olmasının sosyal kaygı düzeylerinde olumsuz etkiye neden olduğunu göstermektedir.

Anne babalar bilerek ya da bilmeyerek, çocuklarına karşı değişik tutum ve davranış içerisinde olabilmektedirler. Örneğin, çocukların bazıları daha çok sevilirken, kimilerine baskı yapılmakta; kimileri de istenmedik çocuk olarak kabul edilmektedir ya da daha çok hoşgörü gösterilmektedir. Bütün bu tutumlar, çocuğun hem kişiliğinin, hem de sosyal gelişiminin değişik biçimler kazanmasına neden olmaktadır (192).

Duman (2008) öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygıları ile ilgili yaptığı çalışmada, öğrencilerin kaçınıcı çocuk olduğuna bağlı olarak durumluk kaygı ve sınav kaygısı düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı, bununla birlikte öğrencilerin kaçınıcı çocuk olduğuna bağlı olarak sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirlemiştir (46). Araştırmanın sonucuna göre ortanca çocuk olan öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin, son çocuk olan öğrencilerden daha fazla olduğu belirlenmiş ve bu durumu açıklarken; Ortanca çocuklar, eğer diğer kardeşlerden istenilen şekilde farklı değillerse ilgi odağı olamazlar ve diğer kardeşlerin baskısı altında kalabilecekleri ifade edilmiştir (152). Başka bir görüşe göre, ortanca çocuk kendisinden büyük kardeşi ile kendisinden sonra gelen kardeşin yarattığı ikili sorunlarla baş etmek zorundadır ve ortanca çocuk diğer kardeşleri kadar yetenekli olmadığı inancını geliştirebilir. Bunun sonucunda da yaşlıları ile sürekli bir yarışma içine girebilir. Bu durum çocuğun kaygı yaşamasına neden olabilir (191), şeklinde değerlendirmede bulunmuşlardır.

Bunun yanı sıra tek çocuk olma veya kardeş sayısının az olması anne babalarının kendilerine yönelik desteklerinin ve ayıracakları zamanın fazla olmasının olumlu etkileri söz konusu olabilir.

Diğer taraftan, işitme engelli bireylerin ailesinde işiten kardeş ve işitme engelli çocuk güçlü bir ilişki geliştirebilir. Bu durum gerçekleştiğinde, kardeşler arasındaki olumlu ilişki işitme engelli çocuğun ev dışında problemlerle uğraşma konusunda yardımcı olacak sosyal desteği sağlamaktadır. Bu durumlarda, kardeşler işitme engelli çocuğun sosyal ve kişisel gelişiminde güçlü ve olumlu bir etkiye sahip olabilirler. Kardeşler davranışlarını izleme ve sosyal becerilerin gelişimine yardım etmek için birbirlerine destek olabilirler.

Aslında araştırmalar işiten kardeşleri olan işitme engelli çocukların hiç işiten kardeşi olmayan işitme engelli çocuklara göre genellikle daha güçlü toplumsal beceriler sergilediğini göstermektedir. Ebeveynler aynı zamanda işiten kardeşler ile engelli olanlar arasındaki bu ilişkileri iyileştirmede bir role sahip olabilirler. Aileler işitme engelli çocuklarının durumlarını kabullendikleri zaman kardeşleri de durumu kabul edeceklerdir (115). Yapılan araştırma bulguları da mevcut literatür bilgileri ile uyum içerisindedir.

Araştırmaya katılan işiten futbolcuların anne baba eğitim seviyeleri yükseldikçe algıladıkları anne baba tutumlarına ve olumsuz değerlendirilme korkuları üzerine olumlu etkiler sağladığı yönündedir. İşitme engelli futbolcuların ise, anne eğitim seviyesinin yüksekliği algılanan tutum değerleri ve sosyal kaygı düzeylerine olumlu yönde etki sağlarken, baba tutumunda reddedicilik, aşırı korumacılık ve sosyal kaygı düzeylerinin babaları üniversite mezunu olanlarda yüksek çıkması dikkat çekici bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır (Tablo 89.)

Ancak her iki grupta da aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı çıkan sonuçlar arasındadır (Tablo 33.), (Tablo 90.).

Kalkan (2008), ergenlerin sosyal kaygılarına üzerine yaptığı çalışmada, sosyal kaçınma ve toplam sosyal kaygı puanlarının ortalamaları ile baba eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulmuştur. Buna göre; babaların eğitim düzeyi yükseldikçe, ergenlerin sosyal kaygı düzeyi düşmektedir (88).

Erkan (2002), ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri, ana- baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleri üzerinde yaptığı çalışmasında, sosyal kaygı düzeyinin babanın eğitim düzeyine göre değiştiğini bulmuştur. Sosyal kaygı düzeyi ile babanın eğitim düzeyi arasında  $r = .38$  düzeyinde bir ilişki söz konusudur. Ergenlerle yapılan görüşme sonuçlarına bakılarak, anne babanın eğitim durumlarının düşük olması ya da anne ile babanın eğitim düzeylerinde fark olması da ergeni olumsuz yönde etkilemektedir (56).

Kültürümüzde otoritenin simgesi olarak algılanan baba, eğitim seviyesi yükseldikçe, ataerkil tutumları daha fazla sorgulamakta ve daha hoşgörülü, paylaşımcı, çocuğu bağımsız kılan bir tutumu benimseyebilmektedir. Bu tutum çocuğun kendisine daha fazla güvenmesine, daha rahat ilişki kurabilmesine yol açmaktadır. Ancak, eğitim seviyesi düşük olan babalara sahip olan ergenlerin genelinde, otoriter ve eleştirici eğilime maruz kalmaktan kaynaklanan, sosyal ortamlarda daha utangaç, daha içedönük ve daha korkulu olma gibi tavırlara rastlanabilmektedir (193, 199) .

Anne, bireyle eğitim ve model olma açısından ilk iletişime geçen kişi olması yönüyle oldukça önemlidir. Annenin eğitim düzeyinin yüksek olması, annenin sosyal yaşama daha fazla katılması, kendine daha güvenli olması,

çocuğuna olumlu anlamda sosyal ilişkilerinde rehberlik etmesi ve sosyal ortamlarda davranış biçimleri konusunda seçenek sunması yönünden önemli bulunmaktadır. Bu davranış biçimleri çocuğun kendine güvenmesine, bireysel ve sosyal yaşamında rahat olmasına destek sağlamaktadır. Diğer taraftan anne eğitiminin düşük olması, çocuğu yönlendirmede yetersiz kalma, kısıtlayıcı-cezalandırıcı eğitim yöntemine sık başvurma gibi davranışları ortaya çıkararak çocukların bağımsız davranışlarını engelleyebilmekte, kişinin uzun vadede kendisine ve topluma yönelik olumsuz tavır geliştirmesine zemin hazırlayabilmektedir (193, 199).

Varol (1990), anne-babaların eğitim durumu ile çocukların kaygı düzeyleri arasında önemli bir farkın olmadığını belirlerken (183), Gümüş (1997) anne-baba eğitim durumu ile çocukların sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu, anne-babası yüksek okul mezunu olan çocukların kaygı düzeylerinin düşük olduğunu belirlemiştir (70).

Gür (1996), çalışmasında annelerinin eğitim seviyesi düşük olan öğrencilerin depresyon puan ortalamalarının yükseldiğini bulmuştur (72).

Can (1990), çalışmasında işitme engelli öğrencilerin babalarının öğrenim düzeyleri yükseldikçe çocuklarının da benlik düzeylerinin yükseldiği sonucuna varmıştır (30).

Koç (2000) ve Şener (1999) ise çalışmalarında işitme engelli öğrencilerin, benlik kavramları puan ortalamaları üzerinde babanın eğitim düzeyinin etkili olmadığını saptamışlardır (98, 169).

Bütün ebeveynler bir anda çocuklarının işitme engelini kabul edemezler. Pek çok ebeveyn için, çocuklarından birinde bir engellilik durumunun olması

yüksek strese neden olmaktadır (75). Özellikle işitme engelli çocukların ebeveynleri için artan stres, bozuk iletişim ve diğer faktörler nedeniyle ortaya çıkabilir (40).

Hagborg (1989) tarafından yapılan araştırmaya göre, babaların stresi eğitimsel başarıları yükseldikçe artmıştır. Bu durum söz konusu babaların çocukları için yüksek eğitimsel beklentileri olduğunu ortaya çıkarmaktadır ve işitme engelli çocuğun bu beklentileri karşılayamayacağına farkına varmak onların strese girmelerine sebep olmaktadır. Ortaya çıkan bu durumun işitme engelli çocuk tarafından farklı algılamalara dönüşebileceği (reddedilme algısı) ve bunun da sosyal kaygı düzeylerine olumsuz etki yapabileceğini ortaya çıkarmaktadır (75). Nitekim araştırma bulgularımızdan çıkan sonuç da bu teori ile paralellik arz etmektedir.

Son yıllarda, işitme engelli ya da ağır işiten çocuklara sahip olan anne babalardaki strese odaklanan araştırmalar yapılmıştır (81, 110, 118, 137, 139, 140, 160). Bu araştırmaların sonuçları çeşitlilik göstermektedir. Bazı çalışmaların işitme engelli ve ağır işiten çocukların ebeveynlerinin işiten çocuklara sahip olan ebeveynlere göre daha yüksek düzeyde strese sahip olduklarını gösterirken, diğer çalışmalar her iki ebeveyn grubu arasında hiçbir fark göstermemektedir. Pipp-Siegel ve ark. (2002) bu farklılığı “örneklem büyüklüğündeki farklılıklar ve istatistiksel güç, stresi ölçmek için kullanılan araçlar, çocuğun yaşı ve çocuktaki işitme kaybının derecesi” gibi bir takım faktöre bağlamaktadırlar. Bu nedenle, hangi faktörlerin ebeveyn stresini etkilediğini bilmek ve özellikle stres seviyesini düşürmeye ve mümkün olduğunca düşük düzeyde kalmasına katkıda bulunan faktörleri belirlemek hayati öneme sahiptir. Ebeveyn stres düzeyinin çocuğun



gelişimi için önemli olduğunu düşünürsek, bu bilgiler önemli derecede anlamlıdır. Çünkü klinik deneyler ve araştırmalar, sosyal fobi teşhisi konmuş bireylerin ebeveynlerinin aşırı koruyucu, sosyal korkuları bulunan ve başkalarının fikirlerine duyarlı kişiler olduklarını ortaya çıkarmıştır (114).

Araştırmaya katılan işiten futbolcuların anne mesleği işçi olanların olumsuz değerlendirilme korkusunu en fazla yaşayan olmalarına rağmen anne tutumu alt boyutlarında ve olumsuz değerlendirilme korku düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 35.). Ancak algılanan baba tutumları arasında duygusal sıcaklığı düşük ve aşırı korumacılığı fazla hissedenlerin babalarının çiftçi olanlar olduğu, anneleri gibi babaları da işçi olanların olumsuz değerlendirilme korkusunu fazla yaşadığı, bunun da istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 37.). İşitme engelli futbolcularda ise duygusal sıcaklığı en fazla hissedenlerin annelerinin emekli olanlar, olumsuz değerlendirilme korkusunu en fazla yaşayanlarında işiten futbolcularda olduğu gibi anneleri işçi olanlar olduğu ve bunun da istatistiksel yönden anlamlı bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 92.). Algılanan baba tutumlarında ise olumsuz değerlendirilme korkusunu en az yaşayanların babalarının çiftçi olduğu bunun da diğer meslek gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 94.).

Çıkan bu sonuç, işitme engelli çocukların umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi amacı ile yapılan çalışmadaki, babası çiftçi olan çocukların umutsuzluk puan ortalamasının memur olanlara göre daha düşük çıkan sonuç ile aynı doğrultudadır. Araştırmacı bu sonucu çiftçi ailelerin çocuklarının baba mesleğini devam ettirme şanslarının memur ve işçi olanlara göre daha fazla

olduğu için çocukların umutsuzluk düzeylerini etkilemiş olabileceği şeklinde yorumlanmıştır (105). İşitme engelli bireylerin mevcut durum içerisindeki iş bulma olanaklarının yetersizliği ve buna paralel olarak gelecek kaygısı ve ekonomik endişeleri, işitme engelli bireylerin sosyal kaygı düzeylerine de etki edebileceğini düşündürmektedir.

Varol (1990), baba mesleği işçi, çiftçi, esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin baba mesleği memur, subay ile serbest meslek olanlara göre yüksek olduğunu belirlemiştir. Anne mesleğine göre ise anne mesleği ev hanımı, işçi, esnaf olan öğrencilerin kaygı düzeylerinin, anne mesleği serbest meslek olanlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır (183).

Meslekler, ebeveynler üzerinde psikolojik etkilerinin yanı sıra çocukta da bazı kaygılara sebep olabilir. Anne veya babasının tehlikeli işlerde çalışması, gece nöbetlerinin olması, iş saatlerinin düzenli olmaması, sürekli seyahati veya evden uzun süre ayrılmayı gerektiren bir işlerinin olması çocukların kaygı düzeylerini etkileyebilmektedir (147).

Erdoğan (2011), yaptığı çalışmada bu bulguya benzer şekilde anne-baba mesleğinin ve eğitim düzeyinin sosyo-ekonomik bir gösterge olarak düşünülmesi durumunda baba mesleği işçi olan öğrencilerin (ki bu grubun eğitim düzeyi de düşüktür) anne-baba tutumlarını algılaması “aşırı koruyuculuk” ve “reddedicilik” boyutlarında puanları yükselmekte “duygusal sıcaklık” boyutunda düşmekte ve yine bu grubun “atılganlık” puanları düşerken “olumsuz değerlendirilmekten korkma” puanlarının yükseldiğini belirtmektedir (53).

Yapılan çalışmalar kaygılı çocukların ebeveynlerini çocukları üzerinde aşırı kontrol kuran, fazla müdahaleci, yeterli şefkat ve sevgi gösteremeyen, fazla

talepkar olarak tanımlamaktadırlar (47, 142). Rapee (1997) çocuk yetiştirme biçimlerinin kaygı ve depresyonla ilişkisini ele alan yüze yakın çalışmayı incelemiştir. Farklı yöntemlerle yürütülen bu çalışmaların genel sonuçlarını şu şekilde özetlemiştir: Kaygı düzeyi yüksek bireyler, ebeveynlerinin denetim ve reddetme boyutlarına vurgu yapmaktadırlar. Özellikle sosyal kaygılı bireyler ebeveynlerini aşırı denetleyici ve reddedici algılamaktadırlar. Kaygı düzeyi yüksek ergenlerin ebeveynleri, kaygı düzeyi normal ergenlerin ebeveynleri ile karşılaştırıldığında, başkalarının görüşlerine fazla önem verdikleri saptanmıştır. Bu ebeveynlerin çocukları üzerinde daha fazla denetim kurma çabası söz konusudur. Ebeveynin aşırı koruyucu tutumu ise özellikle kız çocuklarda çekingenlikle, erkek çocuklarda ise genel kaygı yüksekliği ile ilişkili bulunmuştur. Çocukların sorunlarını içe atması ve yüksek kaygıları ebeveynin aşırı cezalandırma ve reddetme davranışı ile de ilişkili bulunmuştur (142).

Koç (2000)'un depresyon ve benlik kavramı üzerinde yaptığı çalışmada annesi ev hanımı olan işitme engelli adölesanların, annelerinin yanında olması onları daha güvende hissettirebileceğinden dolayı benlik kavramı puan ortalamaları yüksek, annelerinin çalışması kendilerini savunmasız hissettirebileceğinden dolayı da depresyon puan ortalamaları yüksek çıkmış olabileceğini belirtmektedir (98).

Erkan (2002)'in lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği niteliksel çalışmasının bulgularına bakılarak, sosyal kaygı düzeyi yüksek öğrencilerin ailelerinde, sosyal kaygı düzeyi düşük öğrencilerin ailelerine göre demokratik tutumların görülme oranının daha az, koruyucu ve otoriter tutumların görülme oranının ise daha fazla olduğu söylenebilir (57). Sıcak, destekleyen, net beklentiler koyabilen

ebeveynlerin çocuklarının sosyal açıdan yetkin, çocukla ilişkisinde mesafeli ve reddedici olan ebeveynlerin çocuklarının ise utangaç ve çekingen oldukları saptanmıştır (151).

Kaygılı çocukların ebeveynleri, kaygı ve kaçınma davranışı konusunda sıklıkla çocuklarına olumsuz model olmaktadır. Sosyal kaygısı yüksek ergenlerin ebeveynlerinin de sosyal kaygısı yüksek, daha müdahaleci disiplin açısından sert ve eleştirici, çocuğun sosyalleşme deneyimlerini desteklemeyen ve çocuklarını ısrarlı biçimde sosyal, başkaları tarafından değerlendirmeye açık ortamlardaki tehlikelere karşı uyarıcı ebeveynler olduğu saptanmıştır. (33, 35, 92).

Araştırma bulgularımızda da duygusal sıcaklığı daha az algılayan ve aşırı korumacılığı fazla hissedenlerin aynı zamanda sosyal kaygının olumsuz değerlendirilme korku düzeylerinin de yüksek bulunması bu literatür bilgileri ile paralellik arz etmektedir.

Araştırmaya katılan işiten futbolcuların anne baba evlilik durumları değişkenine bağlı olarak anne babası boşanmış olanların annelerinden daha fazla duygusal sıcaklık algısı ve hem anne hem de babalarından daha az aşırı koruma algısı içerisinde oldukları, ancak literatürden ters olarak olumsuz değerlendirilme korkularının ise fazla olduğu görülmektedir (Tablo 38.). Aşırı korumacılık boyutunda algılanan fark istatistiksel olarak anlamlı fakat olumsuz değerlendirilme korkusu istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur (Tablo 39), (Tablo 42). İşitme engelli futbolcuların anne baba tutumu ve olumsuz değerlendirilme korkuları arasında ise herhangi istatistiksel farka rastlanmamış olmasına rağmen anne ve baba reddedicilik algısını en fazla boşanmış aile

çocukları yaşarken, en az duygusal sıcaklığı ayrı yaşayan ailelerin çocuklarının hissettikleri, olumsuz değerlendirilme korkusunu ise en fazla yaşayanların boşanmış ailelerin çocukları oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 95.), (Tablo 97.).

Desselle ve Pearlmutter (1997)'a göre, çocuğun içinde büyüdüğü atmosfer çocuğun öz saygısının büyük bir göstergesidir. İşitme engelli çocuklar göz önüne alındığında, bu atmosfer ya kabul ediş ya da reddedişten biri olabilmektedir (40). Ev ortamı işitme engelli bireyin psikolojik gelişimi için çok önemlidir. Anne baba arasındaki ev ortamında yaşanan kötü iletişim şekli ve daha ileri boyutta boşanma sürecinde karşılaşılan olumsuz tavır ve tutumlar, işitme engelli bireyde yalnızlık ve reddedilmişlik duygularını ortaya çıkarabilir. Anne veya baba tarafından algılanacak terkedilmişlik duygusu onun kaygılarının olumsuz yönde gelişmesine neden olabilir. Garber (2006), akranlar ve aile tarafından gerçekleştirilen algılanan reddedilmişlik ergenlerde depresyon riskini artırmaktadır şeklinde açıklamada bulunarak bu iddiayı doğrulamaktadır (61).

Literatür bilgileri ve çalışmalar, sosyal kaygılı bireylerin, kendi ana-babalarını aşırı koruyucu, ilgisiz, reddedici ve çocuklarını utandırma eğiliminde olduklarını göstermektedir (83). Ancak bu durum bize evliliklerin bozulması halinde anne ve babaların çocuklarına ilişkin tutum ve davranışlarında farklılıklar oluşturabileceğini (olumlu veya olumsuz) bunun da çocuğun anne ve baba tutumlarına ait algılamalarında değişikliklere neden olabileceğini göstermektedir.

Çıkan bu sonuçlar anne babaları boşanmış olsalar bile çocuklarına karşı yaklaşımlarında daha dikkat gösterdikleri, kendi durumlarının çocuklarına olumsuz yansımaması için reddetme ve aşırı korumacılık gibi olumsuz

davranışlarında daha dikkatli olduklarını göstermektedir. Bu düşünce Steinberg (2007) tarafından da desteklenmektedir; Araştırmaların çoğu bir gencin yaşamında önemli bir yeri olan yetişkinlerle ilişkilerinin niteliğinin, evinde var olan ana baba sayısından daha belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Kaldı ki, anne baba birlikte olsa dahi kendi aralarındaki çatışmalar gençte çok daha fazla sorunlar oluşturabilmektedir (164).

Diğer yandan anne babanın boşanmış olması durumunda olumsuz değerlendirilme korku düzeylerindeki yükselme, sosyal kaygının dış dünya değerlendirmelerini önemseme ile açığa çıktığı teorisini desteklemektedir. Örneğin Watson ve Friend (1969), konu ile ilgili olarak olumsuz değerlendirme korkusunu “diğer insanların değerlendirmelerinden endişe duyma ve olumsuz değerlendirilmekten dolayı aşırı sıkıntı yaşama, bu nedenle değerlendirilecekleri durumlardan kaçınma ve diğerlerinin kendisini olumsuz değerlendirecekleri beklentisi içinde olma olarak tanımlamışlardır (184). Dolayısıyla araştırma grubunda bu durumdaki bireylerin çevresinden gelen veya gelme ihtimali bulunan değerlendirmeleri önemsemelerinin sosyal kaygı değerlerine olumsuz etki yapmış olabileceği şeklinde değerlendirilmiştir.

Benzer şekilde Carleton ve arkadaşları (2006), olumsuz değerlendirilme korkusunun özellikle bireylerin başkaları tarafından küçük düşürücü ya da düşmanca yargılanmaya yönelik endişelerinden kaynaklandığına dikkat çekmişlerdir (31). Spokas ve arkadaşları (2007), sosyal fobinin diğerleri tarafından sürekli bir şekilde olumsuz değerlendirme korkusunu kapsadığını ve zayıflayan işlevsellikle yakından ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal anksiyete bozukluğunda bilişsel süreçleri ele alan bir araştırmada sosyal fobik

bireylerin çevrelerinde olan olumsuz ipuçlarına daha fazla odaklandıkları, dış dünyadan gelen belirsiz uyarıcıları olumsuz olarak değerlendirdikleri ve olumsuz yaşantılarla ilgili geçmişe yönelik hatıraları daha hızlı hatırladıkları sonucuna ulaşılmıştır (161).

Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda farklı bulgular da göze çarpmaktadır.

Kalkan (2008), yaptığı araştırmada ergenlerin sosyal kaygılarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Buna göre yapılan istatistiksel analizler sonucunda, ergenlerin sosyal kaygı puanlarının ortalamaları ile anne baba birliktelik durumu arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır (88).

Palancı (2004)' ya göre ise, aile içi problemlerin yoğunluğu ve çiftlerin evlilik uyum düzeyinin düşük olması çocukların yaşayacakları sosyal kaygı düzeyini yükseltebilmektedir (133).

Kalkan (2008)'ın yaptığı araştırmada anne babası ayrı olan ve birlikte olan ergenlerin sosyal kaygı puanlarının arasında fark bulunamamış olmasını, literatürde anne babası ayrı olan bireylerin daha sorunlu olacağına dair varsayımın değişiyor olmasına önemli bir katkı olarak değerlendirmiş, ergenin içinde yaşadığı ailede anne babanın birlikteliğinden ziyade kişilerarası ilişkilere ilk örnek olan anne baba arasında yaşanan ilişkinin kalitesi ve bunun ergene olumlu bir şekilde yansıyor olmasının önemli olduğunu vurgulamıştır (88).

Öztürk (2006), yapmış olduğu araştırmasında anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulmuştur (132).

Steinberg (2007), bir dizi boylamsal çalışmanın ergenin ruh sağlığı açısından esas önemli olanın, anne babanın boşanmış olmasından çok boşanma sürecinde yaşananların etkisinin olduğunu ifade etmektedir (164).

Araştırmaya katılan işiten futbolcuların ailelerinde engelli birey olup olmamasına göre algıladıkları anne baba tutumlarında istatistiksel olarak fark oluşturmamaktadır (Tablo 44.), (Tablo 46.). Ancak anne ve baba tutumu algılamasında ailesinde engelli olmayanların reddetme, aşırı korumacılık algılamaları düşük ve duygusal sıcaklık algılamaları yüksek bulunurken, olumsuz değerlendirilme korkuları da literatüre uyumlu olarak düşük çıkmıştır. Yani anne baba tutumunda reddedicilik ve aşırı korumacılık algılamalarının yanında duygusal sıcaklığın azlığı bireyin olumsuz değerlendirilme korku düzeylerine etki edebilmektedir. Bunun yanında işiten futbolcuların ailesinde engelli bireyin varlığı ile yukarıda bahsedilen algılamaların tersine dönmesi ise, yani reddedilme ve aşırı korumacılık algılarının yükselerek duygusal sıcaklık algılamasının azalması, anne babanın engelli çocuğa karşı daha fazla zaman ayırmak, daha fazla ilgi göstermek ve çevreden gelebilecek zararlara karşı korumacı olmasının, engelli olmayan çocukla geçirmesi gereken zamanın azalmasına ve beraberinde iletişimde bozulma riskine neden olabilmektedir. Dolayısıyla işitme engeli olan çocuğuyla ilgilenirken engeli olmayan çocuğun göz ardı edilmesinin onun sosyal kaygı düzeylerine olumsuz etkiler yapabileceği anne babalar tarafından dikkate alınması gereken bir konu olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada işitme engelli futbolcuların ailelerinde % 44.4 oranında engelli olduğu bunun % 41.1 oranında işitme engelli olduğu tespit edilmiştir. İşitme engelli futbolcularda ailelerinde kendilerinden başka engelli birey olması



ise anne baba tutumunda reddedilme, aşırı korumacılık algılamasında ve olumsuz değerlendirilme korku düzeylerinde azalma olarak ortaya çıkmıştır. Bu sonuç bize ailede kendisinden başka engelli olması ile daha iyi aile içi iletişimin ve etkileşimlerin sağlandığı, problemlerin paylaşılması, kendi duygularını ifade etme ve anlatabilmede güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Mevcut literatürde Furth (1973), işitme engelli olmaya uyum sağlayıp kendini işitme engelliler grubuna ait hissedenlerin problemlerinin daha az olacağını belirtmiştir (60). İşitme engelli çocuk diğer kişilerle iletişim kuramayınca kendini engellenmiş hisseder ve çocukla yapılan iletişimin sıklıkla başarısız oluşu, çocukta terk edilme korkusuyla içe kapanıklık ve dış ortama karşı ilgisizlik oluşturabilir (168).

Yılmaz (2004)'ın yaptığı araştırmada adölesanların ailelerinde başka işitme engelli birey olup olmadığı incelendiğinde % 43 ünün ailesinde başka işitme engelli birey olduğu belirtilmiştir (196).

Küçük (2001), işitme engelli çocukların topluma uyum sorunları ve umutsuzluk düzeylerini incelediği çalışmada işitme engelli öğrencilerin %34 ünün ailesinde başka işitme engelli birey olduğunu saptamıştır (104). Bulgular Yılmaz (2004) in sonuçları ile aynı doğrultudadır.

Yılmaz (2008), ailesinde başka işitme engelli birey olmayan işitme engelli adölesanların benlik kavramı (PHBKÖ) puan ortalamasını ( $51.42 \pm 10.20$ ), olanlara göre ( $46.58 \pm 9.97$ ) daha yüksek bulmuştur. İşitme engelli adölesanların ailelerinde başka işitme engelli birey olma durumu ile benlik kavramı (PHBKÖ) ve depresyon belirti düzeyleri puan ortalaması arasındaki farkın da anlamlı olduğunu saptamıştır (197).

Yachnick (1986) ise, çalışmasında anne babası işitme engelli olan işitme engelli çocukların, ana babası işiten işitme engelli çocuklara göre benlik kavramlarının daha fazla olduğunu saptamıştır (188).

Anne baba ve ergen iletişimin olumlu bir etkiye sahip olması için, iletişimin kendisinin başarılı olması gerekmektedir.

Guilamo-Ramos (2006)'a göre, iletişimde beş bileşen mevcuttur; birincisi, iletişimin kaynağıdır (anne baba), ikincisi mesajdır, üçüncüsü mesajın iletilme yoludur (yani, yüz yüze ya da yazılı olarak veya işitme engelli bir çocuğun olması durumunda, işitsel ya da görsel olarak), dördüncüsü mesajın alıcısıdır (birey) ve beşincisi iletişimin gerçekleştiği ortamdır. Bu faktörlerin her biri mesajın ergen tarafından nasıl alındığını etkilemektedir (68).

İçlerinde işitme engelli insanlar bulunan ya da bulunmayan bütün ailelerde, iletişim aile üyelerinin birbirleri ile iletişimi kurmaları ve birbirlerine yakın hissetmeleri için bir araçtır. Kendi düşüncelerini ve fikirlerini seslendirebilmek aile üyelerinin birbirleri ile bağlar kurmalarını sağlamaktadır. İletişim aynı zamanda onun vasıtasıyla çatışmaların çözüldüğü, planların yapıldığı ve görevlerin verildiği bir araçtır. Aile iletişimine erişim aile hayatına erişimini mümkün kılmaktadır. Bu yüzden işitme yetisine sahip üyelerin olduğu bir ailede dünyaya gelen işitme engelli bir çocuk bu iletişimin büyük çoğunluğunu kaçırabilir ve bu engel çocuğun hayatında önemli bir etkiye sahip olabilir (27).

İşitme engelli çocuk ailede işitme engelinden etkilenen tek kişi değildir. Aile sistemleri teorisine göre, ailedeki bir üyeyi etkileyen bir olay aynı zamanda ailenin diğer üyelerini de etkileyecektir. Bu nedenle, bu teoriye göre, işitme engelli ergenin hem ebeveynleri hem de kardeşleri bu durumdan etkilenecektir

(51). Bu teori işitme engelli çocukların ebeveynleri ve kardeşlerini konu alan pek çok çalışmada doğrulanmıştır. Örneğin, Marschark (2007) tarafından yapılan araştırmaya göre, işitme engelli çocuğun işiten kardeşleri pek çok şekilde işitme engelli çocuğa olumsuz biçimde davranabilir; mesela, işitme engelli çocuğa bebek bakıcılığı yapmak zorunda olmaya yönelik kızgınlık ya da kardeşleri ile kurabilecekleri iletişimin eksikliğinden duyulan üzüntü şeklinde olabilir (115). Buna ek olarak, işitme engelli çocuğun görmüş olduğu ilgiyi kıskanabilirler ya da aile dışından olan kişilere çocuğun işitme engelli olduğunu açıklamaktan bıkebilirler. Dahası, işiten kardeşler suçluluk duygusu yaşayabilirler. Evde ve okulda iyi performans göstererek işitme engelli çocuğun engelini telafi etmeye çalışabilirler. Bu çabalar işitme engelli çocuk için özel bakım sağlamaya çalışan anne babalar için yorucu olabilirken, bu durum karşısında üzülen işitme engelli çocukların duyguları anne babalar tarafından fark edilmemektedir (51).

İşitme engelli ebeveynlerden olan işitme engelli çocukların yaklaşık % 12'si için çok farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. İşitme engelli çocukların bu küçük kısmı için, onların “doğal” dili (işaret dili/görsel iletişim) geliştirecekleri ilk dildir (145). Aileleri onlar doğduktan sonra onlarla işaret dili ile iletişim kurduklarından bu çocuklar gecikmeden dillerini hemen geliştirmeye başlamaktadırlar (40). Bu nedenle, onların durumu işiten ebeveynlerden olan işiten çocukların durumu ile benzerlik göstermektedir. Anne babaları ile iletişim kurarken hiçbir sorun yaşamamaktadırlar. Bu çocuklar işiten anne-babaları olan işitme engelli çocuklara göre daha iyi sosyal ve duygusal uyuma sahip oldukları (120) ve ailelerinde de daha fazla kabul görmüş hissettikleri belirtilmiştir (40).

Birden fazla işitme engelli çocuğa sahip aileler için, ailede başka işitme engelli insanların olması muhtemeldir, çünkü işitme engelinin nedeni genetik olabilmektedir. Bu durumda, ailelerin işitme engelini ve işaret dilini kabul etmeleri daha olasıdır (ebeveynlerin işitme yetileri dikkate alınmaksızın). Bu aileler işitme engelli çocuğun orantısız bir ilgi gördüğü ailelerden farklı olarak normal ve dengeli bir duruma sahip olma eğilimindedirler. Şu ana kadar tamamlanan araştırma işitme engelli kardeşler arasındaki ilişkilerin daha normal ve sağlıklı bilişsel ve sosyal gelişimi teşvik ettiğini göstermektedir (115). Bu anlamda literatür bilgileri araştırma bulgularımızı doğrulamaktadır.

Araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların dudak okumayı bilenlerin (bu oran % 12.9 dur) anne ve baba tutumlarını daha reddedici ve aşırı korumacı olarak değerlendirdikleri bunun yanı sıra duygusal sıcaklığı daha fazla hissettikleri sonucuna ulaşılırken, dudak okumayı bilenlerin olumsuz değerlendirilmekten korku düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur (Tablo 112.), (Tablo 114.). Benzer şekilde işitme cihazı kullananların ve konuşabilme yetisine sahip olan işitme engelli futbolcuların anne tutumu reddedicilik ve aşırı korumacılık algılarının yüksek çıktığı belirlenmiştir ama istatistiksel olarak anlamlı değildir (Tablo 118.), (Tablo 120.).

Çıkan bu sonuç ilk bakışta anne ve baba iletişimde kötü etkileşimi akla getirirse de duygusal sıcaklık algılamalarının ve olumsuz değerlendirilme korkularının olumlu yönde olması iletişim bozukluğundan veya birbirini daha iyi anlamadaki problemlerin dışında anne ve babanın çocuğun engelini kabul edip etmemeye de ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Çünkü literatürde konu ile ilgili çalışmalarda dudak okumayı bilmenin iletişimde avantajlar sağladığı

bildirilmektedir. Dolayısıyla dudak okumayı bilme iletişimde kolaylık sağlasa bile çocuğun anne ve babasından engelinin kabullenilmediğine yönelik düşünceleri reddedilme algılamalarına dönüşebileceği şeklinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmemizi destekleyen literatürde ;

Araştırmacılara göre, aileler işitme engeli ile uğraşma konusunda kendilerini ne kadar yetkin hissederse hissetsinler bütün anne babalar bu engele alışmak zorundadırlar ve işiten ebeveynlerin büyük çoğunluğu ilk başta bu durumla başa çıkmada zorluklar yaşamaktadırlar. Buna ek olarak, çocuklarının işitme engelli olduğunu öğrenen işiten ebeveynlerin çoğu ilk başta bir inkar ve hayal kırıklığı sürecinden geçmektedir. Bu süreç geçildikten sonra, ebeveynler ya çocuklarının işitme engelli olduğunu kabul etmeye karar verebilir ve engeli ailelerinin bir parçası haline getirebilir ya da (ancak bilmeyerek) işitme engelini reddedebilirler. Çocuğun işitme engelli kimliğini reddetmek işitme engelini ısrarla bir engel olarak görmek, çocuktaki bir kusur olarak görmek, çocuğun işitme engelliler topluluğuna katılma hakkını ya da isteğini inkâr etmek, onların görsel bir iletişim şeklini (yani işaret dilini) öğrenme fırsatını inkar etmek veya benzer şekilde onları sözel becerileri kullanmaya zorlamak gibi farklı şekillerde ortaya çıkabilir (27, 51).

Duyuma yetisine sahip ebeveynler ve işitme engelli ergenler arasındaki kötü iletişim bu ergenlerin çoğunluğunun evde bozuk iletişim nedeni ile problem yaşamalarına neden olmaktadır. İşitme engelli çocukların yaklaşık % 90'ı işitme yetisine sahip ebeveynlere sahiptir (bu oran araştırmamızda % 79.8 dir) ve bu ebeveynlerin % 80'inin işitme engelli çocukları ile etkili iletişim kuramadıkları tahmin edilmektedir (145).

Evde meydana gelen konuşmalar kötü iletişimin aile ilişkilerini nasıl zedeleyebileceğinin bir göstergesidir. Aile tarafından seçilen iletişim şekli ne olursa olsun, işitme engelli ergen muhtemelen konuşmaları kaçırdığını düşünmektedir. Bununla birlikte, bu “dışarıda bırakılmışlık” hissi genellikle bir konuşma ile sınırlı değildir. Bu durum genel anlamda ailenin geri kalanından bağlantısı kopmuşluk duygusuna neden olmaktadır. Aile üyeleri arasında bir konuşma yaşandığı zaman, örneğin televizyon izlerken ya da yemek masasında, işitme engelli çocuk kendini dışlanmış hissedebilir. Bu da onu hüsrana uğratmaktadır. Özellikle yemek saatleri işitme engelli çocuklar için çok yorucu olmaktadır. Genellikle onun bir parçası olmadığı bir konuşma yapılmaktadır. Çoğunlukla, eğer çocuk ne söylendiğini sorarsa, aileler “okul hakkında konuşuyoruz” gibi kısa bir özet vereceklerdir, ancak çocuğa detay verme konusunda başarısız olacaklardır. Bu durum pek çok işitme engelli çocuğun yemek zamanlarından nefret etmesine neden olmaktadır. Çünkü ailenin geri kalanından kopmuş olmak böylesi durumlarda en güçlü şekilde hissedilmektedir (63).

Küçük (2006), dudak okumayı bilen işitme engelli öğrencilerin diğer bireylerle sevinç ve kederlerini daha rahat paylaşmaları, dudak okumayı bilmenin, karşısındaki bireyin duygu ve düşüncelerini anlamada sağladığı kolaylığın bir göstergesi olabileceğini, dudak okumayı bilmenin kendi akranlarıyla iletişim kurmada faydası olabileceğini belirterek bunun sonucunda kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı olabileceğini ifade etmektedir (106). Araştırma bulgularımızdaki sosyal kaygının olumsuz değerlendirilme korku düzeylerinde

düşüklüğün istatistiksel olarak anlamlı fark olması araştırmacının bu düşünceleri ile paralellik içerisindedir.

Yapılan farklı çalışmalarda işitme engelli adölesanlardan dudak okumayı bilenlerde benlik kavramı ( $50.02 \pm 11.36$ ), bilmeyenlere ( $48.69 \pm 9.32$ ) göre daha yüksek çıkmış, ancak işitme engelli adölesanların benlik kavramları ve depresyon belirti düzeyleri ile dudak okuma durumları arasında farkın önemsiz olduğu tespit edilmiştir (197).

Özen (1996)'in çalışmasında da öğrenci ile öğretmenin eğitim ve öğretimde kullandıkları iletişim tekniğinin % 65'inin işitme cihazı ve dudak okuma yoluyla olduğu tespit edilmiştir (127).

Küçük (2005), işitme engelli çocukların umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi üzerine yaptığı çalışmasında öğrencilerin % 58'inin dudak okumayı bildiği, % 42'sinin işitme cihazı kullandığı tespit edilmiştir. Aynı çalışmada Ünlü (1987) nün çocukların dudaktan okuma oranının % 13 olmasını (bu oran araştırmamızda % 12.9 dur), % 65'inin bireysel işitme cihazı kullanmalarını (bu oran araştırmamızda % 19.4 dür) kendi araştırma grubunun şu anda okulda özel eğitim alıyor olmalarından ve yaş grubunun daha büyük olmasından kaynaklanmış olabileceğini belirtmiştir. Dudaktan okumayı bilen çocukların umutsuzluk puan ortalaması ( $7.55 \pm 4.49$ ), dudaktan okumayı bilmeyen ( $9.80 \pm 4.36$ ) çocuklara göre, daha düşük bulunmuştur. Ancak gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. İşitme engellilerin eğitiminde ve iletişiminde önemli bir faktör olan dudak okuma ve anlama yeteneğinin iyi olmasının çevresi ile uyum sağlamasına, gelecekle ilgili kaygılarının azalmasına etkisi olduğu belirtilmektedir (105, 181).

Konu ile ilgili yapılan başka çalışmada işitme engelli adölesanların işitme cihazı kullanma durumu ile benlik kavramı puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunurken, depresyon puan ortalamaları arasındaki fark anlamsız bulunmuştur. İşitme cihazı kullanmayan işitme engelli adölesanların genel benlik kavramı puan ortalaması ile benlik kavramı alt ölçeklerinden olan fiziksel görünüm puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu adölesan çağındaki çocukların başkası tarafından görülebilecek bir cihazı üzerinde taşımalarının benlik saygılarını olumsuz yönde etkileyebileceği belirtilmektedir (196).

English (2002) tarafından işitme engelli çocukların arkadaşlık oluşturulması üzerine yürütülen bir çalışmada, işitme engelli çocukların %50'si arkadaş edinme konusunda kaygı gösterirken, bu oran işiten çocuklarda sadece %12'dir. Çocukların çoğu diğer çocukların onlarla dalga geçmesinden korktukları için işitme cihazlarını göstermek istemediklerini belirtmişlerdir. Bu korku gerçeklere dayanmaktadır. 8 ila 12 yaşlarındaki işitme engelli çocukların yer aldığı diğer çalışmaya göre, çocukların % 59'u işitme cihazları nedeniyle onlarla dalga geçtiklerini belirtmişlerdir (51).

Koç (2000), araştırmasında işitme cihazı kullanıp kullanmamanın duygusal ve sosyal uyumu ve benlik imajını farklılaştırmadığını, öğretmenlerle yaptığı görüşmede işitme engelli çocukların cihazlarını düzenli olarak kullanmadıkları, ders bitiminde çıkardıklarını ve kendi aralarında ve işiten çevre ile ilişkilerinde cihaz takmadıklarını belirtmektedir (98).

Yapılan çalışmada yer alan işitme engelli futbolcuların işitme cihazı kullanımındaki azlığın; işitme engellerinin derecelerinin yüksek olmasının yanı



sıra futbol maçlarındaki oyun kurallarına bağılı olarak işitme cihazı kullanımının yasak olması sporcular üzerinde genel bir alışkanlık oluşturabileceğini düşündürmektedir. Ek olarak işitme engellilerin çoğunlukla kendi akran ve engelli grubunun içerisinde yer almalarının da işitme cihazı kullanımını etkilemiş olabileceği şeklinde değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların işaret dilini bilme değişkenine bağılı olarak algıladıkları anne baba tutumu ve olumsuz değerlendirilmekten korku düzeyleri arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. İşitme engelli futbolcuların % 96 sı işaret dilini bilmektedir. Dolayısıyla işaret dilini bilmeyen grubun sayıca az olmasının istatistiksel hesaplamalarda yanıltıcı olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Mevcut durum içerisinde işaret dilini bilenler babalarını daha reddedici bulurken, annelerini daha aşırı korumacı ve duygusal sıcaklığı fazla olarak değerlendirmişlerdir. Bunun yanı sıra işaret dilini bilenlerin sosyal kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir (Tablo 124.), (Tablo 126.).

Araştırmada işitme engelli grubun ailelerinde işaret dilini bilmeyenlerin oranının % 33.1 olduğu, işaret dilini bilenlerin içerisinde de en yüksek oranın % 23.4 ile kardeşlerin olduğu belirlenmiştir. Buna göre işiten kardeşlerin işitme engelli kardeşleri ile en azından çocukluk döneminden sonra daha fazla vakit geçirdikleri veya onlarla daha fazla iletişim halinde oldukları sonucuna ulaşılabilir. Diğer taraftan ailelerinde işaret dilini bilmeyenlerin olduğu grubun daha fazla reddedilmişlik algısı yaşadığı, sosyal kaygı düzeylerindeki yüksekliğin de istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ailede anne baba veya kardeşlerin işaret dilini bilmesinin buna olumlu etki ettiği görülmektedir (Tablo 128.), (Tablo 130.).

İşitme engelli çocuk diğer kişilerle iletişim kuramayınca kendini engellenmiş hisseder ve çocukla yapılan iletişimin sıklıkla başarısız oluşu, çocukta terk edilme korkusuyla içe kapanıklık ve dış ortama karşı ilgisizlik oluşturabilir. Bu durumda ailenin aşırı koruyucu tutumu çocuğun duygusal-koşkusal gelişimini engelleyebilir (168).

Anne baba tutumlarının çocuk üzerinde önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir. Örneğin, eğer anne baba kendisini bu engellilik durumuna uyum sağlama konusunda yeterli hissederse, o zaman çocuk kendisini daha değerli hissedecektir. Diğer taraftan, eğer anne baba kendisini yetersiz hissederse, çocuk bunu kendi benlik kavramı içine alabilir ve kendisinin olumsuz bir imajını geliştirebilir, bu da onun kendini bir yük ya da az değerli hissetmesini düşündürebilir (51).

Smetana ve arkadaşları (2006)'na göre, ergenlerin evden uzakta daha fazla vakit geçirmesiyle olaylarla ve bilgilerle kendi kendilerine daha fazla uğraşmak zorunda kaldıkları ve bu şeyleri sır olarak kendilerine sakladıklarını belirtmek de uygundur. Ergenler ve ebeveynler arasındaki bu fiziksel ayrılık ve daha fazla gizlilik ergenler tarafında daha az paylaşımaya yol açmaktadır. Bu durum da muhtemel davranışsal problemlere neden olabilmektedir (158).

Yu ve arkadaşları (2006)'na göre, anne babaları işitme yetisine sahip olan bir ailede doğan işitme engelli bir çocuğun olması durumunda, eğer mesajın iletilme yolu çocuğun anlayabileceği şekilde değilse (yani, görsel bir mesaja karşılık işitsel bir mesaj), iletişim anlamsız olabilir. Bu bozuk iletişim, ergeni depresyon ve diğer problemler gibi faktörler için daha fazla risk altında olacağı bir duruma sevk edebilir (200).

Anne babaların bazıları çocukları ile iletişim kurmak için ya işaret dili ya da dudak okuma yoluyla bir metot geliştirmiş olabiliyorken, bu ebeveynlerin büyük çoğunluğu çocukları ile anlamlı kavramlarda iletişim kuramamaktadır. Talimat almak ve temel sorulara cevap vermenin ötesine geçme yeteneği olmaksızın, işitme engelli ergenler deneyimlerini ve duygularını aileleri ile paylaşamayabilirler (145). Buna ek olarak, işitme engelli çocuk işaret dili iletişim becerileri geliştirse bile, eğer anne babaları bu becerilere sahip değillerse, iki yönlü güçlü ilişkilere sahip olamazlar ve bu da problemlere neden olabilir. Bununla birlikte, işitme engelli çocukları ile iletişim kuramadıkları zaman anne babalar sıklıkla bıkkınlık göstermektedirler ve çocuk bu bıkkınlığı içselleştirebilmektedir. Bu da azalan öz saygıya neden olmaktadır (40).

Anne baba ve çocuk arasında iki-yönlü iletişimin olması durumunda bile, hala birbirini yanlış anlamadan kaynaklanan iletişimsizliğin olması muhtemeldir (176). Aile içindeki bu kötü iletişim, aile üyelerinin çocuklarını iyi tanıyamayacakları anlamına da gelmektedir. Ebeveynler ve kardeşler işitme engelli çocuğun duygularının, düşüncelerinin, ilgi alanlarının vb. nasıl olduğunu bilemeyebilirler (27). Buna ek olarak, evdeki bu iletişimsizlik, çocuğun sınırlı sosyal beceri gelişimi göstermesine neden olabilmektedir. Aile içerisinde güçlü iletişimsel ve sosyal beceriler geliştiren çocuklar, aile dışında ilişkiler geliştirme konusunda daha başarılı olacaklardır. Sosyal etkileşimlerinin büyük çoğunluğunun ev içerisinde gerçekleşmesinden dolayı aile üyeleri ile etkileşim işitme engelli çocuklar açısından daha önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte, aile üyeleri işitme engelli çocuk için güçlü rol modelleri olmak için büyük bir

sorumluluğa sahiptirler; kötü iletişim bu gelişme alanına engeller koyabilmektedir (115).

İşiten anne baba ve işitme engelli ergenler arasındaki uçurum yalnızca kaçırılan konuşmalardan değil, aynı zamanda işitme engelli ergene yönelik anne baba tutumundan da kaynaklanmaktadır. Bazı ebeveynler çocuklarının öz güvenleri üzerindeki etkilerini azımsarken, onların ergenin işitme engeline tepki gösterme şekilleri gerçekten onun öz saygısı ve psikolojik gelişimi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Buna ek olarak, çocuğun öz saygısı üzerindeki bu etki ergenlikte değil çocukluk döneminde başlamaktadır (27,40).

Çocuklara bir rahatsızlıkları varmış gibi davranmak kendilerini eksik bir insan olarak hissetmelerine neden olacaktır. Bu nedenle; pek çok uzman görsel işaretlerle iletişimin (işaret dili) çocuklar ve çocukların öz saygıları için daha faydalı olduğunu ileri sürmektedir. Bu iletişim şekli işitme engelli çocuklara daha doğal gelmektedir. Bu da daha az yorgunluk ile sonuçlanır. İşitme engelli bir çocuğa işaret diline karşılık sadece sözel yöntemlerle iletişim kurma öğretildiği zaman, kusurlu duyan özürlü bir insan olarak işlevleri yerine getirmeyi öğrenmesi gerektiği şeklinde bir mesaj almaktadırlar (40). Ayrıca işiten anne babalar işaret dilinin gerçek bir dil olduğunu inkar ettikleri takdirde, işitme engelliler topluluğunun meşruluğunu da inkar etmektedirler. İşiten anne babalar genellikle çocuklarının işitme engelliler topluluğu ile olan deneyimlerini ya da çocuklarının böyle bir topluluğa anne babaları olmadan nasıl dahil olmak istediklerini anlayamamaktadırlar. İşitme engelli çocuklar anne babalarının işitme engelli olmanın ne anlama geldiğini bilmelerini istediklerini belirtmişlerdir (27), bu da onların ailevi desteğe olan isteklerini göstermektedir. Sözlü iletişimi tek iletişim

yolu olarak kullanmaya zorlanan çocukların aksine, işitme engelini benimsemenin öğretildiği ve hatta işitme engelliler topluluğuna entegre olmuş bir çocuk, işitsel iletişimden daha kötü olmayan farklı bir iletişim yollarının olduğunu öğrenecektir. Bu nedenle, işitme engeline yönelik ebeveyn tutumu işitme engelli çocuklarda öz saygının güçlü bir göstergesi olarak gösterilmektedir (40). Bir ebeveynin çocuğunun işitme engeline tepki gösterme şekli çocuğa bir insan olarak kendilerine verilen değer ne olduğu konusunda bir mesaj iletmektedir.

Örneğin, anne babası onlarla işaret dili kullanan çocukların, anne babası sözel iletişime vurgu yapan çocuklardan daha fazla öz saygıya sahip olduğu belirtilmiştir (115). Bir çalışma, anne babası daha güçlü işaret becerilerine sahip olan işitme engelli çocukların, anne babası daha zayıf işaret becerilerine sahip olanlara göre daha fazla öz saygıya sahip olduklarını ortaya çıkarmıştır. Bu alandaki araştırma ailede iletişimin işitme engelli çocuklarda öz saygının güçlü bir kestirici olduğunu desteklemektedir (40). Bu durum çocukların bir grubun parçası olduklarını hissettikleri zaman öz saygılarının artması ile açıklanabilir. Eğer ergen etkin bir şekilde aile üyeleri ile iletişim sağlayamıyorsa, genellikle en fazla sosyal desteği sağlayan bir durum (ev) eksik olabilir, bu da daha az öz saygıya neden olabilir.

Araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların işitme engeli olmayan kişilerle sağladıkları iletişim yöntemlerinin algıladıkları anne baba tutumlarını etkilemediği ancak sosyal kaygılarının olumsuz değerlendirilmekten korku düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı seviyede etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 132.), (Tablo 134.). Bulgular incelendiğinde işaret dili- dudak okuma ve yazarak iletişim sağlayabilenlerin olumsuz değerlendirilme korkularının tercüman

kullanarak iletişim sağlamaya çalışanlarda bariz bir şekilde düşük olduğu görülmektedir (Tablo 131.), (Tablo 133.). İşitme engelliler genelde sosyal hayatlarını kendi toplulukları olarak değerlendirebileceğimiz işitme engelli arkadaş çevresinde ve gruplarla devam ettirme eğiliminde oldukları bilinmektedir. Bu topluluk içerisinde kendilerine ait oluşturdukları iletişim şekli olan işaret dilini kullanmakta ve kendilerini bu grubun bir üyesi olarak görmektedirler. Dolayısıyla kendileri ile ilgili değerlendirmelerini bu topluluktaki bireylere göre kıyas yapıp değerlendirdikleri için kendilerine olan güven ve algılamaları olumlu olabilmektedir. Ancak kendi topluluğunun dışında iletişim kurmaları gereken şartlarda (alışverişte, seyahatlerde, sağlık, güvenlik ve resmi kurumlarda v.b) bu kendine güven ve olumlu algılamalar, işiten topluluk tarafından aşağılanma, acıma, eksik veya sakat görme şeklinde sergilenen tutum ve davranışları yüzünden olumsuz hale dönüşebilmektedir. Nitekim iletişim yöntemi olarak tercüman kullanırım diyen grubun olumsuz değerlendirilme korku düzeylerinin yüksek bulunması bunun bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Leary ve Kowalski (1995), sosyal kaygı ile kendine güven duygusu arasında negatif bir ilişkiden bahsetmesi, kendine güvenin düşük olmasının öncelikli nedeni, ailenin, arkadaşlarının veya çevrenin kabul edici veya reddedici olmasıyla ilgili olduğunu belirterek yukarıdaki görüşümüzü desteklemektedir. Ayrıca kabul edici ve sevgi dolu aileler kendine güveni olan çocuklar yetiştirirken, aşırı derecede otoriter, sert ya da hoşgörüsüz ailelerin, kendine güveni düşük çocuklar yetiştirdiklerini belirtmektedir (108). Çalışmalar, sosyal kaygılı bireylerin, kendi ana-babalarını aşırı koruyucu, ilgisiz, reddedici ve çocuklarını utandırma eğiliminde olduklarını göstermektedir (83).

Antia ve Levine (2001), işitme engelli bireylerle uzun süre birliktelik ortak bir dilin oluşmasını ve işaret dilinin tercih edilmesini beraberinde getirdiğini ifade etmektedir (8).

Gürboğa ve Kırgın (2003), İşitme engelli yetişkinlerin farklı ortamlarda kullandıkları iletişim yöntemleri ile ilgili yaptığı çalışmalarında, işitme engelliler günlük yaşamda evde aile bireyleriyle, alışverişte satıcılarla, toplu taşıma araçlarında, arkadaşlık ilişkilerinde, işyerinde iletişimde anlama ve kendilerini ifade etme boyutunda en fazla işaret dilini kullandıklarını, işitme engellilerin büyük bir çoğunluğunun işitme engelli bireyle/bireylerle yaşamakta olduklarını belirtmektedir. Aynı çalışmada işitme engelli yetişkinlerin işaret dilinin yanı sıra dudak okuma, yazarak anlama ve anlatma, tercüman yardımıyla iletişimlerini güçlendirmeye çalışmakta oldukları, araştırmaya katılan işitme engelli yetişkinlerin dinleme ve konuşmayı (sözel iletişim yöntemi) diğer iletişim yöntemlerine oranla en az sıklıkta kullandıklarını belirtmektedir (74). Mevcut araştırma sonuçları bu bilgiler ile uyum içerisindedir.

Araştırmaya katılan işiten futbolcuların olumsuz değerlendirilme korkuları ile anne tutumları arasındaki korelasyonel ilişkiye bakıldığında; reddetme boyutu ( $r = .153$ ;  $p < 0.01$ ) ve aşırı korumacılık boyutu ( $r = .177$ ;  $p < 0.01$ ) istatistiksel olarak anlamlı, duygusal sıcaklık boyutu ile ( $r = .055$ ;  $p > 0.05$ ) istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki gözlemlenmiştir (Tablo 55.). Araştırmaya katılan işiten futbolcuların olumsuz değerlendirilme korkuları ile baba tutumları arasındaki korelasyonel ilişkiye bakıldığında; reddetme boyutu ( $r = .154$ ;  $p < 0.05$ ) ve aşırı korumacılık boyutu ile ( $r = .228$ ;  $p < 0.05$ ) istatistiksel olarak anlamlı, duygusal

sıcaklık boyutu ile ( $r = -.003$ ;  $p > 0.05$ ) istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki gözlemlenmiştir (Tablo 65.).

Çıkan sonuçlara göre işiten futbolcuların olumsuz değerlendirilme korku düzeyleri anne baba tutumunun reddetme ve aşırı korumacılık boyutları ile ilişki gösterirken, duygusal sıcaklık boyutunda ilişki göstermemektedir. Bunun yanı sıra anne baba tutumlarının birlikte ele alınarak olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerini ne kadar açıkladığını diğer bir deyişle olumsuz değerlendirilmekten korku düzeylerinin anne baba tutumlarından ne kadar etkilendiğini öğrenmek için yapılan çoklu regresyon analizine göre; işiten futbolcuların annelerinin duygusal sıcaklığı ve babanın aşırı korumacı davranışları olumsuz değerlendirilmekten korku düzeylerini anlamlı olarak etkilemektedir (Tablo 64.), (Tablo 74.).

Araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilme korkuları ile anne tutumları arasındaki korelasyonel ilişkiye bakıldığında ise; reddetme boyutu ( $r = .269$ ;  $p < 0.01$ ) ve duygusal sıcaklık boyutu ile ( $r = -.318$ ;  $p < 0.01$ ) istatistiksel olarak anlamlı, aşırı korumacılık boyutu ile ( $r = .163$ ;  $p > 0.05$ ) istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki gözlemlenmiştir (Tablo 135.). Araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilme korkuları ile baba tutumları arasındaki korelasyonel ilişkiye bakıldığında; reddetme boyutu ( $r = .186$ ;  $p < 0.05$ ) ve aşırı korumacılık boyutu ile ( $r = .213$ ;  $p < 0.05$ ) istatistiksel olarak anlamlı, duygusal sıcaklık boyutu ile ( $r = -.173$ ;  $p > 0.05$ ) istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki gözlemlenmiştir (Tablo 145.).



Araştırmadan çıkan sonuçlara göre işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri anne tutumunun reddetme ve duygusal sıcaklık boyutu ile anlamlı ilişki gösterirken, aşırı korumacılık boyutu ile anlamlı ilişki göstermemektedir. Baba tutumuna göre ise reddetme ve aşırı korumacılık boyutları ile anlamlı ilişki gösterip, duygusal sıcaklık boyutu ile anlamlı ilişki göstermemektedir. Bunun yanı sıra anne baba tutumlarının birlikte ele alınarak olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerini ne kadar açıkladığını diğer bir deyişle olumsuz değerlendirilmekten korku düzeylerinin anne baba tutumlarından ne kadar etkilendiğini öğrenmek için yapılan çoklu regresyon analizine göre; işitme engelli futbolcuların annelerinin duygusal sıcaklığı ve aşırı korumacı davranışlarının olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerini anlamlı olarak etkilemekte olduğu (Tablo 144.), fakat işitme engelli futbolcuların baba tutumunun olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerine anlamlı etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 154.).

Araştırma bulgularımızdan çıkan bu sonuçlara göre, ailede çocuklar ister işiten ister işitme engelli olsun, özellikle anne duygusal sıcaklığının, olumlu veya olumsuz algılanmasına bağlı olarak sosyal kaygının olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasında rol oynadığını söylemek mümkündür. Araştırmada işitme engelli futbolcuların veri analizlerinde olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin istatistiksel olarak sadece anne tutumlarından etkilenmesi ve anne tutumlarının açıklayıcı güce sahip olmasının da, toplumumuzdaki genel aile yapısı göz önüne alındığında sadece işitme engelli değil, işiten çocukların da eğitim, bakım ve diğer öğrenme bilgileriyle annenin daha fazla sorumluluk alması ve daha yakından ilgileniyor olması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu görüşe

işitme engelli olanların babalarından çok anne davranışlarından daha fazla etkilendikleri şeklinde yorum yapmakta mümkün olabilir.

Araştırmada işiten ve işitme engelli futbolcuların demografik değişkenlere göre algıladıkları anne baba tutumu ve ona bağlı olarak olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasında benzer noktalar olduğu gibi farklılıklarda mevcuttur. İşiten ve işitme engelli futbolcular arasında yapılan karşılaştırmalı analiz sonuçları da bunu göstermektedir. Buna göre;

İşitme engelli futbolcuların annelerini işiten futbolculara göre daha reddedici bulduğu (Tablo 155.) ve işiten futbolcuların anne duygusal sıcaklığını daha fazla hissettiği bunlarında istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (Tablo 156.). Aşırı korumacılık algılamalarında ise işiten ve işitme engelli futbolcular arasında fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 157.). Bunun yanı sıra işitme engelli futbolcular babalarını daha fazla reddedici bulurken (Tablo 158.), duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık algılamaları arasında fark olmadığı görülmektedir (Tablo 159.), (Tablo 160.). İşiten ve işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerine baktığımızda işitme engelli futbolcuların puan ortalamaları daha yüksek olmasına rağmen bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığı yani aralarında fark oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 161).

Araştırmaya katılan işiten ve İşitme engelli futbolcuların anne ve baba eğitim seviyeleri birbirine benzer olmasına rağmen işitme engelli futbolcuların annelerini daha reddedici ve daha az duygusal sıcaklık gösteren olarak değerlendirmeleri çocuklarının özrünü kabullenmelerinde ve içinde buldukları duruma özgü uygun yaklaşım tarzlarını belirlemede sıkıntı yaşadıklarını

göstermektedir. Diğer yandan her iki grubunda olumsuz değerlendirilmekten korkma olarak nitelendirdiğimiz sosyal kaygı düzeylerinde benzerlik olması dikkat çekicidir.

İşitme engelliler; kendi özelliklerinin farkında olan aynı özellikteki kişilerle bir grup oluşturduklarını hisseden bir topluluktur. Bu itibarla sosyal grup özelliği taşırlar ve toplumun sosyal yapısında yer alan bir unsurdurlar. Diğer insanlar gibi bir hayatları vardır; sevinir, üzülür, düşünür, çalışır, üretir ve tüketirler. Ancak onları, toplumla sağlıklı ve düzenli bir iletişim kurmakta zorlayan bir engelleri vardır. Bu sebeple sosyal hayattaki yerleri özel olarak ele alınmalıdır (69).

İşitme kaybı fizyolojik bir durumdur ve işitme engelli bireylerin de kendine özgü bir dili ve kültürü vardır. İşiten insanların bu iki durum arasındaki farkı birbirinden ayırt etmesi gerekir. Doğal olarak işitme engelliler topluluğunun üyeleri işitme kaybını işiten insanların bir engellilik olarak gördüğünden farklı görür. İşitme engelli insanlara göre bu bir sakatlık değil sosyo kültürel bir durumdur. İşitme engelli insanların çoğu işitme kaybının değil, tutum ve davranışların gerçek bir sakatlık olduğuna inanır (186). İşitme engelli insanlar kendilerini eşsiz bir grubun, toplumun ve kültürün üyeleri olarak görürler. Halbuki işiten insanlar genellikle işitme kaybını trajik bir tıbbi durum olarak kabul ederler (65). Örneğin; işiten insanların tersine işitme engelli insanlar, sakatlığı ima ettiklerini düşündükleri işitme bozukluğu ifadesini nadiren kullanırlar. Onun yerine sağır (Deaf) veya ağır işiten (hard of hearing) ifadesini tercih eder (79). İşitme engelli kültürü işiten insanlara çok yabancı gelebilir. Özellikle bir konuşma ve sohbet esnasında görülen davranış ve tutumlar farklıdır.

İşitme engelliler göz kontağı ile iletişim sağlarken konuşan insanlarda bunlar gözlemlenmez (96).

English (2002), işitme engelli bireylerin diğer işitme engelli olanlar ile zaman geçirmesinin sosyal gelişimi için önemli olduğunu ileri sürmektedir. Özel eğitim verilen ergenlerin bile zamanlarının çoğunu diğer işitme engelli ergenler ile geçirdiklerini belirtmişler ve bu arkadaşlıkların daha tatmin edici olduğunu iddia etmektedirler. Bununla beraber, işitme engelli ergenler ve işiten ergenler benzer şekilde kendilerine benzeyen arkadaşlar seçme eğilimindedirler (işiten-işiten ve işitme engelli-işitme engelli) (51).

Bunun beraberinde getirdiği sonuçlardan birisi de işitme engelli bireylerin çoğunlukla bir arada olup vakit geçirmeleri ve iletişim halinde olmalarıdır. Toplumsal ve sosyal anlamda da o toplumun bir parçası ve mensubu olarak görmeleri, kendilerini bu grup üyeleri ile (işitme engelli toplumu ve kültürü) kıyas yaparak (duygusal ve fiziksel) kendi durumları ile ilgili olumlu tavır içerisinde bulunabilmeleridir. Dolayısıyla olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin işiten futbolcularla benzerlik göstermesi normal olarak değerlendirilmiştir.

Kaner (2000), etiketlenmiş bireylerin kendilerini, aynı mekânı paylaşan benzerleriyle kıyaslamalarının ve yeterli olmadıkları durumların değerini düşürüp, yeterli oldukları durumların değerini yükselterek benlik saygılarını koruyabildiklerini ileri sürmektedirler (89).

Araştırmacılar doğru ortam ve aile desteği sağlandığında, işitme engelliler için spor gibi aktiviteler işitme engelli ergenler için güçlü sosyal beceriler geliştirme açısından bir potansiyel teşkil ettiğini, bu nedenle işitme engelli ergenlerin bu aktivitelere karşı zorlukları olmasına rağmen, onları sosyal anlamda

olgun olmaktan alıkoyacak hiçbir engelin bulunmadığını belirtmektedir (115). Birçok eğitimci, psikolog ve terapist de fiziksel yeteneklerdeki beceri ve başarının olumlu benlik kavramının gelişmesine katkıda bulunduğunu kabul etmektedir (128).

Hudson ve Rapee (2000), çocuklarda sosyal yaşantı azlığının sosyal kaygının gelişmesinde önemli rol oynayabileceğini belirterek, çocuğun sosyal ortamlara nadiren girmesi durumunda sosyal ortamların zararlı olmadığını öğrenme fırsatını yeterince bulamayacağını, akranlarıyla ilişkisini geliştirme ve uygun sosyal beceriler geliştirme fırsatını da engelleyeceğini, bunun da sosyal kaygıda oldukça önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir (83).

Buna paralel olarak araştırma grubunda yer alan işitme engelliler sporcu (futbolcu) kimliği ile tanınmışlık sağlamaktadır. Bu onlar için işitme engelli olmanın ötesinde toplumda sporcu kimliği ile ön plana çıkmalarını sağlamakta ve kendilerine olan güveni artırmaktadır. Kendine güveni olanların sosyal kaygı düzeylerinin düşük olduğu göz önüne alınırsa, spor ve sosyal faaliyetlerin işitme engellilerin engeli ile başa çıkabilmelerinde, sorunlarının hafifletilmesinde ve toplumsal uyumda olumlu kazanımlar edinmesine yardımcı olduğunu söylemek mümkündür.

### **Sonuç olarak;**

Araştırmaya katılan işiten futbolcuların, anne baba tutum algılamaları ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasında;

Spor yaşı, anne baba eğitim durumu, anne mesleği, ailede engelli var mı, ailede engelli kişi, engel türü değişkenlerinde puan ortalamaları arasında fark olsa da istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ). Eğitim

durumu değişkeninde; anne aşırı korumacılık, baba reddetme ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinde fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ( $p<0.05$ ). Kardeş sayısı değişkenine göre; anne reddetme, anne baba evlilik durumu değişkeninde; anne aşırı korumacılık ve baba reddetme boyutları, ailede engelli var mı değişkeninde; olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $p<0.05$ ). İşiten futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerini açıklama gücü anne duygusal sıcaklığında istatistiksel olarak anlamlı iken, baba tutumunda, aşırı korumacı davranışların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyine etki ettiği tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan işitme engelli futbolcuların, anne baba tutum algılamaları ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasında;

Eğitim durumu, spor yaşı, anne baba eğitim durumu, anne baba evlilik durumu, ailedeki engelli kişi, engel türü, konuşabilme yetisi, işaret dili bilme değişkenlerinin puan ortalamaları arasında fark olmasına rağmen bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ). İşitme engelli futbolcuların kardeş sayısı değişkeninde; anne reddetme algısı, baba duygusal sıcaklık algısı ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $p<0.05$ ). Anne mesleği değişkenine göre; anne duygusal sıcaklık algılaması ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri, ailede başka engelli var mı değişkenine göre; anne duygusal sıcaklık, anne aşırı korumacılık, baba reddetme ve baba aşırı korumacılık algılamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ( $p<0.05$ ). Dudak okuma, ailede işaret dilini bilen ve iletişim

yöntemleri değişkenlerine göre; olumsuz değerlendirilmekten korku düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ( $p<0.05$ ). İşitme cihazı kullanımını değişkeninde ise anne duygusal sıcaklık algılamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ( $p<0.05$ ). İşitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerini anne duygusal sıcaklık ve aşırı korumacılık algılamaları istatistiksel olarak açıklama gücüne sahipken, baba tutumlarının olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerine anlamlı etki etmediği, diğer bir deyişle baba tutumlarının olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerini istatistiksel olarak açıklama gücüne sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda, işiten ve işitme engelli futbolcuların algıladıkları anne baba tutumlarından; anne reddetme ve anne duygusal sıcaklık algılamaları arasında işiten grup lehine, baba reddetme algılamaları arasında işitme engelliler aleyhine istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyinde işitme engelli futbolcuların puan ortalamaları fazla olmasına rağmen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı yani işiten ve işitme engelli futbolcuların olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

### **Sonuçlar doğrultusunda öneriler;**

#### ***Aileler için,***

Literatürde yer alan çalışmaların çoğunluğunda görüldüğü gibi spor bireyin sosyalleşmesine, kendisini daha net ifade etmesine, özgüveninin artmasına, olumlu kişilerarası ilişkiler geliştirmesine katkıda bulunmaktadır. Buradan hareketle çocukların erken yaşta aileleri aracılığı ile spora

yönlendirilmelerinde çocuğun sosyalleşmesi açısından büyük fayda görülmektedir.

Anne babalar çocuğun sosyal davranışlarında önemli role sahip oldukları gibi, sosyal kaygılı davranış açısından etkili birer model olmada da rol oynamaktadır. Bu anlamda aile içindeki demokratik tutumların fazla, koruyucu ve otoriter tutumların ise daha az gösterilmesi önemlidir. Anne babaların sıcak ve içten yaklaşımları, çocuğunu sosyal ve sportif etkinliklere katılımını sağlamaları onların kendilerine olan güveni oluşturmalarına dolayısıyla sosyal ortamlarda daha az kaygı yaşamalarına yardımcı olabilecektir.

Aileler çocuklarının erken dönemdeki çekingen, utangaç, içedönük, sessiz tavırlarını fazla problem çıkarmadıkları için onaylarken, bu davranışların ergenlik dönemine uzanan süreç içerisinde sosyal kaygı oluşumunda birer sinyal olabileceğini göz önünde bulundurmalıdır. Anne babalar bu konuda uygun yaklaşım tarzlarını belirlemede profesyonel yardım almaktan çekinmemeli, çocukta görülen bu davranışları değiştirmekte zorlama ve baskı yapmaktansa onlara rehberlik edebilecek uzmanlardan faydalanmasını teşvik etmelidir.

### ***Eğitimciler için;***

Öğretmenler eğitim ortamında, çocukların sosyal beceri gelişimlerini sağlayıcı ve destekleyici çalışmalara yer vermelidir. Bu sayede arkadaş ilişkileri, toplumsal uyumları ve kendine olan güvenlerinin artmasına yardımcı olunabilir.

İşitme engelli çocuklarda bulunan iletişim sorunları, kendini ifade etme ve başkaları tarafından sorunlarının anlaşılmasındaki zorlukları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, işitme engelli çocukların eğitim süreçlerinde uygulanan yöntemlerde modern ve çağdaş modellerin uygulanması önemlidir.



İşitme engelli çocukları spor aktivitelerinden ve spora katılmadan alıkoyacak bedensel eksiklikleri yoktur. Öğretmenler, genel beden eğitimi programının yeterli olduğunu ve işitme engelli çocukların katılım fırsatlarını artırmak için hiçbir değişikliğe ihtiyaç olmadığını düşünebilir. Fakat spor aktivitelerine katılım işitme engelli toplumunda önemli bir yere sahiptir. Sadece fiziksel anlamda değil kişisel boyutlarda da katılımcılara yararlar sağlar ve önemli bir sosyalleşme aracıdır. Diğer bir yararı da psikolojiktir. Bu tarz bir katılım öz kimliklerini güçlendirir, özsaygılarını artıran bir yaşam tarzı kurlmalarını sağlar.

***Araştırmacılar için;***

Çocukluktan ergenliğe geçiş ve devam eden sürecin sosyal kaygının başlamasında önemli bir dönem olduğu göz önünde tutularak, ergende sosyal kaygıyı oluşturabilecek risk faktörleri konusunda, aileler, ergenler ve eğitimciler bilgilendirilmelidir.

Benzer çalışmalar spor yapan ve yapmayanlar arasında karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilir.

Özellikle işitme engelli gruplar üzerinde çalışmak isteyen araştırmacıların, betimsel tarama modellerinde kullanacakları ölçek çalışmalarında, özel anlam yüklü kelimeler, soyut kavramlar ve olumsuz anlam içeren kelimeleri ve ifadeleri kullanırken dikkatli olmaları tavsiye edilir. Mutlaka kullanmaları gerektiğinde ise işaret dilini bilen tercümanlardan faydalanmalarının araştırmalarının bilimselliği açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

## 8. KAYNAKLAR

1. Akçamete G. (editör) (2003). İşitme Engellilerin Eğitiminde Öğretmen El Kitabı, Ankara: Milli Eğitim Basımevi
2. Akçamete G. ve Ceber H. (1999). Kaynaştırılmış Sınıflardaki İşitme Engelli ve İşiten Öğrencilerin Sosyometrik Statülerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, Özel Eğitim Dergisi, 2 (3), s.64-74
3. Akkök F. (1991). Özürlü Çocukların Eğitiminde Aile Rehberi. Özel Eğitim Dergisi, 1 (1): 5-8
4. Alisinanoğlu F. (2003). Çocukların Denetim Odağı ile Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt:1, Sayı:1.
5. American Psychiatric Association, (2000), Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-IV-TR), 4th edn. Washington, DC.
6. Antia S. (1985). Social integration of hearing impaired children: Fact or fiction. The Volta Review, 18(3), 279-289.
7. Antia S, Kreimeyer KH, Eldredge N. (1993). Promoting social interaction between young children with hearing impairments and their peers. Exceptional Children, 60(30), 262-275.
8. Antia SD, Levine LM. (2001). Educating deaf and hearing children together. Early childhood inclusion. (Eds: Guralnick M.J.) Paul H. Brooks Publishing Co., Inc. Baltimore.
9. Aracı H. (2001). Öğretmen ve Öğrenciler İçin Okullarda Beden Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınevi
10. Aras N. (1992). "Özel Eğitime Muhtaç Kişiler ve Beden Eğitimi Spor", Çağdaş Eğitim, sayı:180, s: 21-3.
11. Arrindell WA, Sanavio E, Aguilar G, Sica C, Hatzichristou C, Eisemann M, Recinos LA, Gaszner P, Peter M, Battagliese G, Kállai J, Ende J. (1999). The development of a short version of the EMBU: its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary and Italy. Personality and Individual Differences., 27:613-628.
12. Arrindell WA, Richter J, Eisemann M ve ark. (2001) The Short-EMBU in East Germany and Sweden: a cross-national factorial validity extension. Scand J Psychol, 42: 157-160.
13. Atay M. (1999). İşitme Engelli Çocukların Eğitiminde Temel İlkeler, Özgür Yayınları, Ankara.
14. Aydın AT. (2004). Sosyal Fobi Olgularında Aile Yaşantılarının İncelenmesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
15. Aydın B. (2004). Çocuk ve Ergen Psikolojisi, İstanbul: Atlas Yayıncılık, 2. Baskı.
16. Aygün Ö. (2004). Zihinsel Engellilerde Antrenman Öncesi ve Sonrası Motorik Performansın Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
17. Bailey I C. (1977). Socialization İn Play, Games And Sport, Physical Educator.

18. Baldwin MW, Fergusson P. (2001). Relational schemas: The activation of interpersonal knowledge structures in social anxiety. W.R. Crozier ve L. E. Alden (ed.) *International Handbook Of Social Anxiety* (sf. 235-257). West Sussex, England: Wiley.
19. Bayram D. (2003). Sanat, Spor ve Engelli Çocuk, *Spor Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2, s.37
20. Bayramkaya E, Toros F. ve Özge C. (2005). Ergenlerde Sosyal Fobi ile Depresyon, Özkavram ve Sigara Alışkanlığı Arasındaki İlişki. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 15 (4), 165- 173.
21. Beck TA. (2005). *Bilişsel Terapi ve Duygusal Bozukluklar*. (A. Türkcan, Çev.) İstanbul: Litera Yayıncılık.
22. Beck TA, Emery G. (2006). *Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler: Bilişsel Bir Bakış Açısı* (çev: V. Öztürk). İstanbul: Literatür Yayınları
23. Beidel DC, Turner SM, Dancu CV. (1985). Physiological, cognitive and behavioral aspects of social anxiety. *Behaviour research and therapy*, 23, 109-117.
24. Bıyıklı L. (1983). Gelişmiş Ülkelerde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Uygulaması, Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu, Ankara Ün. Eğitim Bil. Fak. Yayınları, Ankara, s.61-63.
25. Bickenbach JE, Chatterji S, Badley EM, Ustun TB. (1999). Models of disability, universalism and the international classification of impairments, disabilities and handicaps. *Social Science and Medicine*, 48: 1173-87.
26. Bilge F. ve Kelecioğlu H. (2008). Psychometric Properties of the Brief Fear of Negative Evaluation Scale: Turkish Form, *Eurasian Journal of Educational Research*, 32, pp,21-38
27. Bodner-Johnson B, Sass-Lehrer M. (2003). *The Young deaf or hard of hearing child: A family-centered approach to early education*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Co.
28. Bozkurt M. (1996). İşitme Engelli Çocukla İletişim Bilim ve Teknik, Sayı: 346, s.96
29. Bögels SM, Oosten AV, Muris P, Smulders D. (2001). Familial Correlates Of Social Anxiety In Children And Adolescents.” *Behaviour Research And Therapy*. 39, 237-287.
30. Can G. (1990). Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarını Etkileyen Etmenler. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. Eskişehir: 42-47
31. Carleton RN, Collimore KC, Asmundson G.J.G. (2007). “Social Anxiety and Fear of Negative Evaluation: Construct Validity of the BFNE-II”, *Journal of Anxiety Disorders*, Vol. 21, s.131-141..
32. Chartier MJ, Walker JR, Stein MB. (2001). “Social Phobia and Potential Childhood Risk Factors in Community Sample” *Psychological Medicine*, Vol. 31, No.2, s.307-315.
33. Chorpita BF, Albano AM, Barlow DH. (1996). Cognitive processing in children: Relationship to anxiety and family influences. *Journal of clinical child psychology*, 25, 170-176
34. Collins KA, Westra HA, Dozois DJ, Stewart SH. (2005). The validity of the brief version of the Fear of Negative Evaluation Scale. *J Anxiety Disord*. 19(3):345-59.

35. Dadds MR, Barrett PM, Rapee RM, Ryan S. (1996). Family process and child anxiety and aggression: An observational analysis. *Journal of abnormal child psychology*, 24, 715-734.
36. Darcy K, Davila J, Beck G. (2005). Is Social Anxiety Associated with Both Interpersonal Avoidance and Interpersonal Dependence? *Cognitive Therapy and Research* 29(2),171-186.
37. Darıca N, Abidoğlu Ü, Gümüşcü ř. (2002). Otizm ve Otistik Çocuklar, 3. Basım, Özgür Yayın, Ankara.
38. Deafness and hearing impairment,  
<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs300/en/index.html> 18.04.2008
39. Demirarslan S. (2004). Disabled persons and their position at the construction education. *The Turkish Online Journal of Educational Technology–TOJET*,3.
40. Desselle D, Pearlmutter L. (1997). Navigating two cultures: Deaf children, self-esteem, and parents' communication patterns. *Social Work in Education*, 19(1) 23-30..
41. DİE (2004) Türkiye Özürlüler Araştırması 2002. Ankara: DİE Matbaası.
42. Dirik G, Karancı AN, Yorulmaz O. (2004). Yetişkinlerin Çocukluk Anıları ve Sosyal Kaygı, XIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışma Kitabı, İstanbul, s. 149.
43. Doğan T, Sapmaz F. (2008). “Sosyal Anksiyete Bozukluğunun (Sosyal Fobi) Doğası: Bir Gözden Geçirme”, 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Sakarya.
44. Doğan T. (2009). Bilişsel ve Kendini Değerlendirme Süreçlerinin Sosyal Anksiyete Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı.
45. DSÖ., (2001). İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslar Arası Sınıflandırılması (ICF), Çeviren: Elif Kabakçı ve Ahmet Göğüş, Ankara: Bilge Matbaacılık.
46. Duman GK. (2008). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Sınav Kaygısı Düzeyleri Ve Ana - Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Programı, İzmir.
47. Dumas JE, LaFreniere PJ, Serketich WJ. (1995). “Balance of power”: A transactional analysis of control in mother-child dyads involving socially competent, aggressive, and anxious children. *Journal of Abnormal Psychology*, 104, 104-113.
48. Eldeleklioğlu J. (1996). Karar Stratejileri İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
49. Elkin F. (1995). Çocuk ve Toplum: Çocuğun Toplumsallaşması, (Çev: Nazife Güngör). İstanbul: Gündoğan Yayınları.
50. Enez SC. (2001). “Özürlü Ailelerin Eğitiminde Sosyal Hizmet Mesleğinin Yeri ve Önemi”, *Sosyal Hizmet Dergisi*, Ekim–Aralık, s. 39.
51. English KM. (2002). *Counseling children with hearing impairment and their families*. Boston: Allyn and Bacon.

52. Erbil N, Divan Z, Önder P. (2006). Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi, *Aile ve Toplum*, 3 (10), 7-15.
53. Erdoğan Ö, Uçukoğlu H. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları İle Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:19, No:1, 51-72.
54. Ergenç H. (1995). İşitme Engelli Çocuklarda Simultane ve Suksef Hafızaların Gelişimi ve Eğitimlerine Etkisi, İstanbul: İ. Ü. Basımevi ve Film Merkezi
55. Erkal M, Güven Ö, Ayan D. (1998). *Sosyolojik Açından Spor*, Der Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.
56. Erkan Z. (2002). Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri, Ana-Baba Tutumları Ve Ailede Görülen Risk Faktörleri Üzerine Bir Çalışma (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
57. Erkan Z. (2002). "Sosyal Kaygı Düzeyleri Yüksek ve Düşük ergenlerin Ana Baba Tutumlarına ilişkin Nitel Bir Çalışma". Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10, 120-133.
58. Erkan Z, Çam S. Güçray S. (2003). Sosyal kaçınma ve huzursuzluk ile olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeklerinin uyarılma, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(25),112-117.
59. Flanagan SK. (2005). Understanding Social Anxiety in Early Adolescence The Role of Peer Relation. Unpublished Dissertation. The Pennsylvania State University, Pennsylvania, USA.
60. Furth HG. (1973) . Deafness and learning. WardsWorth, Belmont.
61. Garber J. (2006). Depression in children and adolescents: Linking risk research and prevention. *American Journal of Preventative Medicine*, 31, 104-125.
62. Geçtan E. (1996). İnsan Olmak, İstanbul: Remzi Kitabevi, 17. Basım.
63. Gentzel, H., (2007). Deaf Adolescents: Finding a Place to Belong, (A Thesis), Oxford, Ohio
64. Girgin C. (2003). İşitme Engelli Çocukların Eğitimine Giriş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
65. Glickman NS. (1996). The development of culturally Deaf Identities. In N.S.Glickman & .A. Harvey (Eds.), *Culturally affirmative psychotherapy with Deaf persons* (pp. 115–153). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
66. Gökçe F, Kartal T, Rıdvanoğlu S, Erezkan G, Alıçcı ÖS. (2002). Özürlülerle İlgili Mevzuat, Ankara: ÖZİDA Yayınları, No. 19, s.7
67. Greydanus DE, Patel DR, Baker RJ. (2009). *Pediatric Practice Sports Medicine*. New York, USA: McGraw-Hill Professional Publishing, p. 440-441.
68. Guilamo-Ramos V, Jaccard J, Dittus P, Bouris AM. (2006). Parental expertise, trustworthiness, and accessibility: parent-adolescent communication and adolescent risk behavior. *Journal of Marriage and Family*, 68, 1229-1246.

69. Gülsu İ. (2003). İşitme Engelli Çocukların Sosyal Hayata İntibakı, Sosyal Yapı-Sosyal Değişme Bilim Dalı Alanında Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
70. Gümüş A. (1997). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
71. Gümüş EA. (2006). Sosyal Kaygı ile Başa Çıkma. Ankara: Nobel Yayınları.
72. Gür, A., (1996). Ergenlerde Depresyon Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
73. Gür A. (2001). Özürlülerin Sosyal Yaşama Uyum Süreçlerinde Sportif Etkinliklerin Rolü, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi başkanlığı Yayınları, Ankara.
74. Gürboğa Ç, Kargın T. (2003). İşitme Engelli Yetişkinlerin Farklı Ortamlarda Kullandıkları İletişim Yöntemlerinin/Becerilerinin İncelenmesi, Ankara üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt:36, sayı:1-2
75. Hagborg WJ. (1989). A comparative study of parental stress among mothers and fathers of deaf school-age children. *Journal of Community Psychology*, 17, 220-224.
76. Hallahan DP, Kauffman JM. (2000). *Exceptional Children: Introduction to Special Education*, Eighth Edition, Allyn and Bacon, Boston, U.S.A.
77. Hariri AG, Özer G, Ceylan ME. (2009). Edinsel İşitme Kaybı ve Psikiyatrik Belirtiler, *Nöropsikiyatri Arşivi*; 46: 149-56.
78. Heckelman LR, Schneier FR. (1995). Diagnostic issues. Richard G. Heimberg, Michael R. Liebowitz, Debra A. Hope ve Franklin, R. Schneier (Ed.) *Social Phobia: Diagnosis, Assessment, and Treatment* (pp.3-20). New York: Guilford Press.
79. Higgins PL, Nash JE. (1987). *Understanding deafness socially*. Springfield, IL: Charles C.Thomas
80. Hindley P. (1997). Psychiatric aspects of hearing impairments. , *J Child Psychol Psychiatry*. 38(1):101–17. Review.
81. Hintermair M. (2004). The sense of coherence—A relevant resource in the coping process of mothers with hearing impaired children? *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 9, 15–26.
82. Hintermair M. (2006). Parental Resources, Parental Stress, and Socioemotional Development of Deaf and Hard of Hearing Children, *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, Oxford University Press, 11:4
83. Hudson JL, Rapee RM. (2000). “The Origins of Social Phobia,” *Behavior Modification*, 24 (1) 102-130.
84. Imrie R. (2004). Demystifying disability: a review of the International Classification of Functioning, Disability and Health. *Sociology of Health&Illness*, 26: 287-305..
85. Ingles JC, Hidalgo MD, Mendez XF. (2005). İnterpersonal Diffucielts in Adolescence: A New Self- Report Measure. *European Journal of Psyhcological Assesment*, 21 (1), 11- 22.

86. Kağıtçıbaşı Ç. (2000). Kültürel Psikoloji. 2. Baskı. İstanbul: Evrim Yayınevi.
87. Kaiser B, Rasminsky JS. (2003). Challenging Behavior in Young Children. Boston: Allyn and Bacon
88. Kalkan N. (2008). Ergenlerde Bilişsel Yapılar Ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkinin Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Açısından Yorumlanması, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı. İstanbul.
89. Kaner S. (2000). Ortopedik Engelli ve Engelli Olmayan Erkek Ergenlerde Benlik Saygısı ve Beden İmajı, Özel Eğitim Dergisi, 2(4), s. 13-22
90. Kaner S. (2003). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. (Ed. Ataman, A.) Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: Ankara.
91. Karasar N. (1999). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları
92. Kashdan TB, Herbert JD. (2001). Social anxiety disorder in childhood and adolescence: Current status and future directions. Clinical Child and Family Psychology Review 4(1), 37-61.
93. Kasper S. (1998). "Social Phobia: The Nature of The Disorder", Journal of Affective Disorder, Vol.50, s.3-9.
94. Kearney PM. (2004). The International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) and nursing. Nursing Theory and Concept Development or Analysis, 46: 162-170.
95. Kearney CA. (2005). Social Anxiety and Social Phobia in Youth: Characteristics, Assessment, and Psychological Treatment, Springer Science-Business Media, Inc.
96. Kemp M. (1998). Why is learning American Sign Language a challenge? American Annals of the Deaf, 143, 255-259.
97. Keskin G, Orgun F. (2007). Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Sosyal Fobi Yaşama Durumlarının ve Başa Çıkma Stratejilerinin Değerlendirilmesi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 8: 262-270.
98. Koç D. (2000). İşitme Engelli Çocukların Duygusal ve Sosyal Uyumluluğu ile Benlik İmajlarının İncelenmesi, Özel Eğitim Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
99. Koydemir S, Demir A. (2007). Psychometric properties of the brief version of the Fear of Negative Evaluation Scale in a Turkish sample. Psychol Rep. 100(3 Pt 1):883-93.
100. Krauss MW. (1993). "Child Related And Parenting Stress; Similarities And Difference Mothers And Fathers Of Children With Disabilities." J. Child Care, 97(4):399-404.
101. Kulaksızoğlu A. (2004). Ergenlik Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
102. Kuzgun Y. (2000). "İlköğretimde Rehberlik". II. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
103. Kuzgun Y, Eldeliklioğlu J. (2005). Anne Baba Tutumları Ölçeği, Editör: Kuzgun ve F. Bacanlı. PDR'de Kullanılan Ölçekler. Ankara: Nobel Yayın dağıtım.

104. Küçük Y. (2001). İşitme Engelli Çocukların Topluma Uyum Sorunları ve Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi), A. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum
105. Küçük Y, Arıkan D. (2005). İşitme Engelli Çocukların Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi, Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi, 2 (2). S.1-13.
106. Küçük Y, Arıkan D. (2006). İşitme Engelli Çocukların Topluma Uyum Sorunlarının İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt: 9, s. 4
107. Leary MR. (1983). A brief version of the fear of negative evaluation scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9, 371-376.
108. Leary MR, Kowalski RM. (1995). *Social Anxiety*, Newyork, London: The Guilford Press
109. Lecrubier Y, Wittchen HU, Faravelli C, Bobes J, Patel A, Knapp M. (2000). A European perspective on social anxiety disorder. *European Psychiatry*, 15, 5-16
110. Lederberg AR, Golbach T. (2001). Parenting stress and social support in hearing mothers of deaf and hearing children: A longitudinal study. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 7, 330-345.
111. M.E.B. Özel Eğitim Kursları Yönetmeliği, 22.07.2005 tarih ve 25883 sayılı Resmi Gazete.
112. M.E.B. (2003). Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İşitme Engellilerin Eğitiminde Öğretmen El Kitabı, Milli Eğitim Basımevi, Ankara
113. Mannuzza S, Fyer AJ, Liebowitz MR, Klein DF. (1990). "Delineating the Boundaries of Social Phobia: Its Relationship to Panic Disorder and Agoraphobia", *Journal of Anxiety Disorders*, Vol.4, s.41-59.
114. Markway BG, Markway GP. (2001). *Painfully shy: How to overcome social anxiety and reclaim your life*, NewYork: St. Martin's Press Markway.
115. Marschark M. (2007). *Raising And Educating A Deaf Child: A Comprehensive Guide To The Choices, Controversies, And Decisions Faced By Parents And Educators. (2<sup>nd</sup> Ed.)*. New York: Oxford University Press.
116. Marschark M, Lang HG, Albertini JA. (2002). *Educating Deaf Students From Research To Practice* New York: Oxford University Pres
117. Martin SN. (1990). *Hearing and Hearing Disorders, Human Communication Disorders*, 3rd Edition, (Edi. Shames, G. H. ve Wiig E.H), Merril Publishing Company, Ohio.
118. Meadow-Orlans KP, Spencer PE, Koester LS. (2004). *The world of deaf infants. A longitudinal study*. Oxford: Oxford University Press.
119. Metin N. (1996). Entegrasyon Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar. Özürlü Kent ve Çevre Kongresi, Özürlüler ve Eğitim Sorunları Paneli.
120. Mitchell TV, Quittner AL. (1996). Multimethod study of attention and behavior problems in hearing-impaired children. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25(1), 83-96.
121. Okanlı A, Ekinci M, Gözüağca D, Sezgin S. (2004). "Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadıkları Psiko-sosyal Sorunlar ". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2-4.
122. Orhon EP. (1981). *Sakatların Rehabilitasyonu ve Eğitimi* Ankara.



123. Orsillo SM. (2001). Measures for social phobia. In M. M. Antony, S. M. Orsillo, & E. Roemer (Eds.), *Practitioner's guide to empirically based measures of anxiety* (pp. 165-187). New York:Kluwer.
124. Öncül R. (1989). *Özel Eğitim Sözlüğü*. Karatepe Yayınları. Ankara.
125. Özyay H. (2004). Ailenin Çocuğa İlişkin Kabul ve Beklenti Düzeyleri,Özel Eğitimden Yansımalar (Editör: Konrat, A.) (s.166). Ankara: Kök Yayıncılık
126. Özcan, Ö., Kılıç, B.G. ve Aysev, A., (2006). Okul korkusu yakınması olan çocukların ana babalarında ruhsal bozukluklar. *Türk Psikiyatri Dergisi* 17(3), 173-180.
127. Özen Y. (1996). İşitme Engelli Çocukların Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Yapılarına Bağlı Olarak Çocuklarına Gösterdikleri İlgi İle Çocukların Topluma Uyum Sorunları ve Rehberliğin Önemi. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Erzurum
128. Özer DS. (2001). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor, 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
129. Özgüven HD, Sungur MZ. (1998). "Sosyal Fobi" *Türk Psikiyatri Dergisi*, 9(2): 128-138.
130. Özsoy Y, Özyürek M, Eripek S. (1996). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar, Özel Eğitime Giriş*, 7. Baskı, Karatepe Yayınları, Ankara.
131. Özsoy Y, Özyürek M, Eripek S. (2002). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş*. Karatepe Yayınları. Ankara.
132. Öztürk S. (2006). Anne - Babası Boşanmış 9–13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne- Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
133. Palancı M. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Problemlerini Açıklama ve Gidermeye Yönelik Gerçeklik Terapisi Oryantasyonlu Bir Yardım Modelinin Geliştirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
134. Pekdemir Ş. (2006). İslamda özürlü hukuku, Yüksek Lisans Tezi, Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı.
135. Pelchat D, Lefebvre H, Perault M. (2003). Differences And Similarities Between Mother And Fathers' Experiences Of Parenting A Child With Disability. *J.Child Care*, 7(4): 231-247.
136. Perris C, Jacobsson L, Lindström H, von Knorring L, Perris H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behaviour. *Acta Psychiatr Scand*, 61:265-274.
137. Pipp-Siegel S, Sedey AL, Yoshinaga-Itano C. (2002). Predictors of parental stress in mothers of young children with hearing loss. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 7, 1–17.
138. Quinsland LK. (1993). Cognitive Progressing and Development of Concepts by Deaf Students, *American Annals of the Deaf*, 135, 280-284

139. Quittner AL. (1991). Coping with a hearing-impaired child: A model of adjustment to chronic stress. In J. H. Johnson & S. B. Johnson (Eds.), *Advances in child health psychology* (pp. 206–223). Gainesville, FL: University of Florida Press.
140. Quittner AL, Glueckauf RL, Jackson DN. (1990). Chronic parenting stress: Moderating versus mediating effects of social support. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1266–1278.
141. Rapee RM. (1995). Descriptive Psychopathology of social phobia. Heimberg R. G., Liebowitz, M. R., Hope, D. A., Schneier, F. R., (ed.), *Social Phobia. Diagnosis, Assessment and Treatment*. (41-66). New York: The Guilford Press.
142. Rapee RM. (1997). Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression. *Clinical Psychology Review*, 17, 47-67.
143. Rapee RM, Heimberg RG. (1997). “A Cognitive-Behavioral Model of Anxiety in Social Phobia,” *Behaviour Research Therapy*, 35 (8), 741-756
144. Raymond KL, Matson JL. (1989). Social skills in the hearing impaired. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18(3), 247-258.
145. Ridgeway SM. (1993). Abuse and deaf children: Some factors to consider. *Child Abuse Review*, 2, 166-173
146. Salk L. (1995). *Çocuğun Duygusal Sorunları*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 6. Basım.
147. Sargin N. (1990). Lise I. ve III. Sınıf Öğrencilerinin Durumluk-Süreklilik Kaygı Düzeylerinin Belirlenip Karşılaştırılması (Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
148. Sarı A, Engin A, Girli A. (2002). *Engelli Çocuklar*, 1. Baskı, Arşiv Yayıncılık, İzmir.
149. Sayan A. (2005). *Sosyal Kaygıyla Başa Çıkma Programının Öğrencilerin Sosyal Kaygı ve Depresyon Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
150. Sayar K, Solmaz M, Öztürk M, Özer ÖA, Arıkan M. (2000). Yaygın Sosyal Fobi Hastalarında Çekingen Kişilik Bozukluğu ve Psikopatolojiye Etkileri, *Klinik Psikiyatri* 3 (3), 163-169.
151. Schmidt A, Polak CP, Spooner AL. (2005). *Biological and Environmental Contributions to Childhood Shyness: A Diathesis-Stress Model*. W.R. Crozier ve L. E. Alden (ed.) *The Essential Handbook of Social Anxiety For Clinicians*, West Sussex: John Wiley
152. Schneier FR, Johnson J, Hornig CD, Liebowitz MR, Weissman MM. (1992). “Social Phobia: Comorbidity and Morbidity in an Epidemiologic Sample”, *Archives of General Psychiatry*, No.49, s.282-288.
153. Senemoğlu N. (2001). *Gelişim, Öğrenme Ve Öğretim*. (3. Basım). Ankara: Gazi Kitabevi.
154. Sevinç S. (2002). *Çok İleri derecede Bilateral Sensorinöral İşitme Kayıplı Çocukların Rehabilitasyonunda Gelişimsel Profilin Değerlendirilmesi*, Eğitim Odyolojisi Programı Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara

155. Sevinçok L. (2000). Sosyal Fobi ve Çekingen Kişilik Bozukluğu Arasındaki Tanısal Güçlükler. *Psikiyatri Dünyası* 4(1), 4-6.
156. Sevindi T. (2002). "İşitme Engelli olan ve Olmayan 11-14 Yaş Grubu Erkek Öğrencilerin Reaksiyon Zamanlarının İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi Anabilimdalı. Niğde
157. Sherrill C. (1998). *Adapted physical activity, recreation, and sport* (5th ed.), Boston: WCB McGraw-Hill.
158. Smetana JG, Metzger A, Gettman DC, Campione-Barr N. (2006). Disclosure and secrecy in adolescent-parent relationships. *Child Development*, 77, 201-217.
159. Sorias O. (1986). "Sosyal Beceriler ve Değerlendirme Yöntemleri". *Psikoloji Dergisi*, 5(20), 25-29.
160. Spahn C, Richter B, Zschocke I, Loehle E, Wirsching M. (2001). The need for psychosocial support in parents with cochlear implant children. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 57, 45-53.
161. Spokas, M.E., Rodebaugh, T.L., & Heimberg, R.G., (2007). "Cognitive Biases in Social Phobia", *Psychiatry*, Vol. 6, No.5, s.204-210.
162. Starcevic V. (2005). *Anxiety Disorders in Adults: A Clinical Guide*, 1st Edition Oxford University Press.
163. Stein MB, Tancer ME, Gelernter CS, Vittone BJ, Uhde TW. (1990). "Major Depression in Patients with Social Phobia", *American Journal of Psychiatry*, Vol. 147, s.637-639.
164. Steinberg L. (2007). *Ergenlik*. (F. Çok ve diğerleri, Çev.). İstanbul İmge Yayınevi. (Eserin aslının basım tarihi: 2005).
165. Stewart, D. A., (1991). *Deaf sport: The impact of sports in the Deaf community*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
166. Stewart DA, Stinson M. (1992). The role of sport and extracurriculars in the shaping of socialization patterns of deaf and hard of hearing students. In T. Kluwin, D. Moores, & M. Gaustad (Eds.), *Inside effective public school programs for deaf students*.
167. Stewart DA, Kathleen ME. (2005). Sports and The Deaf Child, *American Annals of the Deaf*, 150, (1). 59-66.
168. Sunal Ş, Çam O. (2005). Okul Öncesi Dönemi İşitme Engelli Çocukların Ruhsal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*: 12 (1) s.11-18
169. Şener N. (1999). İlkokul 4. ve 5. Sınıfa Devam Eden İşitme, Görme ve Ortopedik Engelli Çocukların Benlik Kavramlarının İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), A. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
170. Takako S. (1994). "Familial and Developmental Antecedents of Social Anxiety" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Temple Üniversitesi.

171. Tanju E. (1995). İlkokul 4. Ve 5. Sınıfa Devam Eden Normal Ve İşitme Engelli Öğrencilerde Benlik Kavramının Gelişiminin İncelenmesi, Çocuk Sağlığı Ve Eğitimi Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
172. Tatar Y. (1995). "İşitme Özürlülerde Spor ve Ruhi Faydaları. Özürlü / İşitme Özürlü Ekseninde bir Analiz". Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilimdalı Doktora Tezi. İstanbul.
173. Tatar Y. (1997). Özürlüler ve Spor, Fiziksel Engelliler Vakfı Yayınları, İstanbul.
174. Tavoli A, Melyani M, Bakhtiari M, Ghaedi GH, Montazeri A. (2009). The Brief Fear of Negative Evaluation Scale (BFNE): translation and validation study of the Iranian version. BMC Psychiatry. 9;9:42.
175. Tegin B. (1990). "Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Davranış ve Eğilimlerinin Cinsiyet ve Fakülte Değişkenleri Açısından İncelenmesi". Psikoloji Dergisi, 7(25), 21-32.,
176. Terwogt MM, Rieffe C. (2004). Behavioural problems in deaf children: Theory of mind delay or communication failure?. European Journal of Developmental Psychology, 1(3), 231-240.
177. Turner SM, Beidel DC, Larkin KT. (1986). Situational determinants of social anxiety in clinic and non clinic samples: Physiological and cognitive correlates. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 54, 523-527.
178. Tweedy SM. (2002). Taxonomic theory and the ICF: Foundations for a unified disability athletics classification. Adapted Physical Activity Quarterly, 19: 220-237.
179. Uğurlu H. (1992). Entegrasyonun 8-11 Yaş Grubu İşitme Engelli Çocukların Psiko-Sosyal Gelişimine Etkisinin İncelenmesi I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi
180. UNICEF. (1991). Türkiye'de Anne ve Çocukların Durum Analizi, TC Hükümeti-Unicef İşbirliği. Ankara.
181. Ünlü S. (1987). İşitme Engelli Çocukları Olan Ailelerin Uzaktan Öğretim ile Eğitilmesi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları
182. Ünsal A, Tözün M. (2007). Türkiye'de Özürlülük İle İlgili Yasal Durum, Osmangazi Tıp Dergisi, 29: 77-83
183. Varol Ş. (1990). Lise Son Sınıfı Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
184. Watson D, Friend R. (1969). "Measurement of Social-Evaluative Anxiety," Journal of Consulting Clinical Psychology, 33, (4), 448-457.
185. Weeks JW, Heimberg RG, Rodebaugh TL. (2008). "The Fear of Positive Evaluation Scale: Assessing a Proposed Cognitive Component of Social Anxiety", Journal of Anxiety Disorders, Vol. 22, s. 44-55.
186. Wentzel M, Livadas G. (1995). Deaf & Proud. Democrat and Chronicle, Sunday, February 12, 1, 7-9

187. Whirter JMc, Acar NV. (1998). Çocukla İletişim, MEB, 1. Baskı
188. Yachnick, M., (1986). Self esteem in deaf adolescents. American Annals of The Deaf 131: 305 -310.
189. Yakut A, Doğruel N, Akgün N. (1997). Çocuk sağlığı ve gelişimi, Eskişehir Anadolu üniversitesi açık öğretim fakültesi yayınları.
190. Yalçinkaya F. (1994). İşitme Kayıplı ve Normal İşiten Çocukların Gelişimlerinin Karşılaştırılması, Eğitim Odyolojisi Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
191. Yanbastı G. (1996). Kişilik Kuramları. (2. Basım). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
192. Yavuzer H. (1979). "6-12 Yaş Çocuklarının Psikososyal Gelişmesi," Psikoloji Dergisi, 5, 20-24.
193. Yavuzer H. (1994). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi
194. Yavuzer H. (1996). Ana-Baba ve Çocuk, İstanbul: Remzi Kitabevi, 9. Basım
195. Yavuzer H. (2007) . Ana-Baba ve Çocuk, Remzi Kitabevi, Ankara.
196. Yılmaz F. (2004). İşitme Engelli Adölesanların Benlik Kavramı ve Depresyon Belirti Düzeyleri Arasındaki İlişki (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum. .
197. Yılmaz F, Arıkan D. (2008). İşitme Engelli Adölesanların Benlik Kavramı ve Depresyon Belirti Düzeyleri Arasındaki İlişki, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 11,4
198. Yörükoğlu A. (1994). Çocuk Ruh Sağlığı, İstanbul: Özgür Yayın, 19. Basım.
199. Yörükoğlu A. (1996). Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Ve Ruhsal Sorunlar. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
200. Yu S, Clemens R, Hongmei Y, Xiaming L, Stanton B, Deveaus L, et al. (2006). Youth and parental perceptions of parental monitoring and parent-adolescent communication, youth depression, and youth risk behaviors. Social Behavior and Personality: An International Journal, 34(10), 1297-1310.
201. 1.7.2005 tarih ve 5378 sayılı "Özürülüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", Resmî Gazete, m. 3.

## EKLER

### EK-A

#### KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Araştırma doktora tezi amacına yönelik bilimsel bir nitelik taşımaktadır. Lütfen her ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve bu ifadelerden kendi durumunuza en uygun olanın yanındaki kutucuğa (X) işareti koyunuz. Yardımlarımız için teşekkür ederim.

[Tel: 05372739707](tel:05372739707)  
[tamer.karademir@hotmail.com](mailto:tamer.karademir@hotmail.com)

Fırat Üniversitesi  
Sağlık Bilimleri Enstitüsü  
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalı

**Tamer KARADEMİR**

1. Yaşınız :.....
2. Eğitim Durumunuz : ( ) Okur değil ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite
3. Kaç Yıldır Düzenli Futbol Oynuyorsunuz : ( ) 1-3 Yıl ( ) 4-7 yıl ( ) 8-11 yıl ( ) 12 ve üzeri
4. Kardeş sayınız :.....
5. Anne Eğitim Durumu : ( ) Okur değil ( ) İlkokul-okuryazar ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite
6. Anne Mesleği :.....
7. Baba Eğitim Durumu : ( ) Okur değil ( ) İlkokul-okuryazar ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite
8. Baba Mesleği :.....
9. Anne- Babanın Evlilik Durumu : ( ) Evli ( ) Boşanmış ( ) Dul ( ) Ayrı Yaşıyorlar
10. Ailede Engelli Durumu (Başka Engelli Var mı) : ( ) Evet ( ) Hayır
11. Cevabınız Evet ise Belirtiniz : ( ) Annem ( ) Babam ( ) Kardeşim ( ) Anne-Baba  
( ) Anne-Baba-kardeş
12. Ne Tür Bir Engel Belirtiniz :.....
13. Dudak Okumayı Biliyor musunuz?: ( ) Evet ( ) Hayır
14. İşitme Cihazı Kullanıyor musunuz?: ( ) Evet ( ) Hayır
15. Konuşabiliyor musunuz?; ( ) Evet ( ) Hayır
16. İşaret Dilini Biliyor musunuz? ; ( ) Evet ( ) Hayır
17. Ailenizde İşaret Dilini Bilen ;.....
18. İletişimde (işiten bireyler ile) en çok kullandığımız yöntemler:  
.....  
.....  
.....

## ANNE TUTUM ÖLÇEĞİ

EK-B

Lütfen soruları cevaplamadan önce aşağıdaki bilgileri iyice okuyun.

Aşağıda annenizin sizi yetiştirirken uyguladığı bazı yöntemlerle ilgili sorular bulunmaktadır. Sizden istenen, değişik alternatifler arasından sizin annenize en çok uyan davranışı işaretlemenizdir.

Örneğin: **Annem fikirlerime saygı gösterir.**

Eğer annenizin, sizin fikirlerinize hiç saygı göstermediğini düşünüyorsanız “**1-Hayır, hiçbir zaman**” seçeneğini; bazen saygı gösterdiğini düşünüyorsanız “**2-Evet, bazen**” seçeneğini; sıklıkla saygı gösterdiğini düşünüyorsanız “**3-Evet, sıkça**” seçeneğini; çoğunlukla saygı gösterdiğini düşünüyorsanız “**4-Evet, çoğunlukla**” seçeneğini işaretleyeceksiniz.

		Hayır, Hiçbir zaman	Evet, Bazen	Evet, Sıkça	Evet, Çoğunlukla
1	Nedenini bildirmeden annemin bana küskün ve kızgın olduğu olur.	(1)	(2)	(3)	(4)
2	Annem beni över.	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Ne yaptığım konusunda annemin daha az kaygı duymasını isterdim.	(1)	(2)	(3)	(4)
4	Annemin bana hak ettiğimden daha çok sayıda ceza verdiği olur.	(1)	(2)	(3)	(4)
5	Eve her gelişimde anneme neler yaptığım konusunda bir dizi hesap vermek zorundayım.	(1)	(2)	(3)	(4)
6	Annemin yetişkinliğe geçişte bana hayatın zevk verici, ilgi çekici ve öğretici yanlarını göstermeye çalıştığını düşünüyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
7	Annem beni herkesin önünde azarlar ve ne kadar tembel ve ise yaramaz biri olduğumu söyler.	(1)	(2)	(3)	(4)
8	Bana bir şey olacağından korktuğu için, annemin başka çocukların yaptıklarını yasakladığı olur.	(1)	(2)	(3)	(4)
9	Annem beni en iyi olmam için teşvik eder.	(1)	(2)	(3)	(4)
10	Annem kötü bir davranışta bulunduğumu yüzüme vurmak ve kendimi suçlu hissetmem için, üzgün ve ilgisiz görünmeye çalışır.	(1)	(2)	(3)	(4)
11	Bana kötü bir şey olması ihtimalini annemin oldukça abarttığını düşünüyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
12	Eğer olaylar benim aleyhime gelişirse, annemin benimle ilgilenip beni cesaretlendirmeye çalışacağından eminim.	(1)	(2)	(3)	(4)
13	Ben her zaman anneme göre “kötü çocuk” veya “hedef tahtası” olmuşumdur.	(1)	(2)	(3)	(4)
14	Annem beni beğendiğini sözleri ve davranışları ile belli eder.	(1)	(2)	(3)	(4)
15	Annemin kardeşlerimi benden daha fazla sevdiğini hissetmişimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)
16	Annem benim utanmama yol açacak şekilde davranır.	(1)	(2)	(3)	(4)
17	Annem pek fazla endişelenmeden nereye istersem oraya gidebilirim	(1)	(2)	(3)	(4)
18	Annemin yaptığım her şeye karıştığını hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
19	Benimle annem arasında bir sıcaklık ve yakınlık her zaman için vardır.	(1)	(2)	(3)	(4)
20	Annem ne yapıp yapmamam gerektiği konusunda sıkı kurallar geliştirmiş ve buna sıkı sıkıya bağlı kalmıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)
21	Annem beni küçük hatalar için bile en ağır şekilde cezalandırır.	(1)	(2)	(3)	(4)
22	Annem neler giymem ve nasıl görünmem gerektiği konusunda daima kendisi karar vermek ister.	(1)	(2)	(3)	(4)
23	Yapmaya çalıştığım şeyler ile ilgili olarak başarı kazandığımda annemin benimle gurur duyduğunu hep hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)

## BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Lütfen soruları cevaplamadan önce aşağıdaki bilgileri iyice okuyun.

Aşağıda babanızın sizi yetiştirirken uyguladığı bazı yöntemlerle ilgili sorular bulunmaktadır. Sizden istenen, değişik alternatifler arasından sizin babanıza en çok uyan davranışı işaretlemenizdir.

Örneğin: **Babam fikirlerime saygı gösterir.**

Eğer babanızın, sizin fikirlerinize hiç saygı göstermediğini düşünüyorsanız “**1-Hayır, hiçbir zaman**” seçeneğini; bazen saygı gösterdiğini düşünüyorsanız “**2-Evet, bazen**” seçeneğini; sıklıkla saygı gösterdiğini düşünüyorsanız “**3-Evet, sıkça**” seçeneğini; çoğunlukla saygı gösterdiğini düşünüyorsanız “**4-Evet, çoğunlukla**” seçeneğini işaretleyeceksiniz.

		Hayır, Hiçbir zaman	Evet, Bazen	Evet, Sıkça	Evet, Çoğunlukla
1	Nedenini bildirmeden babamın bana küskün ve kızgın olduğu olur.	(1)	(2)	(3)	(4)
2	Babam beni över.	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Ne yaptığım konusunda babamın daha az kaygı duymasını isterdim.	(1)	(2)	(3)	(4)
4	Babamın bana hak ettiğimden daha çok sayıda ceza verdiği olur.	(1)	(2)	(3)	(4)
5	Eve her gelişimde babama neler yaptığım konusunda bir dizi hesap vermek zorundayım.	(1)	(2)	(3)	(4)
6	Babamın yetişkinliğe geçişte bana hayatın zevk verici, ilgi çekici ve öğretici yanlarını göstermeye çalıştığını düşünüyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
7	Babam beni herkesin önünde azarlar ve ne kadar tembel ve işe yaramaz biri olduğumu söyler.	(1)	(2)	(3)	(4)
8	Bana bir şey olacağından korktuğu için, babamın başka çocukların yaptıklarını yasakladığı olur.	(1)	(2)	(3)	(4)
9	Babam beni en iyi olmam için teşvik eder.	(1)	(2)	(3)	(4)
10	Babam kötü bir davranışta bulunduğumu yüzüme vurmak ve kendimi suçlu hissetmem için, üzgün ve ilgisiz görünmeye çalışır.	(1)	(2)	(3)	(4)
11	Bana kötü bir şey olması ihtimalini babamın oldukça abarttığını düşünüyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
12	Eğer olaylar benim aleyhime gelişirse, babamın benimle ilgilenip beni cesaretlendirmeye çalışacağından eminim.	(1)	(2)	(3)	(4)
13	Ben her zaman babama göre “kötü çocuk” veya “hedef tahtası” olmuşumdur.	(1)	(2)	(3)	(4)
14	Babam beni beğendiğini sözleri ve davranışları ile belli eder.	(1)	(2)	(3)	(4)
15	Babamın kardeşlerimi benden daha fazla sevdiğini hissetmişimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)
16	Babam benim utanmama yol açacak şekilde davranır.	(1)	(2)	(3)	(4)
17	Babam pek fazla endişelenmeden nereye istersem oraya gidebilirim	(1)	(2)	(3)	(4)
18	Babamın yaptığım her şeye karıştığını hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
19	Benimle babam arasında bir sıcaklık ve yakınlık her zaman için vardır.	(1)	(2)	(3)	(4)
20	Babam ne yapıp yapmamam gerektiği konusunda sıkı kurallar geliştirmiş ve buna sıkı sıkıya bağlı kalmıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)
21	Babam beni küçük hatalar için bile en ağır şekilde cezalandırır.	(1)	(2)	(3)	(4)
22	Babam neler giymem ve nasıl görünmem gerektiği konusunda daima kendisi karar vermek ister.	(1)	(2)	(3)	(4)
23	Yapmaya çalıştığım şeyler ile ilgili olarak başarı kazandığımda babamın benimle gurur duyduğunu hep hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)



## OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLMekten KORKMA ÖLÇEĞİ

Lütfen soruları cevaplamadan önce aşağıdaki bilgileri iyice okuyun.

Aşağıdaki ifadeleri okuyarak sizi en uygun olarak yansıttığını düşündüğünüz seçeneği işaretleyiniz.

**Örneğin: Birileri tarafından yanlış anlaşılacak olmak.**

Eğer bu ifade sizi hiç kaygılandırmıyorsa “Beni **hiç** yansıtmıyor (1)”, sizde biraz kaygı uyandırıyor “Beni **biraz** yansıtmıyor (2)”, sizde orta derecede kaygı uyandırıyor “ Beni **orta derecede** yansıtmıyor (3)”, sizde çok kaygı uyandırıyor “ Beni **çok** yansıtmıyor (4)”, sizde tamamen kaygı uyandırıyor “ Beni **tamamen** yansıtmıyor (5)” seçeneğini işaretleyeceksiniz.

		Beni <b>hiç</b> yansıtmıyor	Beni <b>biraz</b> yansıtmıyor	Beni <b>orta derecede</b> yansıtmıyor	Beni <b>çok</b> yansıtmıyor	Beni <b>tamamen</b> yansıtmıyor
1	Bir değişiklik yaratmayacağını bilsem bile, insanların hakkımda ne düşüneceği beni kaygılandırır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	İnsanların, hakkımda kötü bir izlenim edindiklerini bilsem bile buna aldırmış olmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Diğer insanların, eksiklerimin farkına varmasından sıklıkla korkarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Birinin üzerinde nasıl bir izlenim yarattığım konusunda nadiren kaygılanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Başkalarının beni onaylamayacak olmasından korkarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	İnsanların beni hatalı bulmasından korkarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Başkalarının hakkımdaki düşünceleri beni rahatsız etmez.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Biriyle konuşurken, hakkımda ne düşündüğü konusunda kaygılanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Nasıl bir izlenim yarattığım konusunda genellikle kaygı duyarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Birisinin beni yargıladığını bilmek beni çok az etkiler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Bazen, diğer insanların hakkımda ne düşündüğüyle gereğinden fazla ilgilendiğimi hissedirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Yanlış bir şey söyleyecek ya da yapacak olmaktan sık sık kaygı duyarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

## ÖZ GEÇMİŞ

15.02.1965 Kahramanmaraş doğumlu olan Tamer KARADEMİR ilk, orta ve lise öğrenimini yine Kahramanmaraş'ta tamamladı. Lise dönemi ile başladığı halter sporuna 1983 yılında halter milli takımına girerek devam ettirdi. Aktif spor hayatı boyunca hem yurt içi hem de yurt dışında birçok başarı elde etti. 1985 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümüne girdi. 1989 yılında mezun olup aynı yıl Ankara Necip Fazıl Kısakürek İlköğretim okulunda Beden Eğitimi öğretmeni olarak görev yaptı. 1993 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesine Beden Eğitimi Okutmanı olarak alındı. 1995 yılında İnönü Üniversitesinde master programına başladı ve 1997 yılında mezun oldu. 2008 yılında Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünde doktora eğitimine başladı. Halen Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde Okutman olarak görev yapmakta olup evli ve iki çocuk babasıdır.